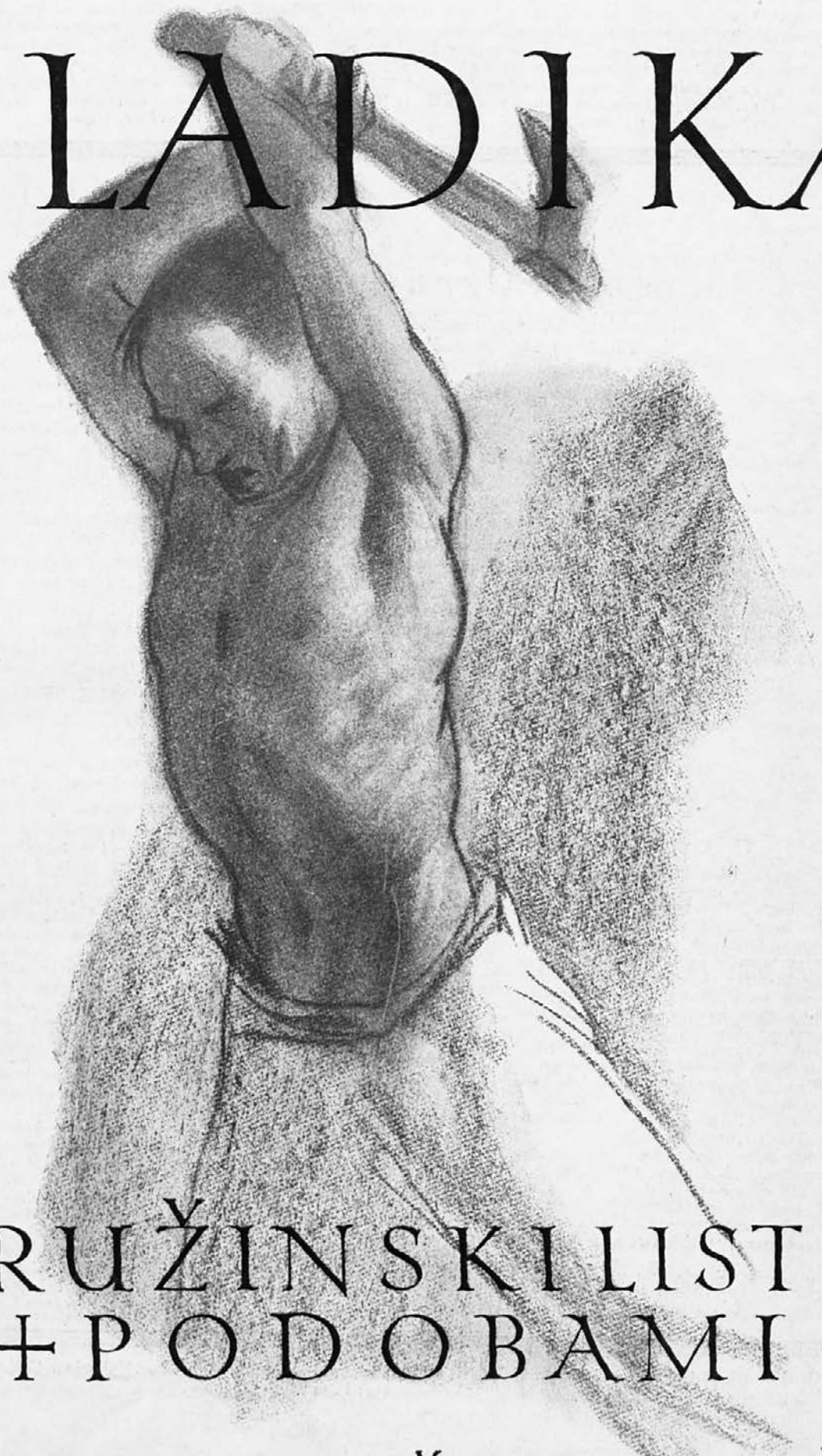

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

MLADIKA

† DRUŽINSKI LIST †
† S † P † O † D † O † B † A † M † I †

XIV · LETO · 1933 · ŠTEVILKA 2 †

MLADIKA izhaja v Celju prvega dne vsakega meseca. **Naročnina** za Mladiko je letno Din 84.—, s krojno prilogo vred Din 100.—.

Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (Din 42.—) in četrtletno (Din 21.—).

V inozemstvu stane Din 100.—, s krojno prilogo Din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2.40.

Čekovni račun imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

Naročnino in reklamacije je pošiljati na naslov: **Uprava Mladike v Celju**. — Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka.

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: **F. S. Finžgar**, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, ali: **Mladika**, Ljubljana, poštni predal 557, telefon 5191.

Ugankarsko gradivo sprejema višji šolski nadzornik Josip Novak v št. Vidu nad Ljubljano. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank.

VSEBINA FEBRUARSKE ŠTEVILKE

Otroci napuha (Jože Pogačnik) ★ **LEPOSLOVNI SPISI**: Čez steno, III—IV (Ivan Bučer) // Med gorami (Viktor Smolej) // Ljubezen in dolžnost, II (Paul Acker-J. Kotnik) ★ **PESMI**: Zimska misel (Draga Krajnc) // Nočna melodija (France Novšak) ★ **POLJUDNI SPISI**: Kje smo s cerkvenim slikarstvom (France Stelè) // Slovanske prestolnice: Beograd (J. Šedivý) // O zakesnelih ženinih (Bogdan Kazak) // Iz anatomije: O vsiljeni prebavi (dr. Jan. Plečnik) **PISANO POLJE**: Ob 400letnici Begove džamije v Sarajevu (K. Dobida) Narodno gledališče v Ljubljani (J.P.) / Nove knjige / Naše slike ★ **DRUŽINA**: Zdravstvena vprašanja za družino in dom (dr. Malka Šimec) / O življenju v zemlji (H.) / Kuharica (M.R.) ★ **ZA KRATEK ČAS**: Čarodejev kotiček in zabavne igre / Šale / Uganke ★ **SLIKE**: H. J. Haverman: Materina radost Cerkevna slikarska dela: Prezbiterij cerkve pri Sv. Katarini nad Medvodami; kor v cerkvi pri Sv. Lovrencu na Pohorju; prezbiterij podružnice na Suhi pri Škofji Loki; svod in slavolok v cerkvi pri Sv. Urbanu v Slov. goricah; sv. Marko v cerkvi v Cirkveni; svod v cerkvi na Mirni // Fotografije (Fr. Krašovec): Meglen zimski dan, Večerni mir, Srež zimskega jutra; (J. Kovačič): Na severni meji, Vitanjske bajte, Zimske sence / K članku Slovenske prestolnice: Beograd leta 1758, Skadarlija / K članku Begove džamije: Begova džamija, Dvorišče in prédrje Begove džamije, Medresa s sahat-kulo

V O C E N O S M O P R E J E L I T E L E K N J I G E

Koledar Goriške Matice za leto 1955. — Med srci in zemljo. Slavko Slavec. Povest. — Prva pomoč v nezgodah. Dr. Jos. Potrata. — Telesna vzgoja otrok. Gizela Majeve. — Pogled v svetovno zrcalo. N. Vrbanjakov. Zgodovinske slike za mladino. — Železna kača. Francè Bevk. Roman. Štirinajsto izdanje knjig književne zadruge »Goriška Matica« za l. 1952. Tisk Tipografia consortiale v Trstu. **Mati Skrb.** Roman. H. Sudermann. Prevedel Mirko Javornik. Izdala Delavska založba v Ljubljani (Krekova knjižnica). Tiskala Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. 1952. **Grehí prince Saradina.** Detektivske zgodbe. G. K. Chesterton. Iz angleščine prevedel dr. Fr. Kimovec. Leposlovna knjižnica, zv. 10. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. Tiskala Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. 1952. **Dve nevesti.** Vesela igra v 5 dejanjih. C. Golar. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. 1952.

Februarska noč. Povest. Tone Čufar. Opremil M. Bambič. Izdala in založila založba »Klase« v Ljubljani. Tiskala Univerzitetna tiskarna in litografija v Ljubljani. 1952. **Luč z gora.** Iz življenja mladega fanta. Franc Weiser D. J. Poslovenil Jože Jagodič. Založila Jugoslovanska knjigarna, natisnila Jugoslovanska tiskarna, obe v Ljubljani. 1952. **Živali v slovenskih pregovorih in rekih.** I. Šašelj. Založil pisatelj. Natisnil in prodaja J. Krajec nasl., Novo mesto. 1952. **Sv. zakon — vrelec življenja.** Misli ob okrožnici Pija XI. Casti conubii, podani v enajstih govorih. Franc Zabet. Založil župni urad v Kovorju. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. 1952. **Miklavževa noč.** Josip Ribičič. Litografije M. Bambič. Založila Mladinska Matica v Ljubljani. 1952. **Arhitektura.** Mesečna revija za stavbno, likovno in uporabno umetnost, 9—10. 1952.

Moj Jezus. Molitvenik za gluhomeme. Alojzij Tomè. Samozaložba. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. 1952. **Sodobniki mali in veliki.** Fr. Šuklje. Založba »Satura«. 1955. **Bili so trije velikani...** Belokrajinske pripovedke. Lojze Zupanc. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. 1952. **Borba zapada in vzhoda.** Dr. Franc Derganc. Založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. 1952. **Novo mesto.** Roman. Miran Jarc. Izdala Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani. 1952. **Mariborski koledar za l. 1955.** Izdala Nabavljalna zadruga državnih uslužbencev v Mariboru. 1952. **Slehernik.** Liturgični in alegorični misterij v 1 dejanju. Thuyssaert-Pogačnik. Misijonska tiskarna Groblje (Domžale). 1952. **Trije kralji.** Božična legenda v treh zgodbah. Timmermans-Veterman-Kuret. Založila in natisnila Misijonska tiskarna Groblje (Domžale). 1951.

OTROCI NAPUHA

Celó to ni prijetno, če te kdo opazuje pri delu skozi okno. Nekaj strašnega bi pa moralo biti, če bi stal čisto razgaljen pred vsemi ljudmi. Samo pred zdravnikom prestanejo tako razkritje ljudje, pred zdravnikom, ki poteši strah in odjemlje bolečine. Pa niti tam ne lehkó!

Še strašneje je razgaliti svojo dušo. Strahota bo, vérujte, ko bomo stali pred vesoljno sodbo, nagí do zadnjega dna svojih duš. Sin bo do zadnjega razodet pred materjo, oče pred lastno hčerjó. Le skušajte vnaprej občutiti to grozo!

Pa vendar je prav tako strašno živeti za zaklenjenimi durmi srca. Saj nam je bilá govornica podarjena vendar zato, da se moremo razodevati. Vsak začudení vzklik je kot odrešenje iz srčne tesnobe.

Ne prenesemo čistega sonca, umrli bi zopet v črni temi. Za luč smo rojeni, pa vendar brez sence živeti ne moremo. Prav tako si odevamo s svilo in platnom telo, pa vendar obraza ne skrivamo in oči, v katerih nam duša gori, ne zapiramo; prav tako se z besedo razkrivamo in vendar si v duše ne vidimo. Taka je božja postava.

Toda ta večni ukaz so sprevergli ljudje in si izmislili tisto, kar je med vsemi najbolj strašno: nositi naličnico, na ulici lice pretvarjati. Brez števila ljudi je, ki se igrajo večni predpust in ki tudi opolnoči človeške bridkosti in stiske svojih naličnic ne snamejo. Mislim predpust v življenju, ne februarskega.

In tudi to je prečudno, da hočejo vsi z naličnico le svojo postavo podaljšati, svojemu majhnemu duhu veljavo povečati. Čudno, da se ves svet tako rad zvera na dolgih hoduljah.

Vseh zlaganih naličnic je oče napuha, ki vedno kotí, napuh, ki je kakor neiztrebljivi visoki plevel, kakor stoglavi zmaj, ki ga nihče ne ukroti.

O kako iznajdljivi šemarji smo vendar ljudje, le koliko znamo najti naličnic!

Glejte borov gozd po dolini, kako je zdrav in lep kot mladost. Kadar pa sili bor na višine, ga vedno duši, pohabljen za silo samo životari pod kočami planšarjev. To je usoda velikih po sili.

Pa čemu naj vam pravim vse to? Ali zato, da spet razumeli ne boste? — Skušnjave so vedno mogoče in

tudi bedeči se lahko jim vda: človek bi rad se povzpél v višinske vetrove duha in vam golčal lepo, pa govorice otroške najti ne more več... Odpuščajte torej, dobri ljudje, kajti laže je ženi roditi junaka kakor možu skrivnosti v domačo besedo, v vaško narečje preliti. Vérujte, to zna le Bog, ki je sveto pismo nam dal tako po domače.

Ali ni končno vse naše stremljenje vedno z napuhom pomešano? Kdo ima vendar do zadnjega čisto srce? Poglejte!

Plug in dleto ter oblič pri nas niso več prav v časteh — ali se vračajo v našo deželo pogani, ki se jim ročno delo upira in ga prepuščajo sužnjem — vse bi se rado pritipalo više. Na prerivanje za stare pisarniške stole, za mesta za mizo trgovcev smo se navadili. Zato pa prave človeške družine ni več, kakor bebaste ovce smo, ki se vedno v hujšo zagato ženó.

Nadvlade svojega osebnega duha si želimo, zanjo se pulimo v zboru govornikov na vseh odrih pred javnostjo. O kako jih je malo, ki hočejo v složni procesiji vseh naših lučec peti pred narodom naš slavošpev! Ali prihaja odtod tista bridkost, da pevcev in dobrih besednikov stradamo? Zato so naše grede danes tako razkopane. Kadar pa bodo naše ptice rajčice dobile čisto otroške oči, se bodo nageljni v oknu slovenske kulture drugače razvele! Saj duh je bil ploden od vekomaj. In sleherni čas je rodil, če ga človek ni skópil namenoma.

Kaj pomaga drevesu, če vse drugo preraste, pa samo ostane v višini in drugo samo ostane v nižavi. Dvakrat gorjé, če pritlikavci silijo preko donebnikov.

Ah, kako smo ljudje nenasitni! Večno nezadovoljstvo je vsem vsajeno od rojstva v srce. Vse to je v zadnji resnici le težnja po Večnem, ki more — edini — do vrha napolniti žejne posode vseh duš. Žal pa se to domotožje po Večnem sprevrže in išče po zemlji večnega sonca — kakor trta, ki je zgrešila količke in grebe po zemlji naprej. V rokah človeških malikov vajeti tega sveta odpovedujejo, zato smo zabredli v to nepregledno, megleno močvirje in nikamor ne vemo in nikamor ne moremo. Vešče plešejo nad našim močvirjem in nove bridkosti oznanjajo.

Kadar bomo slekli napuha naličnice, segli si v roke kakor otroci in znova otroško veselo zarajali, takrat šele bo odleglo svetu in nam.

Jože Pogačnik.

Č E Z S T E N O

Ivan Bučer

III.

S severa je zabril mrzel veter, da sta se te- sneje zavila v suknjiča.

Krajina se je kopala v soncu. Skoraj do vrha porasli Mangart je dvigal skalnato kopo. Ob nje- govem vznožju se je vila koritniška dolina. Glo- boka, ozka in resna. Trenta je zelenela iz modri- kastih hlapov: skrivnostni kraj trentarskega lovca. Na vzhodu je triglavska skupina, vsa siva in raz- treskana, kipela pod nebo kot okamenelo hrepen- je; ostri vrh — ki ga ločiš izmed tisoč drugih — se je v slikoviti obliki črtal na modrem nebu. Proti severu se je stisnila med vrhove Planica, zelena in lepa, da bi jo gledal in gledal.

Janez je potegnil iz nahrbtnika kruh in sir. Ponudil je bratu.

»Ne bo škodilo, če malo prigrizneš.«

Pavle je željno vzeml, kar mu je ponudil brat. Od davi ni bil ničesar založil pa je postal lačen. Leno se je iztegnil po robatih tleh in ugriznil. Nič ni premišljal, nič opazoval. Kar tako se je zastrmel v višino. Prevzela ga je prijetna utrujenost. Samo ležati, mirno, leno, nič misliti, nič zaznavati... Podzavestno je čutil vsako mišico, kako se od- počiva, kako nabira vsako vlakno novih sil. Kadar je ponehal veter, je bilo sonce tako gorko in pri- jetno, da se mu je zdelo, kakor bi ga božala topla roka. Podrhteval je od čudnega ugodja, ki mu je plalo po žilah.

Mlajši brat je stopil na severni rob, kjer se stena navpično grezi v Veliki kot. Povsod beli, s soncem obsijani apneni skladi, grušč, melí, griže, snežišča, divje razpokane stene, kamini, stolpiči, plošče, mogočni previsi. Povsod se nudijo vpra- šanja, rešljiva in nerešljiva. Novi pristopi, nove smeri, nove možnosti. Načrti so vstajali pred njim. V spomin si je vtisnil to in ono, odluščil drobec iz opazovanja ter ga shranil v njivi svoje duše.

Janez je užival.

Strmel je v daljo. Duša se mu je širila, misel slutila silno voljo in moč, skrito v njem. Tamle so Ponce. Malo pod vrhom Vélike je na robu tista plošča z ozko poklino. Pred duševnimi očmi se mu je približala na doseg. Včeraj je hotel čeznjo. Ni šel kar tako v slepo, ni bila trma. Uvidel je, da bi šlo, in je poskusil. Prilepil se je nanjo, gozdil pesti v poklino. Nobenega oprimka ne stope ni smel uporabljati predolgo. Počivati ni niti mogel niti smel. Sredi nje je za trenotek omahoval: »Ne boš zmogel!« Videl je pod seboj globino, strašno in črno. Vedel je, če bi padel, da je tisti mah vse

končano. A ni se bal tega, le sram ga je bilo, da je bil malodušen. Stisnil je zobe, volja mu je napela mišice, veroval je: »Moram!« Roke so se oprijele, koža na prstih je rdela, izza nohtov se je pokazala kri. Ni čutil tega. Čutil je le borbo s to ploščo, ki se mu je zdela kot bi bila življenska ovira, ki jo mora premagati. Poganjal se je na- vzhor in s silnim naporom duha in telesa je do- segel pomol nad ploščo. Nad njim je grozil previs, črn in neprijazen. Obšel ga je na levi. Zmagal je nalogo, ki si jo je sam izbral; prešel je oviro, za katero se je sam odločil.

In danes, ko je gledal bele Ponce, mu ni bilo žal tega. Zdele so se mu mnogo bolj prijazne.

Pogledal je na uro. Bila je devet.

Na desni je zaropotalo kamenje, ki se je utrgalo. Zabobnelo je in hrumelo v Ozebnik.

Tedaj je Janez prisluhnil.

Iz doline se je zaslišal krik, komaj razločen vrisk. Njegovo uho ga je zaznalo. Čakal je. Zdaj se je razločilo čisto jasno. V dolini je nekdo vriskal.

Položil je roko pred usta. Iz globine prsi se mu je izvil visok glas, ki se je zarezal v sinjino, se odbil tu in tam in prodril v dalje. Od bližnjega Slemena se je odzvalo. Gotovo so turisti, ki pri- hajajo z Vršiča.

Doline njegov glas najbrž ni dosegel, a ven- dar se je spet zaslušilo ukanje iz neizmerne da- ljave kot odgovor na njegov klic.

Nehote se je zdrznil. Kakor da bi zaklical nekdo, ki ga pozna, ki misli nanj. Nerazločna predstava je stala pred njim, slutil je nekaj, pa ni vedel kaj.

Obrnil se je in stopil k Pavletu. Ko se mu je približal, se je ta prevalil na trebuh in se podprl s komolci:

»Imaš kaj vode?«

Janez jo je vzel iz nahrbtnika: »No, to bi si pa že lahko sam oskrbel.«

Molčala sta. Nekaj je bilo med njima.

Ves čas, odkar je prišel brat na počitnice, bi Janez rad govoril z njim o Dubrovniku, Lokrumu, Boniču in Dani.

Pa kadar je hotel začeti, mu je zaprlo usta. Samo z bratom ni mogel govoriti o tem.

Pavle je pretrgal molk:

»Koliko je v planinah nebo bolj temno kot na morju.«

»Da.«

»Včasih se mi kar toži po Dubrovniku... Pri- ljubil se mi je.«

Janez ni vedel, ali bi vprašal ali ne. Pa se je odločil:

H. J. Haverman: Materina radost.

»Samo po Dubrovniku?«

»No?« Nasmehnil se je.

Drugi, kakor da bi preslišal in spregledal.

»Si bil še kdaj z Boničem na Lokrumu?«

»Ne. Ali ti je ostal v spominu?«

»Le tako vprašam. Slišiš, kakšno dekle pa je prav za prav ta ... Dana?«

»Dana? Rečem ti, sijajen deklič! Prijetna, ljubka, zanimiva ...« Zastrmel se je v daljo proti Kaninu. Na obrazu mu je igral nasmeh. »Kolikor jo poznam, včasih tudi malo sanjava. Zanimivost je pri njej to, da ljubi nenavadne, skrivnostne stvari. No, pa to so tako splošne lastnosti njenega spola.«

»Ali ti ugaja?«

Vzkliknil je in v očeh mu je zasijalo: »Če mi ugaja? Janez, saj vendar ... vendar ...« Umolknil je. Blesk je ugasnil v očeh, zresnil se je. Janez je napeto čakal. Tedaj je brat mirno končal z drugim stavkom: »No, seveda mi ugaja. Tebi ni ugajala?«

Obrnil se je vstran: »O, precèj.«

Umolknila sta za trenotek. Nato je Janez popravil nahrbtnik.

»Vpiši se. Morava oditi, ker do Erjavčeve kočice je še daleč.«

Potegnil je knjigo iz skrinjice ter se vpisal. Nato jo je dal bratu ...

Navzdol sta se hitro spuščala. Janez je hitel spredaj. Ni dosti gledal na pot. Mozgal je bratove besede. Sicer so bile brezpomembne, toda naglas, pogled, izraz — to ga je izdalo.

Bil si je na jasnem, da jo Pavle ljubi.

Bil si je na jasnem, da jo ljubi tudi sam ...

Prišla sta do Vrat. Tu se je Janez ustavil in se obrnil k Pavletu:

»Vzemi iz nahrbtnika vrv!«

»Zakaj?«

»Boš že videl. Naveževa se, da bova hitreje v dolini.«

Pavle je odvezal nahrbtnik, izvlekel vrv in jo podal Janezu. Ta jo je razmotal in vrgel konec bratu:

»Naveži se!«

Napravila sta vsak na svojem koncu zanko in zlezla vanjo. Ozebnik je bil kakor sovražen in grozeč, temno je izginjal v globino. Med steno in snegom, ki se je motno bleščal, je zevala široka in globoka razpoka.

Janez je stopil nekaj korakov navzdol in zabil cepin globoko v sneg. Nato je ovil vrv okoli ročaja.

»Tako. Zdaj se boš lepo zapeljal navzdol za vso dolžino vrvi. Ko se ustaviš, zabij cepin in ovij vrv prav tako, kot zdaj jaz, da se pripeljem za

teboj. Jaz bom seveda zdrsnil za dve dolžini vrvi. Torej le junaško naprej!«

Pavleta je malo streslo, ko je pogledal v globino. Vendar je stisnil zobe, naslonil se je s cepinom nazaj in zdrsnil. Švignil je mimo Janeza in sprva se mu je zdelo prijetno. Toda brzina je na gladki strmini naraščala, da je pričel na vse kriplje zavirati. Izpod pet je frčal sneg visoko čez njegovo glavo. Med vožnjo je obrnil cepin in zaril klin v led. Malo da ga ni vrglo iz ravnotežja. Sneg se je zaprašil in mu padel za vrat. Tedaj ga je okoli prsi nemilo stisnilo, spodneslo ga je in na mestu je obsedel.

Vrv je potekla in ga obdržala. Komaj se je skobacal pokonci in začel zabijati cepin v led. Zgoraj se je ledena strmina ostro končavala na nebu. Janeza ni bilo videti.

Tedaj je zaklical od zgoraj:

»Náred?«

Delal je z mrzlično naglico. Bil je razburjen od vožnje. Dovršil je:

»Storjeno! Naprej!«

Dozdaj skoraj napeta vrv se je zrahljala, skrotovičila se, zvijala. Zgoraj se je pokazal siv oblak snega, iz katerega se je razločila temna Janezova postava. Bliskovito se je bližal v srepi pažnji, že je razločil ojeklenele poteze na njegovem obrazu. Ko je švignil mimo, je kratko zavriskal. Pavle se je urno uprl s hrbtom ob cepin, z rokami je trdno poprijel za vrv in se zasekal s petama v led. A vrv mu je zletela iz rok, udarila ga v ramo in cepin se je nagnil. Janez je bil spodaj in obstal. Zaklical je navzgor:

»Sijajno! Takoj pripravim zate!«

Tedaj je v steni Jalovca zaropotalo. Ozrl se je kvišku. Kamenje! Pavle je videl Janeza, kako se je kot mačka poganjal k steni, da bi se kril. Toda kamenje je že sredi med bratoma udarilo ob led, zasikalo je navzdol, Janez je kriknil in omahnil z glavo naprej. Mirno je obvisel na vrvi, ki se je togo napela. Ni se genil.

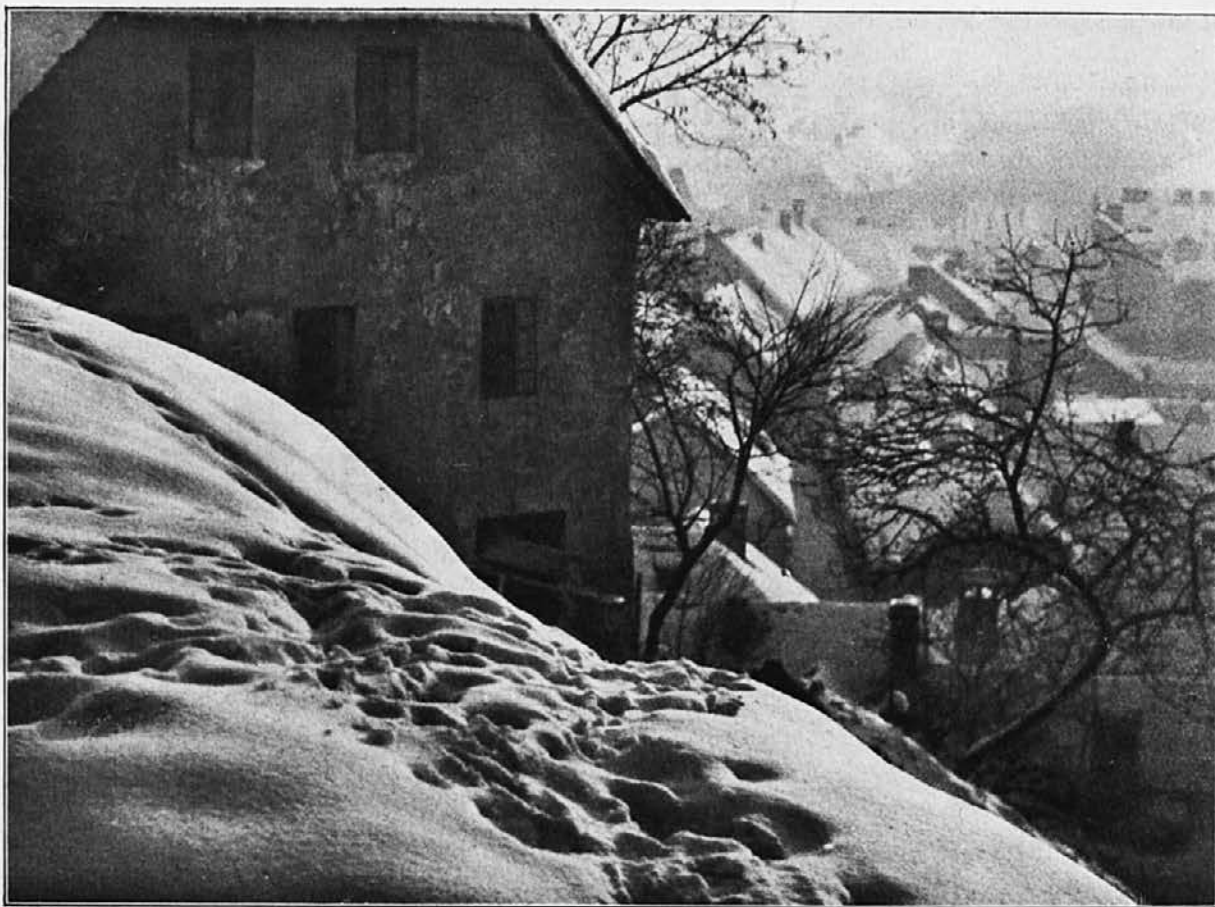
Pavletu se je zameglilo. Moral se je oprijeti cepina in sestiti na mrzli led. Obraz je skrnil v roke.

Misli so se mu pod temno grozo razblinile. Ničesar ni mogel. Ni vedel, koliko časa je nepremično sedel. V glavi mu je šumelo. Pred očmi so mu plesale iskrice. S silno voljo duha se je skušal zbrati. Misel mu je začela delovati. Tresel se je. Planilo mu je v glavo: »Morda pa že stoji in se mi smeji?«

Pogledal je.

Janez leži negibno na obrazu, roka, na kateri visi ozankani cepin, mu tišči naprej.

Mrtev? O Bog, ne, ne!

Meglen zimski dan. (Pogled z ljubljanskega Gradu. Fot. Fr. Krašovec.)

»Janez! Janez!«

Krik reže po mračnem in tesnem Ozebniku ter zamre v okameneli tišini.

»Janez! Janez!«

Grozen je molk gorá.

Pavle zbere vse svoje sile. Cepin uravná in ga trdneje pričvrsti. Ob vrvi se polagoma spušča navzdol. Vid mu jemljejo solze, ki silijo v oči; noge mu drhtijo, srce mu reže ostra bolečina.

Pritaval je do brata. Ležal je na obrazu, z glavo navzdol. Lisa krvi je topila led.

Obrnil ga je in naravnal v boljšo lego. Z roko mu je snel cepin in ga zapičil poleg sebe.

Pokleknil je kraj njega. Levi rokav srajce je bil raztrgan. Pod njim je zevala rana. Lase je močila kri, ki je tekla s čela.

Pavle je prisluhnil. Rahlo dihanje! Srce bije!

»Živi! Janez, živiš?«

Nora radost ga je prevzela, da bi ga objel in prižel nase. Vlilo mu je moči in poguma.

Vzel je njegov cepin in si izsekal trdne stopnice k steni, kjer je bil v razpoki med ledom in pečjo suh prostor. Vrnil se je in nežno dvignil Janeza v naročje. Snel mu je zanko. Nato ga je z muko, a varno nesel k steni. Ko ga je polagal na tla, se je ranjencu izvil težek vzdih. Odprl je oči.

»Janez!« Pavle bi ponorel od veselja. »Samo da si živ! Ali boli?«

Rahlo je odkimal in zaprl oči.

Pavle je pograbil cepin, nakopal čistega snega in hitel z njim k bratu. Z rokami in z dihom je topil sneg ter izpiral kri.

Mraz je ugodno vplival. Ranjenec je pogledal in se nasmehnil:

»Saj ni hudega! Majhne praske, nič več. Saj lahko vstanem.«

Hotel se je dvigniti, pa ga je Pavle potisnil nazaj.

»Ne! Počakaj, da izmijem kri.«

Brisal je le kri, rane same se ni upal dotekniti. Izkazalo se je, da na srečo ni tako hudo, kot se je zdelo. Kljub temu je Pavle skrbel in izpiral in v duši mu je pelo.

Janez je sedel in se naslonil s hrbtom ob steno.

»Vidiš, samo malo mi še zveni po glavi, nič več.«

»Ali boli?«

»Kaj bo bolelo! Preglej še roko nad komolcem!« Krčil je prste in zgibal v komolcu. Kosti so cele!

»Samo oplazilo me je. Kmalu bo dobro.«

Brat mu je izpral še kri na rokah in ga za silo obvezal.

»Tako, zdaj se pa skoraj bolje počutim kot pred to smolo,« se je smejal.

Pavle ga je samo po strani pogledal:

»Imenuješ to reč smolo?«

»Kaj pa! Ali res ne verjameš, da mi nič ni?« Vstal je, pa se je malo zazibal. Precèj se mu je še motalo po glavi. »Poglej, Pavle!« Poskusil je zavriskati, a se mu ni posrečilo.

»Grem po svoj cepin in vrv,« je dejal Pavle, ko je videl, da je brat spet za hojo.

Spotoma, ko je lezel navkreber, je molil: »Hvala Ti, da ni hujšega! Hvala Ti...«

»Tudi strašne so gore,« je dejal, ko se je vrnil.

Janez si je medtem čisto opomogel. Le laketa ga je bolela. Pavle se je spomnil:

»Bedak sem! V nahrbtniku imam konjak, pa ne da bi ti ga bil ponudil.«

Janez se je sicer branil, a mu ga je Pavle vsilil. Poživilo ga je tako, da je res zavriskal.

Strah in groza sta bila zdaj pozabljena.

»Hvala Ti, da ni bilo hujšega...« je molilo v obeh.

V dobri uri sta bila pri koči v Planici.

Okrog kočje je bilo prazno, le tam pod smreko je ležal izletnik. Gori ob izviru Nadiže so se oglašali klici in smeh.

IV.

Vstopila sta.

Ob levi mizi sta sedela gospod in gospa, očitno zakonska, in se zalagala s palačinkami. Gospa je bila zajetna, v kratkem krilu iz angleškega blaga in v beli bluzi. Na nogah je imela navadne čevlje. Mož, ki je pobliskaval izza naočnikov, je bil v dokolenkah, iz katerih so molele od sile suhe noge, obute v podkovane koničaste čevlje. Komaj je odzdravil na pozdrav. Gospa — milostljiva — ju je počastila le z bežnim pogledom.

»Nedeljska izletnika,« je sodil Janez.

Tedaj je prišla oskrbnica:

»Jezus Marija, gospod Košak, kakšni pa ste?«

»Nič hudega!« se je smejal Janez in polagal cepin v kot poleg leve mize. »Kamenje me je oplazilo.«

»Saj imate kaj obvez in joda?« je takoj skrbel Pavle.

»O, seveda, seveda! Ali je bilo hudo?«

»Ne preveč.« Nerodno mu je bilo, kot bi se moral opravičevati. »Gori v Ozebniku me je.«

»Saj pravim,« je hitela zgovorna ženska, »Ozebnik je že marsikom dal po pameti. Takoj prinesem obveze.«

Hitela je ven in gori v svoje stanovanje.

Zdaj sta onadva zakonca posvetila bratoma malo več pažnje. Prirojena radovednost ju je silila, da bi zvedela kaj novega. Nesreča drugih vedno mika.

Gospod se je ohrabril: »Sta bila kje blizu?«

Bratoma ni bilo do pogovora z njima. »Da,« je odvrnil Pavle in jemal s police reči, ki sta jih pustila davi v koči.

»Aha!« je dejal gospod važno in nehal.

A žena je začela: »Kje pa, če smem vedeti?«

»Tamle, na Jalovcu,« je dejal Janez in stopil na prag, da pogleda za oskrbnico.

»Mhm,« je zamrmrala gospa, sunila z nogo moža, ki se je plašno ozrl nanjo, kot bi kaj napačnega storil. Namrdnila se je in se lotila zadnje palačinke.

Oskrbnica je prišla z obvezami. Brata sta stopila pred kočjo, kjer si je Janez ponovno izpral rane in trdno povezal roko. Poškodba ni bila huda, a vendar taka, da na nadaljnjo turo nista mogla misliti.

»Torej se odpeljeva domov?«

»Ne kaže nama drugega. V nekaj dneh se pozdraviš toliko, da turo nadaljujeva. Ali ne?«

»Najbolje bo.«

Na čelo mu je pritrdil obliž in vrnila sta se v sobo. Oskrbnica jima je prinesla kosilo, ki pa je bilo mrzlo. Ura je bila že tri popoldne.

Po kosilu je Janez poiskal vpisno knjigo. Usedel se je nasproti bratu, ki se je stegoval čez mizo, da sta oba brskala po njej.

»Imena, imena. Pa vendar vsaka vrsta pomenja človeka z dobrotnimi in slabostmi.«

»Poglej, kdo je ta čas prišel, ko naju ni bilo.«

Odprl je zadnjo stran. Med spodnjimi vrstami je bilo kar štirikrat zapisano: »Dubrovnik.« Oba sta hkrati ugledala imena:

»Žino Bonič... Ante Bonič... Dana Bonič...«

Nasmehnila sta se in se spogledala. V očeh jima je pa zasijalo nekaj tako tujega, da sta povesila pogled. Čudno! Bila sta v zadregi.

»Boničevi tukaj? Kdo bi si mislil?«

»Presenečenje za naju in za one.«

»Kako to?«

»Saj morajo biti kje v bližini. Menda ne mislijo napraviti kake večje ture.«

Utihnili sta. Rada bi govorila, pa sta drug drugemu nekaj skrivala. Janezu je srce tolklo, Pavle je postal zamišljen.

»Kdo bi bil četrti? Tu so štirje iz Dubrovnika,« je vprašal Pavle in potegnil knjigo k sebi,

da bi prečital podpis. »Man... Mandić ali Mau-
dić?« Ni se razločilo.

»Lenka!« je poklical Janez oskrbnico, ki je
šarila po štedilniku. »Ali so bili tu neki Hrvatje?«

»Da, dve ženski in dva moška. Že dopoldne
so prišli. Zdaj so menda pri izvirku Nadiže.«

»Ali mislijo kam dalje?«

»O, mislim, da ne. Niso opremljeni.«

Janez je vstal in stopil pred vrata. Ob izviru
Nadiže ni bilo nikogar več. Glasni smeh se je čul
s poti niže doli. Gotovo se vračajo.

Res so se čisto spodaj pojavile štiri postave.
Ena se je utrgala in stekla čez pašnik. Za njo
druga. »Danica in Žino,« je vedel Janez. Lovila
sta se in hitela proti koči.

Dana je pritekla prva. Janez se je nasmejajal in
prožil roko.

»Pozdravljeni, gospodična Boničeva!«

Zasopla in zardela se je ustavila pred njim.
Iz oči ji je bliskala razigranost, iz polnih udov je
dihala mladost. Stala je pred njim čvrsta in lepa,
v kratkem planinskem krilu, z olivnato platneno
robaško, ki jo je krasil rdeče pisani trak. Malo
razmršeni lasje so ji dajali poseben čar. Začudila
se je, kdo jo pozdravlja. Za trenotek je bila ne-
odločena, pa je takoj spoznala.

»O vi, gospod Košak? Čudo božje! Vprav vi,
ki ste nas navdušili za gorski svet, vprav vas
moram videti tukaj!«

Z obema rokama ga je prijela za roko in ga
potegnila izpred kočice. »Glejte, tamle prihaja Žino,
zadaj pa oče z gospodično Mandićevo — moja
nekdanjo vzgojiteljico, veste!«

»Hišni pajek?«

Zahihitala se je in pokimala. Čez travnik je
prišel Žino s počasnim korakom, ko je videl, da
se Dana pozdravlja z nekim človekom. Od daleč
je spoznal Janeza:

»Joj, kaj vidim! Gospod Janez tukaj?« Molil
mu je roko že naprej. »Klanjam se!« Ni se mogel
otresti salona, ko je prijel Janezovo roko.

»Pozdravljeni!« mu jo je Janez čvrsto stisnil.

»Ali ste se pobili, da ste obvezani?«

»Osmolil, le osmolil!« se je nasmejajal Janez in
pokazal na smehljajočega se Pavleta, ki je stal
na pragu. »Še eden bi vas rad pozdravil.«

»Glejte si no!« je vzkliknil Žino. »Bonić & Cie.
je vsa zbrana tukaj.«

Obema je segel v roke in sedli so za sirovo
obdelano mizo pred kočico.

»Kdaj ste prišli?«

»Že dopoldne.«

Janez je zdaj vedel, zakaj se je zdrznil na
Jalovcu, ko je slišal slabotni vrisk.

»Kajne da ste vriskali, ko ste prihajali sem?«

»Da,« je potrdil Žino, »Dana je bila. Postala
bo cela Kranjica.«

»O, ali misliš, da smejo samo Kranjice vri-
skati?« je ugovarjala.

»Ne smejo, ampak z n a j o.«

»Morda jaz ne znam?«

»Zato pa pravim, da boš Kranjica.«
Našobila se je.

V tem je prišel Bonić z Mandićevo.

Začudil se je in razveselil, ko je zagledal oba
Košaka. Predstavil je Mandićevo, suho, starejšo
žensko z naočniki. Ostre poteze, pogled in vse
njeno vedenje je pričalo, da je vzgojiteljica.

Razpletel se je živahen pogovor. Svobodno in
lahko so tekle besede v tem poletnem, sončnem
dnevu, v tem bajnem gorskem kotu. Brata sta
pripovedovala o turi. Dana ni mirovala prej, do-
kler ni Janez opisal svoje nezgode.

Čas je mineval naglo, da se je Bonić kar
zdrznil, ko je pogledal na uro.

»Moj Bog, na vlak bo treba oditi. Saj pojmeta
tudi vidva zdaj?«

»Seveda. Skupaj pojdemo.«

V sončni pripeki so se vračali na postajo.
Bela, shojena apnena pot je pobliskavala in se
vila med temnimi macesni, čez široka prodišča in
plitve globeli.

Potoma je Dana prosila oba brata, naj jo
vzameta s seboj v planine.

Večerni mir. (Fot. Fr. Krašovec.)

»Da,« je rekla. »Z vama bi rada šla.«

»Zakaj ne! Koj ko malo pozdravim roko.«

Pavle je tudi pritrdil: »Pa pojdemo nekajkrat. Saj je dovolj lepih izletov za vas. Vršič, Martuljek, Vrata, vse Karavanke: Kepa, Golica, Stol...«

»O!« mu je pretrgala Dana besedo. »Preponižni ste. Kaj mislite, da ne zmorem več? Pa še kako!«

»Ne vem. Veste, za težje ture je pa treba moči, vzdržnosti, potrpežljivosti, volje...«

»Da! Poguma, utrjenosti, človek ne sme biti vrtoglav, pa ne vem kaj še vse... Saj ste mi pravili. Ali mislite, da ne bi bila vsemu kos?«

»Ne vem.«

»Jaz pa vem, da bi bila. Peljati me morata na Triglav, Škrlatico, Špik, Razor... na vse tiste ponosne vrhove, o katerih ste pripovedovali. Saj niso tako težko dostopni.«

»Res, povsod vodijo zavarovane poti, toda...«

»Nič toda! Sem se že malo poučila o tem in onem in vem, da na Triglav hodijo otroci. Pa da ne bi jaz zmogla? No?«

Brata sta molčala. Nista vedela, kaj bi rekla.

»No? Recita: da!«

»Seveda!« je zagotavljal Janez. »Vam vendar ne moreva odreči nikake prošnje. Samo take ture bi trajale več dni in...«

»Saj bi šla Mandičeva z menoj.«

»Joj!« je ušlo Pavletu.

»Vidite, to je.« Janez se je ozrl, če ga morda Mandičeva ne sliši. Bila je predaleč zadaj z Boničem. »To vem, da bi vi zmogli. Toda ona? Saj že zdaj stoka in zaostaja.«

»Gospod Košak, kar po pravici vam povem. Jaz sama ne bi prosila, pa me je vprav ona nagovarjala, da bi šli kam više. Toda, kdo pojde z nama? Rekli sva Žinu, pa je takoj dejal, da ne pojde, čeprav bi ga nesli. Potem sem pomislila na vaju...«

»Res?« sta vprašala hkrati brata.

»No, res!« se je zasmejala. »Mislila sem vama že pisati. Omenila sem vaju Mandičevi in pripovedovala o vas, gospod Janez, pa je bila takoj vsa navdušena.«

»Škoda!« je dejal Janez.

»Zakaj?«

»Da ni rajši ona pripovedovala, pa bi bili vi navdušeni.«

»Porednež!« Od strani ga je ošvrknila s pogledom in nadaljevala. »Danes sem pa vaju dobila in ne izpustim vaju tako poceni. Pet minut vama

dam časa za razmišljanje. Odgovor mora biti pa seveda samo eden, namreč ta, da se strinjata.«

»Hudo bo z vami,« se je smejal Pavle. »Ali ne smeva nič ugovarjati?«

»Nič!«

»Vsaj malo pogojev nama dovolite, prosim.«

»Nič, prav nič!«

Vsi trije so se smejali. Došel jih je Žino, ki je bil radoveden, odkod ta veselost.

»Boš že zvedel čez pet minut. Zdaj morata gospoda preiščevati. Bodi tiho, da ju ne zmotiš.« Položila je prst na ustni. Mahoma jo je spet prevzela razbrzdana veselost. Lovila bi se kot otrok:

»Pa me ujemite, če ste za kaj!«

Stekla je po poti naprej. Pavle, ki je moral radi bratovega padca nositi precēj težek nahrbtnik, ni stopil hitreje. Žinu se ni ljubilo. Le Janez se je pogнал za njo.

Brzela je po beli poti lahno kot ptica, Janez za njo, pa je vendar ni mogel dohiteti. Še ustavila se je in mu pomigala z roko, nato se pa spet z otročjo razposajenostjo spustila v tek.

Pot je zavila v gozdič in tonila med drevjem. Tam sta oba izginila v gozdni senci.

Janez jo je našel žarečo, s svetlimi očmi in smehljajočo se, ko je slonela ob vitki smreki poleg poti. Roke je imela sklenjene za deblom, da se je njena polna postava bočila pred njim.

Zasopel se je ustavil tik ob njej.

Iz nje je žarela mladost in lepota. Njene zametaste, žgoče oči so se potopile v njegove. Hotel je nekaj reči. Hotela je nekaj povedati. Pa je oba tiščalo v grlu, beseda ni mogla na dan.

Gledal jo je, prodirno in občudujoče, da so se njene roke povesile ob telesu. Sklonila je glavo.

Prijel jo je za roko. Ni se branila. Prsi so ji burno plale, prevzelo jo je čuvstvo popolne vdanosti. Božal ji je prste. Pokleknil bi pred njo, zgrudil bi se in razkril plamen, ki mu je gorel v skrivnih globinah srca. Njegova toplota je hotela na dan, ni se vzdržal. Pritegnil je roko in jo ponese k ustom.

Zaprla je oči in naslonila glavo nazaj na drevo.

Zaslišalo se je škrtanje okovank po pesku. Umeknila mu je roko.

Stopila sta k prihajajočima.

»Ali te je ujel?« je vprašal Žino.

Janez je bil v zadregi. Ona se je nasmehnila in ga pogledala. »Da, pa nisem jaz kriva.«

Janez je razumel, a se ni izdal. Prikril je občutje in se premagal.

»Kdo pa?« je vprašal Pavle.

»Jaz ne. Tisti, ki bolje teče.«

Smejali so se vsi razen Janeza. Žino se je spomnil:

»Kmalu pridemo na postajo. Počakajmo ona dva, da pojdemo skupaj. Menda sta precej zaostala.«

Zardel in s široko odpeto srajco je primahal Bonić z na smrt trudno Mandičevo. Ves čas do postaje je dopovedovala, da je danes nekam nenavadno slaba. Zato je tako trudna, ah, strašno trudna.

»Pa bo še,« se je smejal Pavle sam pri sebi.

»Pa bo še, če bo hotela z nami.«

Ko so se vozili proti Kranjski gori, je Dana šele povedala:

»Očka! Gospodična Mandičeva in jaz pojdeva z gospodom prihodnji teden v gore za dlje časa. Saj boš dovolil, kajne?«

»Hm!« je brundal stari. »Da se pobiješ.«

»Kaj še! Saj se mi nič ne more zgoditi.« Hotela je reči: »Poglej ju, močna in zastavna. Samo Janez obdrži pet takih kot sva medve.« Nadaljevala je glasno: »Si že dovolil.«

»No, če gospoda obljubita, da bosta pazila nate — o seveda,« je hitro popravil, ko je opazil nervozno kretnjo Mandičeve, »seveda, reči hočem, če bosta pazila na vaju, no, potem bi se dalo kako pomeniti...«

»Saj sem vedela, da si dober!« Objela ga je in pozibala. »O ti moj očka!«

Vlak se je ustavil. Mandičeva in Bonićevi so se začeli poslavljaliti od bratov. »Torej, drugi teden na svidenje!« je hitela Dana, ko jima je podajala roko. »Sicer nam pa morata pisati.«

»Kako pa veste, da bo moja roka že v enem tednu zdrava?«

»O, za to sem brez skrbi. Mora, če pravim tako. Kajne, gospodična?«

»Seveda,« je potrdila Mandičeva. »Saj si včasih prisilila celó mene.«

»Mislite, da ste vi bolj trmastí kot njegova roka?« se je šalil Žino, ki je imel vzgojiteljico v želodcu.

Mandičeva se je kislo nasmehnila.

»Na svidenje!« so klicali ob odhajajočem vlaku.

Brata sta pozdravljala z robci, ki ju je Dana še gledala, ko je vlak že drdral mimo lesnih skladišč.

Ko so temni vozovi izginili, je vzdihnila, se obrnila in odšla za ostalimi k izhodu. Čutila je roko, na kateri ji je še vedno gorel poljub.

(Dalje prihodnjič.)

ZIMSKA MISEL

V vrbo staro pri potoku
spomin pomladni je ujet.

Poln cvetja, poln petja
je rajal lepi svet.
Baržunaste so mačice
bilè bogat zaklad,
podarila le nama
ga rožna je pomlad.

Cvetovi po vsej trati so dehteli,
posul si z njimi roke mi, lasé,
valovi v daljo so hiteli,
vsak val je tvoje žuborel ime.
Škrjanec v sončnih je višinah
prepeval pesem o pomladi
in misli najine so pele
o veri, o ljubavi, nadi.

Zdaj trato mrzli sneg pokril je
in veje je zapadlo ivje.
In potok, v mrzli led vkovan,
globoko zimsko spanje spi.
In v srcu mojem tvoj spomin
— umirajoča luč —
bledi.

Draga Krajnc.

NOČNA MELODIJA

Bela noč ihti nad menoj,
kot mrtve oči
zvezde vame zro nocoj.

Bogu v kotu srce krvavi,
široko razpel je roké
in gleda váme in v brezdanjost noči.

V meni željé kakor strune drhté
in ko kri iz ran
iz srca mi trudne misli hité:

— Da bi že skoraj zasijal dan,
da bi bil jaz kakor goré,
kakor sive goré močán! —

— Bog! Razpni svoje svete roké,
nasmej se mi
in me pritisni na svoje prebodeno srce!

Bela noč ihti nad menoj,
kot oslepele oči
zvezde vame zro nocoj —.

France Novšak.

Mladika 1933

M E D G O R A M I

Viktor Smolej

Janez je vstopil v obokano kamro, kjer sta živela stara dva, odkar sta oddala dom sinu Andreju.

»Bog daj, Janez,« je pozdravila vesela stara mati. »Ali si res prišel?«

»Dober dan,« je Janez odgovoril nerodno. Ni vedel, ali bi odzdravil po domače ali po gosposko, kakor ga učé po šolah. »Prišel sem malo na počitnice.«

Podal je stari materi roko. Stopil je še k postelji starega očeta.

»Oh, oh, saj nič ne spreumé,« je rekla stara mati. »Kar leži pa nobenega ne pozna. Nič, prav nič. Prav ob ves spomin je prišel.«

Obrisala je s predpasnikom stol in je sedel. V kamri je dišalo po nepomiti posodi, umazanem podu in neprezračeni, mokri bolnikovih postelji. Janez je to še posebno močno občutil, ker je prišel z mrzlega, čistega zimskega mraza tam zunaj.

»Zdaj je že pol leta kar tak, da nič ne ve za nobeno reč. Nikogar ne pozna. Saj tebe tudi ne.«

Potem je sedla k peči in govorila dolgo kar sama.

»Bog že ve, zakaj ga ne vzame. Devetdeset jih je spolnil o svetem Mihelu. No, pa še živi!«

Stari oče, ki je kar oblečen ležal na postelji, je hotel vstati. Oči je imel skoraj zaprte, le na levo oko je še malo gledal. Sivi brki so mu visele čez ustnice.

»No!« je stopila stara mati k njemu in se nagnila prav k njegovemu obrazu. Govorila je počasi kakor gluhemu. »Kaj pa vstajaš? Boš kam šel?« Potem je rekla lepo kakor otroku. »Kar leži, kar leži! Kaj boš hodil ven! Zunaj je sneg pa mraz. Danes je sveti večer.«

Oče jo je gledal, kakor da nič ne razume, potem je poslušno legel nazaj.

»Kaj časa boš pa še studiral?« je vprašala starka.

»Še pet let. Letos pa še pet.«

»Jej, jej, to je studiranje!« je vzdihnila. »Nikoli ga ni ne konca ne kraja.«

Mislila je, kako dolgo že ni bilo nobene nove maše v fari. Potem je mislila spet samo nase.

»Včasih je pa res tako, kakor da je Bog čisto pozabil na naju,« je skoraj zajokala. »Tak revež je,« je pokazala na očeta. »Devetdeset let ima vsega ima dovolj in preveč, samo trpljenje mu je še ostalo.«

Potem se je spomnila Podlipnikovega Lojzeta.

»No, sosedovega Lojzeta je pa tako hitro vzelo. V dveh dneh. Ta je tudi čudno umrl. Brez spovedi in obhajila. Ni maral. Pa brez gospoda ga bodo pokopali. Tako je napisal v testamentu. No, bratje pa vsi hodijo v cerkev, mati je tako pobožna pa sestre tudi. Sin pa tak pogan!«

»Saj so ga pripeljali domov, ali ne?« je vprašal Janez.

»So ga, danes zjutraj z avtomobilom. Z Jesenic. Da, da, takole je. Kaj se vse lahko prigodi! Bog že ve, kako je prav.«

Tudi stara mati ni spreumela.

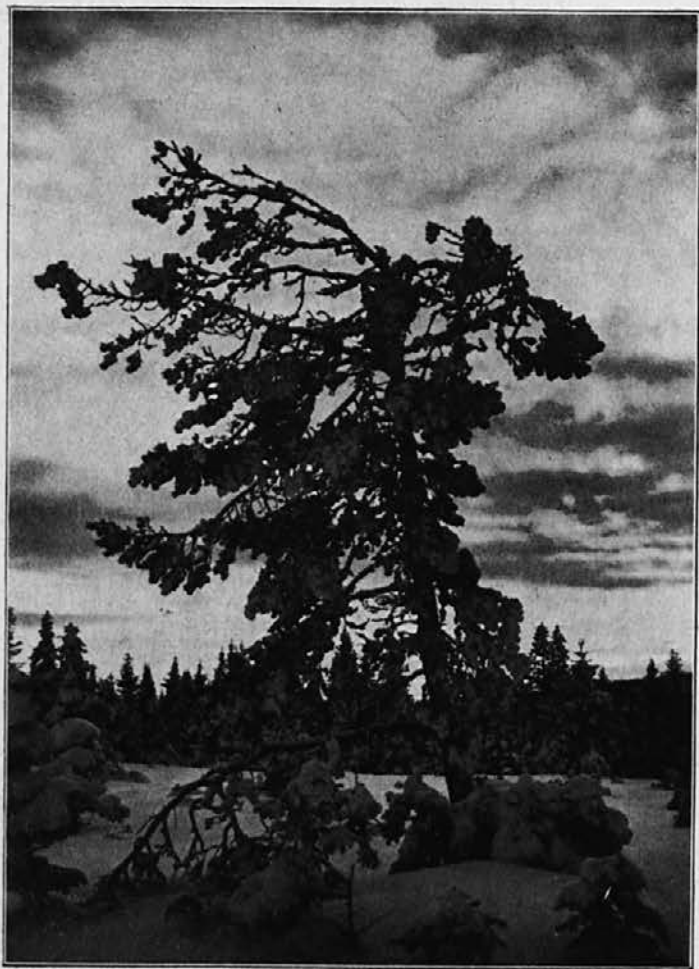
*

Ta dan je bil sveti večer.

Janez je že v mraku prišel domov. V hiši je stal na mizi pri oknu drevešček, v kotu pa jaselce.

»Mi nikoli nismo imeli dreveščka,« je pravila stara mama. »Samo hlevce in goro smo naredili. To je šele zdaj prišlo v navado, da delajo še drevešček.«

Po večerji so prižgali svečke in sedli okoli peči. Janez, oče, mati, Olga, ki se uči šivati, in Minca, ki hodi še v šolo. Ta bo Janezu za kuharico, ko bo gospod.

Na severni meji. (Fot. J. Kovačič.)

Molčali so in gledati drevešček s svečkami na njem in jaselce v kotu. Kaj če bi vse oživelo...

Rúdarjevi so prišli pogledat drevešček.

»Bog daj dober večer,« je pozdravila Rúdarica in potegnila za seboj dekletce, ki se je sramežljivo skrivalo za hrbet. Za njo je starejša Milka zaprla duri.

»Bog daj vesele praznike,« je voščil Mrak.

Sedli so k peči. Otroci razen Janeza pa so zlezli na peč v grelico in od zgoraj gledali na starejše, ki so se pogovarjali, kakšno je bilo leto, koliko je bilo škode zaradi dežja in poletnih povodnj in da je bilo zato malo tujcev na letovišču.

Janez je pogasil svečke na dreveščku. Samo rdeča lučka pri jaselcah je še gorela. Stara mati je že davno odšla.

Potem so poklicali Janeza na peč. Mislil je, ali bi šel ali ne. On je vendar študent! Kaj bo med otroki! Potem je pa le šel.

»Ti, ali res vaš Janez za župnika studira?« je vprašala po tihem Rúdarjeva Milka Olgo. Vendar je slišal tudi Janez in je ves zardel.

Olga se je glasno zasmejala. »Milka pravi, da naš Janez za župnika studira.«

»No!« je rekla Rúdarica. »Zakaj pa ne! Lahko bo, če bo hotel.«

»O, Bog ve, kako bo šel!« je rekel ob peči oče.

»Svet se tako hitro spreminja!«

»Jej, pa res!« je hitro začela Rúdarica in so govorili o Podlipnikovem Lojzetu, ki ga bodo dali kar v neblagoslovljeno zemljo.

Janez je mislil, kako bo lepo, ko dostudira. Pet let in pol se mu ni zdelo mnogo časa kot stari materi.

*

Cerkev na Gorici je bila natlačeno polna. Zaspane oči so ščemele od bele električne luči in se zapirale kar same od sebe. Na koru so peli latinsko mašo. Fantje pod korom so se dolgočasili, tuintam je zakimala gospodinja, trudna od peke.

Janez je gledal sive stene, gotska rebra, barvana okna stare gotske farne cerkve na Gorici. Včasih se mu je zdela velika. Odkar pa je videl v mestu velike in lepe cerkve z belimi stenami, dolgimi ladjami in visokimi stropi, se mu je zazdela domača cerkev majhna in starinska. Stal je za otroki pred oltarjem. Hitro je šel od doma, drugi domači so šli pozneje. Hotel je slišati tudi one pesmi, ki jih župnik in organist pojeta pred polnočnico.

Med mašo je bilo Janezu nekaj časa vroče, potem ga je začel tresti mraz. Čutil je tudi, da ga vsi otroci gledajo. Začelo ga je zebsti. Zobje so mu skoro šklepetali. Potem ga je spet kuhala vročina.

Iz zakristije je včasih potegnil močen pih in ga vsega premrazil.

Ko je prišel domov, je bil bolan in je moral leči. Za sveti dan. Stara mati ni spreumela.

*

Voz se je ustavil pred hišo. Mrak je šel ven. Markeljevi so se s konjem pripeljali k maši. Markeljev Miha je spravil voz s ceste na dvor za hišo, konja pa dejal v hlev. Drugi so stopili v hišo. Markelj je bil Janezov stric iz Rovt. Vsako nedeljo so se pripeljali k maši, ker je bilo peš dobro uro, voz so puščali pri Mrakovih.

»Bolnika imamo v hiši,« je rekel Mrak.

»Oho!« je rekla Markeljna in prva stopila v hišo. Bila je z male kmetije doma in je zdaj visoko vihala nos, da je gospodinja na največji kmetiji v dolini. »No, kaj mu pa je, jetkovcu?«

Janeza je kuhala vročina. Nekaj časa je bil ves moker od potú, potem se je tresel od mraza. V prsih ga je tiščalo in davilo.

Srež zimskega jutra. (Fot. Fr. Krašovec.)

»Kaj mu pa je?« je stopil stric k postelji.
»V cerkvi se je prehladil,« je rekla mati.
»Bo treba iti po zdravniku.«
»Oh!« je rekla spet Markeljna. »Jej, za vsako reč vendar ne boste leteli po zdravniku.«

Po deseti maši so šli od fare z Bogom. Ljudje so se spraševali, kam gredó obhajati.

Staro Rúdarico, ki ima že tri in osemdeset let. Bolna ni, samo za sveti dan je želela, da pridejo z Bogom, ker sama ne more v cerkev.

Janez je dobro poznal staro Rúdarico, ki je včasih sedela na soncu in se grela.

Njemu se zdravje ni izboljšalo. Zbadalo ga je v prsih in glava ga je pekla. Obhajale so ga slabosti.

Pri peči sta govorila Markelj in oče. Zunaj je Miha prepeljal voz in vpil nad konjem, ko je vpregal. Mati je kuhala južino. Zunaj je bilo jasno in sončno. Cesta se je topila, ko so šli ljudje od maše.

Janez na sveti dan ni bil pri maši.

Zunaj na cesti so se ljudje glasno pozdravljali in si voščili vesele praznike. Gledali so po polju in po gorah, ugibali vreme, ki bo lepo, če se ne bo kaj obrnilo. Senožeti so bile vse bele. Kazali so, kje je bilo letos na novo posekano. Povsod tam so bile povsem gole frate.

»Kaj pa boš?« je rekel Markelj. »Drugega prodati ne moreš kakor les. Denár pa mora biti, ko je treba davke plačati.«

»Seveda,« je pritrdil Mrak.

»No, ti imaš še službo —«

»Kaj to! Saj veš, koliko ima čuvaj pri železnici!«

»Kar je, je dobro! Veliko ni, mesec je pa le. Nekaj pa le dobiš na roko vsakega prvega. Saj zdaj od kmetije tako nobeden ne živi. Vsak išče službe, čeprav gre tudi samo kramp gonit na železnico.«

»No, kako pa kaj pri vas?«

»No, tako!« je rekel Markelj. »Veliko garanja pa veliko skrbi.«

»Saj je povsod tako,« je rekel Mrak. »Lani ste imeli dovolj skrbi, ko vam je hčer žandar zapeljal. No, glejte, pa to še ni najhujše. Zdaj sem zvedel, da je Lukeževa, otrok, ki ima komaj šestnajst let, na istem. Pomislite, šestnajst let! Tako daleč smo že prišli. Kaj pomaga, če pa ljudje sami v greh silijo. To je naše letovišče in naša kmečka gospoščina. Seveda v svilo se oblačijo, pa najdražjo, pa klobuke nosijo in nizke čeveljčke, potem pa tožijo, da kmetija ne živi in da ni zaslužka.«

»Svet se je presukal,« je rekel Mrak. »Kar skrbi me otroke dajati od doma. Mesto ni prida.«

Prišli sta v hišo Markeljna in Mana, teta Janezove matere, že tudi blizu osemdeset let stara, ki je po polnočnici kar v cerkvi počakala še šeste in desete maše. Voščili so si vesele praznike. Markeljevi so se odpeljali domov v Rovte. Mrak je pa odšel po zdravnika. Stara mati je hodila od Janeza do starega očeta in nazaj, njen veliki rožni venec ji je pri tem ropotal ob palico.

Zdravnik je rekel, da ima Janez pljučnico. Mislil je sam pri sebi še več in huje, pa ni nič rekel.

*

Na sv. Štefana dan je bilo. Na Gorici polno ljudi. Poslušali so občinskega tajnika, ki je bral razglase. Gore so bile jasne, nebo kakor umito. Zvon je zapel v linah. Župnik je šel previdevat Mrakovega Janeza. Ljudje so pokleknili, ko je šel mimo. Župnik se je zatopil v razmišljanje. Vsa fara, ki jo je zajel val pomeščanjenja, mu je stopila spotoma pred oči. Podlipnikov Lojze ga je s svojo smrtjo hudo zresnil. In zdaj: k tretješolcu mora, ki bi lahko kedaj novo mašo pel!

Bližal se mu je sprevod. Župnik je to vedel. Povedali so mu, da bo prišla godba iz mesta, ki bo spremljala Podlipnikovega na zadnji poti.

Stresel je z glavo, kakor da se hoče otresti misli, ki ga motijo v molitvi, in pospešil korake, da se je umeknil sprevodu.

Mati je držala svečo. Stara mati je premikala svoj molek. Te dneve se ji je glava še bolj povisila in zlezla med ramena. Janez je umiral.

Zunaj se je počasi bližala godba. In med prošnje in župnikove Zdrave Marije se je mešala počasna, otožna melodija, enakomerna kakor koraki godbe. »Še v to mojo daljno vas med gorami je pljusnil val iz mesta...« Župnik si je zakril obraz z dlanmi in umolknil sredi molitve.

Oče Mrak je topo strmel Janezu v obraz.

Sestri sta zagnali obupen jok.

Godba je stopala mimo.

Po hiši je zadišalo po sveči, ki je trepetala materi v rokah: Janez ne bo več studiral, ne bo šel za gospoda in nikoli ne bo pel nove maše...

Materi je padla sveča iz rok in ugasnila na tleh.

Zadnji koraki pogrebcev so utihnili, ko je Janez izdihnil.

Podlipnikovega so zagreblj v neblagoslovljeno zemljo. Tudi zvonili mu niso nič. Mesto libere so mu igrali žalno koračnico.

Ko so se pogrebci razšli, je Janezu zazvonilo z malim. Stara mati je pogledala skozi okno v sončno zimsko poldne, pa ni nič videla. Vsa je usahnila vase. Ni doumela, pa tudi poslušala ni več.

KJE SMO S CERKVENIM SLIKARSTVOM

France Stelè

I. O NALOGAH IN ZGODOVINI CERKVENEGA SLIKARSTVA

Če hočemo поблиže in zares stvarno (kritično) presojati cerkveno slikarstvo, ki se nam kaže po naših cerkvah kot sodobno ali se nam kot tako ponuja, da ga sprejmemo in porabimo, si moramo pojasniti pred vsem drugim neka osnovna načela, ki nam pri presoji omogočijo kolikor toliko trdno stališče. Do takih načel pa bomo prišli najbolj naravno po spoznanju nalog in ciljev cerkvenega slikarstva. Pri pregledu tega slikarstva se nam pokaže njegova trojna naloga: prva in najobsežnejša je okrasitev danih, službi božji v najširšem pomenu namenjenih prostorov; druga je v najširšem pomenu poučna, tretja pa v najožjem pomenu nabožna, molitveno in pobožno spodbudna. Ko si bomo na jasnem o teh glavnih skupinah nalog, v katerih se udejstvuje cerkveno ali nabožno slikarstvo, posežemo nekoliko v zgodovino cerkvenega slikarstva. Ta je s svojo skoraj dvatisočletno zakladnico izbranih in priznanih del gotovo zmožna, da nam izdatno pomaga spoznavati načela, po katerih naj presojamo obstoječa in nastajajoča dela. Kot zaključek prvega dela naše razprave pa bomo poskusili pojasniti pomen umetniške osebnosti v cerkveni umetnosti, določiti meje, v katerih naj nesporno velja načelo, da resnično nabožna dela lahko ustvarja le veren umetnik, nazadnje pa bomo orisali vzor (ideal) sodobne cerkvene umetnosti.

1. Krasilna stroka cerkvenega slikarstva.

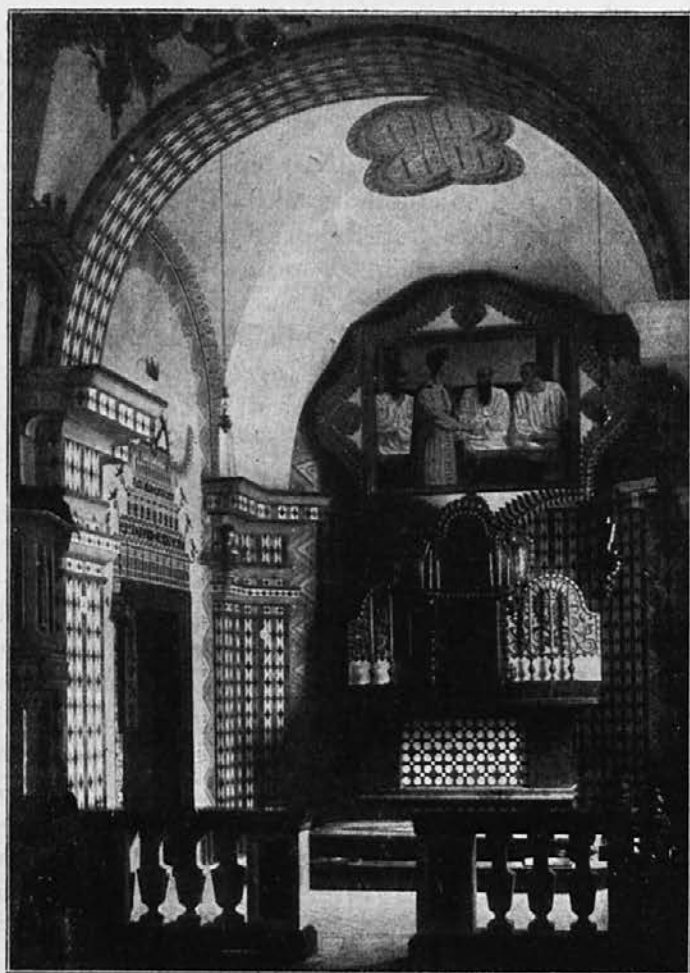
Prastara kulturno in umetnostno zgodovinska dejstva dokazujejo, da gola arhitektura (način stavbe) ne zadovoljuje popolnoma našega lepotečnega čuta. Ako pa naj ga zadovoljuje, mora biti izvedena v tako popolnem, izrednem gradivu, izbranem načinu in dovršenem delu, da to njen izdelek silno podraži. Nekdaj stavb niso stavili na tak izbran način, ampak čimbolj preprosto. Zato si jih je za svoj lepotni čut človek prirejal po osebni okusu s tem, da jih je prekrival z zavesami, ali oblačil na površini s posebno, samo lepotnim potrebam služečo prevlako iz ometa v najširšem pomenu te besede, iz kamna ali lesa pa tudi iz drugih tvarin.

Cerkvena arhitektura spada odnekdaj med najbolj monumentalno, to se pravi najbolj skrbno,

trdno in tudi gradbeno najdragoceneje izdelano, kar jih je bilo. Pa tudi pri tej se je zgolj gradbena izvedba le redko povzpela do tiste popolnosti v izdelavi in gradivu, da bi že sama lepотно zadovoljala. Kot nadomestilo za lepotnost se je vprav s stavbami, ki so služile verskim in obrednim namenom, razvijalo tudi dekorativno (krasilno) slikarstvo, ki ima namen, da po arhitekturi ustvarjeni prostor v lepotnem oziru tako izpopolni, da se z njim pri udeležencih službe božje že s prostorom samim, pred verskim obredom in brez njega, ustvari tisto razpoloženje, katero jih zadostno pripravi, zbere in ubere za resnost obreda, ki se bo izvršil.

Ker je krasilno slikarstvo tako najožje vezano z dano arhitekturo, z danim prostorom, je naravno, da arhitektura v precejšnji meri gospoduje nad dekoracijo (krasilno sliko) in je bil arhitekt tudi vedno v veliki meri vodnik slikarju dekoraterju. Slikana dekoracija prostora pa se lahko izvrši na različne načine: najenostavnejši način je ta, da slikar samó z barvo prepoji dane arhitektonske člene in ploskve in samó z barvo ustvari prostoru nek izraz, ki zadovolji gledalčovo oko. Znano je namreč, da že barva sama zmore vzbuditi v človeku neko precej določno razpoloženje, žalostno ali veselo, resno ali razposajeno, svečano ali vsakdanje. Drugi način slikarske okrasitve prostora je ta, da slikar s svojimi okraski nazorno tolmači ali vsaj še bolj pojasnjuje stavbinski (tektonski) smisel posameznih členov in delov stavbe. Tretji način pa je ta, da slikar v dekoracijo vključi tudi slike, ki imajo samostojen likovni pomen, da torej v krasilnem okviru tudi umetniško ustvarja.

Jasno vidimo v tem stopnjevanju slikarskega dela od gole arhitekture, preko barvane arhitekture in preko slikarsko tolmačene arhitekture do slikarske, z arhitekturo združene umetnine, kako je vsako cerkveno slikarstvo ozko navezano na arhitekturo in da more veljati le smisel arhitekture in njenih členov za izhodišče in podlago slikarskemu delu. Iz arhitekture, iz tektonskega smisla njenih členov izvirajo tudi osnovna vprašanja (problemi) cerkvenega slikarstva. In več kot jasno je, da se tudi ustvarjajoči umetnik ne more izogniti sporazumu z arhitektom, oziroma z arhitekturo. Kakor je arhitektura danega prostora naravno in nujno vodilo slikarju dekoraterju, prav tako je dekorativna stroka cerkvenega slikarstva s svojimi, iz arhitekture izvirajočimi osnovnimi načeli merilo za vrednost cerkvenega slikarstva kot umetnosti. Kajti vsi trije elementi: arhitekturni, dekoracijski in umetniški tvorijo

Sl. 3. Prezbiterij župne cerkve pri Sv. Katarini nad Medvodami. (Dekoriral arhitekt Ivan Vurnik.) Primer nam kaže arhitektonsko smiselno porabo ornamentike. Arhitektura tega prostora je z dekoracijo pridobila večjo jasnost in lepотно učinkovitost.

skupno en lepotni organizem, eno lepотно telo. Najboljši in najpomembnejši del te enote mora biti prav tako primerno ubran z nižjimi deli, kakor morajo biti ti deli ubrani nanj, so nanj navezani in v njem povzdignjeni. Ta vezanost v enotno telo pa pri cerkveni umetnosti ni samo zaradi lepote, temveč, kakor bomo še videli, tudi zaradi ideje, pomena, in se v precejšnji meri razteza na vse, kar se vrši v prostoru, namenjenem za službo božjo.

Arhitektura ima neke osnovne zakone, za katere ni nujno, da bi se za oko tudi vsiljivo izražali. Toda stavbenik jih mora upoštevati, čeprav bi njih delovanje v izvršenem delu še tako skrtil pred očesom opazovavca. To so zakoni rasti od tal v višino; zakoni stanja in počivanja, ki se izražajo v stoječem nošenju enih delov in počivajočem, napram nosilnim silam uravnovešenem ležanju drugih; so to dalje zakoni oklepanja, s katerim je ozko zvezano premoščanje, prekrivanje spodaj že oklenjenih prostornin od zgoraj. Vsaka

arhitektura, ki ustvarja s svojim oklepom v svoji notranjosti prostornino, ima v sebi za oko sicer nevidno, po svoji važnosti pa dobro občuteno ogrodje, skelet, okostnjak, ki ima podobno nalogo kakor ogrodje človeškega telesa. Ta skelet arhitekture, to ogrodje ima v sebi vse nosilne in oklepajoče naloge (funkcije) dane arhitekture in se dá izraziti s sestavom črt ali palic. Pri lesenih stavbah, posebno če so postavljene po okvirnem sestavu, je ta gradbeni skelet ob pričetku stavbe tudi viden. Enako je viden pri sodobnih železobetonskih stavbah, ki so postavljene po okvirnem ali skeletnem sistemu. Arhitekt lahko tudi lepотно izrabi ta skelet in ga ohrani vidnega v dovršeni stavbi. Najvišjo lepотно popolnost je ta način doživel v zgodovini pri gotskem stavbarstvu, kjer ima vprav ta vidni stavbni skelet lepотно vodilni pomen. Z njim se kosajo danes že mnoge železne, posebno pa železo-betonske zgradbe novejšega časa. Kjer je to ogrodje vidno in po arhitektovi nameri služi lepotnim namenom stavbnega organizma, ga mora tudi slikar dekoratér upoštevati, ako noče, da se mu pod roko ne zmaliči tudi vsa njegova dekorativna zasnova. Kjer pa to ogrodje ni vidno, ampak skrito, je dekoratér vezan nanj samo v nekih prav splošnih, skoraj samo po sebi umevnih mejah, kakor so enota ploskve, meje arhitekturnih sestavov ali razne enote arhitektonsko dekorativnih členov. Le redko se je zgodilo v zgodovini umetnosti, da bi si bil kak izreden, res avtonomno svoja sredstva obvladajoči umetnik slikar upal poskusiti prekoračiti te naravne meje. Niti v najsvobodnejšem vseh slogov, v rokokoju, se to nikomur ni popolnoma posrečilo.

Kljub navidezni svobodi ustvarjajočih duhov so torej nazadnje vendarle neke meje, ki jih dolej še nihče ni premagal in se zde tudi nepremagljive; skušnja pa uči, da varneje postopa tisti, ki se poglobi v smisel dane arhitekture in iz tega spoznanja zasnuje svojo dekoracijo, kakor pa tisti, ki se ji upre. Po tem varnem potu so v prejšnjih dobah, ko je vladalo še trdno delavniško izročilo, tradicija, celó umetniško nedozoreli dekoraterji dosegli lepотно popolnost, ki nas še danes zadovoljuje in je često zabrisala njihove okornosti.

Slikar naj torej ve, da ima vsak del arhitekture, posebno pa vsak njen tektonski, delovni člen svoje življenje, svoj posel, svojo nalogo, za katero je tudi smotrno oblikovan in prikrojen. Steber ali slop (zidan štiri- ali večoglati steber) stoji, opira in nosi, zato ima nogo — bazo, trup in glavo — kapitel. Steber je v svoji rasti pogosto napet, izbuhnjen, kakor bi se vdajal pod težo, ki

jo nosi, in nas v taki obliki bolj prepričuje o svojem poslu kakor pa enakomerno ravni steber. Steber ali slop tudi »raste« iz zemlje; če pa je kot slop zidan, tudi počiva sam v sebi po plasteh, iz katerih je sestavljen. S t e n a stoji, pa podobno slopu tudi počiva sama v sebi. Če jo dekoriram, lahko upoštevam eno ali drugo njeno lastnost; ker ona v celem sestavu (konstruktivno) navadno le bolj zapira kakor kaj nosi, jo je mogoče dekorativno uporabiti prav tako kot v sebi zaokroženo, v sredini osredotočeno enoto, kakor jo je tudi mogoče razčleniti v smislu njene naloge (funkcije), da predstavlja navidezno arhitekturo, katera jo naravno veže z arhitekturno celoto. Ker pa kakor slop počiva tudi sama v sebi, jo je tudi mogoče deliti po mili volji v pasove, kakor to prija celotni zasnovi dekorativnega organizma. L o k ali obok se »pne« do neke najvišje točke svoje vzpetosti, od katere pada vzporedno k drugi točki, ki je cilj njegovega pogona čez prostor. Lok ali tudi obok prav za prav lahko raste tudi naravnost iz tal in se od gotove, večinoma s posebnim vmesnim členom označene točke vzpne preko dane razdalje. Ta vmesni člen imenujemo glavo ali pri oboku zidec, zidni venec; če pa ta člen raste iz stene kot noga, kot nosivec loka ali oboka, mu pravimo nosilni kamen ali konzola. Če je obok enoten, preide, brez počitka preko svoje temenske točke, tako včasih tudi lok; vendar posebno pri loku teme radi označimo s takozvanim sklepnikom. Pri sestavljenem oboku (križastem ali drugem) pa se gradbeno življenje osredotočuje na meje polj ali kap, ki tak obok sestavljajo. Gotika napravi tak obok tudi očesu viden s tem, da meje teh polj oblikuje kot izstopajoča rebra, katerih križišča krasé in poudarjajo sklepni kamni, sklepniki. R e b r a, ki so le deli lokov, se pno kakor loki ali tudi rastejo od svojih nog v višino. Pri križastih in sestavljenih obokih drugih slogov teh sestavno (konstruktivno) važnih stikov posameznih polj ali kap večinoma ne poudarjajo posebno. Prav pa je, če se jih zaveda dekorater, ker jih lahko dobro izrabi. K u p o l a, to je obok na krožni podlagi, pa se pne od vseh strani enakomerno k svojemu vrhu, temenu, ki je pogosto odprt kot takozvana laterna-svetlobnica; bolje pa bo morda, če rečemo o kupoli, da se njena ploskev »boči« iz okvira osnove do zaželene višine. Podobno kakor sestavljene oboke imamo tudi sestavljene kupole, kjer meje sestavnih polj lahko poudarimo z rebri, téme pa s sklepnikom kakor pri obokih.

Že prej smo rekli, da je za dekorativnega slikarja zelo važno, da se čimbolj poglobi v smi-

Sl. 4. Pogled proti kora v župni cerkvi pri Sv. Lovrencu na Pohorju. — Slikar-»skaza« je z dekoracijo sten in obokov oškodoval vtis krasne omare za orgle. Ograjo kora je nesmiselno razkosal; še huje pa obok, ki mu je z dekoracijo uničil naravno obliko.

sel in življenje arhitekture, njenih delov in členov. Vsem trem stopnjam cerkvenega slikarstva bo tako vživetje zelo dobro služilo. V prejšnjih stoletjih, ko je vladala trdna delavniška tradicija, je bilo to samo po sebi umevno. Devetnajsto stoletje pa je ta živi stik dekoraterja in arhitekture polagoma zabrisalo in je dekorativna kultura konec stoletja tako splahnela, da jo je treba iz temeljev ustvarjati na novo. Medle, neresnične rešitve, ker so notranje neutemeljene in ker okvir podane arhitekture uničujejo, so od druge polovice XIX. stoletja kar redne. Tudi mlajši slikarski rod, kolikor ni izšel že iz novih, solidno organiziranih delavnic, ki so v tem najbolj napredovale med Nemci, še nima jasnega razmerja do naloge (problema) cerkvenega slikarstva. Le prepogosto se ta rod, čeprav umetniško res popolno ali celó odlično ustvarja, v dekorativnosti lovi in se ne more najti. Vendarle pa že prodira zdrav nagon (instinkt); tako je Maleš v Cirkveni pravilno pogodil svojo dekoracijo, ali na drugem, arhitektonsko strožjem primeru tudi Pengov na Bledu.

Praktično se nam po povedanem izlušči kot vodilo sledeče osnovno načelo ne samo za cerkveno, ampak za vsako dekorativno slikarstvo: dekorater si bodi pred vsem na jasnem o arhitektonskem smislu prostorov, ki jih misli krasiti. Ako je tektonsko (gradbeno) ogrodje v stavbi vidno izraženo, loči tega, preden kaj drugega začneš, od tistega, kar to ogrodje oklepa. Ugotovi dalje, kaj je že arhitektura takega ustvarila, da morda že samo po sebi, brez pomoči slikanja soodločuje v nameravanem lepotnem organizmu (kamenita rebra, konzole, stebri in sklepniki). Stebri, slopi, polstebri in polyslopi, zidci in grede, loki in rebra, konzole in sklepniki zaslužijo posebno pažnjo in tako poslikanje, ki je njih gradbenemu pomenu primerno. Vse te dele stavbe imenujemo aktivne člene, ker ti prav za prav stavbo delajo, naredé, ji dajo bistveno obliko. Stene, ki jih to ogrodje oklepa, polja in kape svodov, celotni svodi in kupole, ki so v primeri s prej omenjenimi členi polneči, počivajoči, pasivni členi, pa bodo potrebovali tudi od onih različno barvno ali dekorativno obdelavo. Za okrasitev aktivnih členov bo zadosti motivov, s katerimi bo mogoče naravnost simbolizirati življenje teh členov. Pri počivajočih, tektonsko mirujočih delih, posebno pri stenah, poljih obokov in podobnem pa bo domišljija bolj prosta, a kljub temu vezana v tem, da jim bo iskala pred vsem tak način, ki bo poudaril bistveno nasprotje med njimi in tektonsko aktivno skupino. Pri arhitektonsko strogih stavbah, kakor so posebno gotske ter sem in tja tudi sodobne železobetonske, bo pa končna posledica v bistvu tale: aktivno arhitekturno ogrodje bo v svoji dekoraciji gledavcu notranje življenje stavbe vse bolj živahno razkladalo, kot pa barvno enotno uglašeno in tektonsko v barvne lise zdrobljeno ozadje tektonsko mirujočih, pasivnih delov stavbe. Da se bo pri boljšem, tudi umetniško stremečem slikarstvu njegov umetniško stvariteljski (figuralni) del mogel razviti le na teh tektonsko mirujočih ploskvah in členih arhitekture, je že vnaprej jasno.

Kar se lepote strani in vrednosti tiče, so vsi trije, na arhitekturo in drug na drugega oprti načini slikarstva popolnoma enakopravni, kakor smo omenili zgoraj. Napačno je naziranje, da je dekorirana notranjščina lepoto (estetsko) več vredna kakor sama barvana, ali s figurami okrašena odličnejša kakor oni dve. Pri presoji gre samo za kakovost enega ali drugega načina. Tudi ni vsak teh načinov primeren za vsako arhitekturo ali slog. Po večini bo pri starih stavbah samo izkušen arhitekt lahko presodil, kateri način bi bil lepoto najbolj uspešen. Pri novih naj bi pa kar

arhitekt, ki stavbo zasnuje in izvrši, tudi že sam določil, kako naj se notranje opremi. Vendar bo delavniško izkušen slikar danes že tudi sam mogel pravilno presoditi te stvari, če je le vesten in ne bo hlatal za delom in zaslužkom tudi tam, kjer trezna pamet in dosledno upoštevanje predpogovjev govori, da bi bilo to odveč.

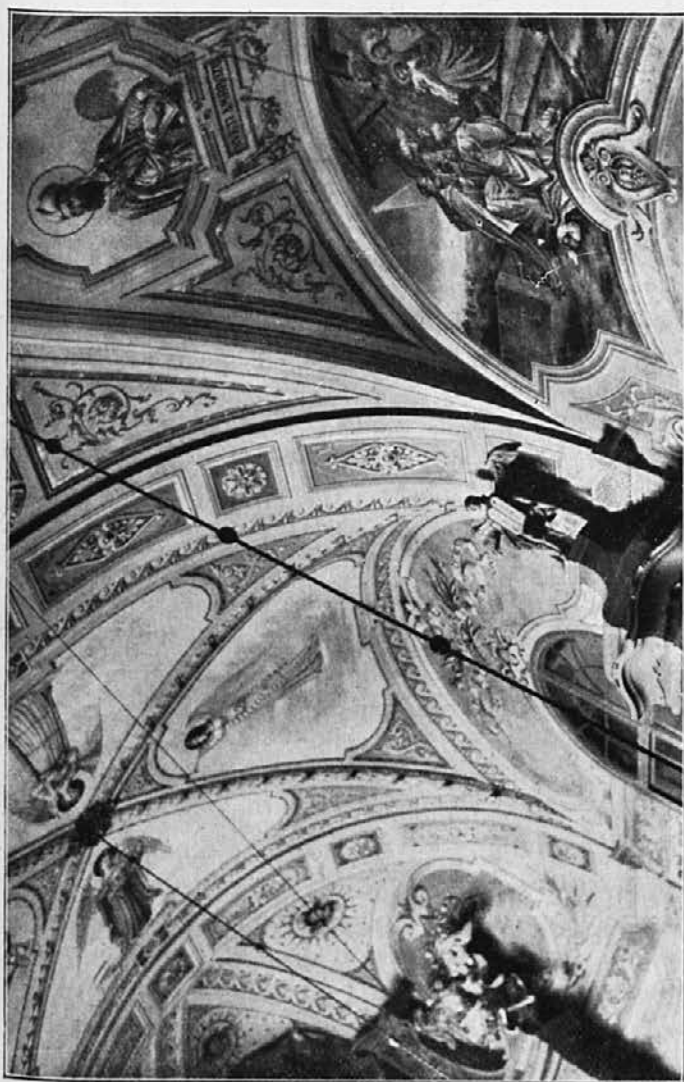
V nekaj primerih, ki naj nam zopet nudijo dobre in slabe rešitve pri enakem ali podobnem slučaju, bom skušal povedano nazorno pojasniti.

Slika 3 nam kaže notranjščino prezbiterija župne cerkve pri Sv. Katarini nad Medvodami. Ta prostor je iz baročne dobe in značilen za številne slovenske podeželske prostore one dobe. Sam v sebi je prav lepo umerjen in prekrit z arhitektonsko ugodno učinkujočim križnim obokom. Ta obok je tektonsko zelo živahno sestavljen:

Sl. 5. Svod prezbiterija podružnice na Suhi pri Škofji Loki. — Slikar-obrtnik iz srede XV. stoletja je brezhibno uporabil dekoracijo na arhitektonsko bogatem svodu. Kljub pestremu slikanju so jasno ločeni tektonski (rebra) in tektonsko podrejeni deli (svodna polja) arhitekture.

njegova polja se ne stikajo v temenu, v vrhu oboka, ampak jih drži v diagonalah tlorisnega pravokotnika v oglih stavbe obešeni križ, ki ga tvorijo široki pasovi, ki polja ločijo in držijo. Križišče teh pasov je obenem teme oboka, ki je poudarjeno s štirilistnim plastičnim okvirom: ta okvir zavzema mesto sklepnika vrh svoda. Ta sam po sebi lepi prostor je prva leta po vojni dekoriral arhitekt Ivan Vurnik in prvi po dolgem presledku pokazal naši dekorativni stroki zopet pravo pot h gotovemu uspehu. Žal je to dejanje v naši praksi ostalo precej neopaženo in ni rodilo tistih sadov, ki bi jih bili takrat pričakovali. Opazujte, kako točno je kljub svojemu čisto nearhitektonskemu dekorativnemu načinu Vurnik ločil tektonsko aktivne člene od mirujočih! Zidanim slopom (pilastrom), na katerih sloni slavolok spredaj in ki nosijo svodni križ v štirih oglih prostora,

Sl. 6. Svod ladje, slavolok in svod prezbiterja v cerkvi pri Sv. Urbanu v Slovenskih goricah. — Slikar je nesmiselno razkosal po arhitekturi ustvarjene ploskve, a kljub temu ni uspel, da bi zadovoljivo postavil figure v takó prirojene ploskve. Uničil pa je jasnost arhitektonske razdelitve.

je dal enotno dekoracijo, ki po svoji razporedbi poudarja navpično smer notranjih sil teh nosilnih členov arhitekture, in točno je ločil od pilastrov bogato razčlenjene glave. Z istim motivom je poslikal in odlikoval slavolok kot najvažnejši lok gradbenega sestava celega prostora, saj se z njim odpira iz prostora za vernike pogled na veliki oltar. Navpične stene v okviru te arhitekture je pustil svetle v eni barvi in jih je samo obrobil z nevsiljivim ornamentom. Obok, ki visi nad tem ne previsokim prostorom, bi vsaka nespretna ali neprevidna poraba močnejših barv ali vsiljivih dekoracij pritisnila k tlom. Zato ga je pustil v enotni beli barvi, s čimer je dosegel, da se lahko pne preko razmeroma majhnega prostora. Le vokvirjeno teme mu je poudaril z okrasom okvira in drobno dekorirano ploskvijo. Radi pogleda iz cerkve je steno za oltarjem, ki je tako nujno glavna stena celega prostora, odlikoval v spodnjem delu do višine ogelnih pilastrov s preprogo z istim vzorcem, ki pokriva pilastre (polslope).

Kot nasprotni primer prinašamo sl. 4: pogled na kor župne cerkve pri Sv. Lovrencu na Pohorju. Ta kor sloni spredaj na potlačenih lokih, ki se pno nad razmeroma prav lepimi stebri. Kor zapira proti cerkvi strnjena zidana ograja, ki jo obroblja na vrhu precej širok zidec. Za orglami vidimo del stene, nad njimi pa del oboka. Na desni je nosilni lok slep, ker ga zapolnjuje stena zvonika, katero vidimo tudi na koro desno od orgel. Kaj vse je nespretni dekorater vsilil temu enostavnemu gradbenemu okviru! Stebre, ki so kameniti, je pustil, hvala Bogu, pri miru; zato se na sliki kljub sorazmerni preprostosti v svoji pristnosti zde naravnost odlični. Pravilno je pobarval še tudi loke z enotno barvo (za končni učinek je isto, ali je ta svetla ali celó temna); pri ograji pa je prišel v toliko zadrego, da ni več vedel, kaj naj si vse vmisli vanjo. Po svojem bistvu je to enostavna, na spodnji konstrukciji počivajoča stena, ki jo obroblja zgoraj običajni zidec. Če bi se bil pravilno vmislil v položaj, bi bil moral vsej ograji dati enotno gladko barvo, ki bi se ločila od barve spodnjih lokov in gornjega zidca. Ta dva pa bi oba lahko imela isto barvo. Prav tako bi bilo mnogo ugodneje, če bi se ne bil trudil z gladko steno zvonika in bi je ne bil nerodno delil na orjaške, v resnici kar neverjetne kamenite klade. Ker je gladka, naj bi ji bil dal enotno gladko barvo, vendar tako, da bi se razlikovala od barve korne ograje, ki s steno zvonika nima nič skupnega in ji je bila pozneje prizidana. Prav tako bi si bil lahko prihranil delo z razčlenjevanjem stene za orglami in bi bilo mnogo boljše, ako bi ji

Sl. 7. Sv. Marko v župni cerkvi v Cirkveni (na Hrvaškem). — Miha Maleš je zelo zadovoljivo postavil evangelista z levom v trikotno polje, podano po arhitekturi. Na meji polj je spretno porabil po hrvaških narodnih motivih pri-krojeno ornamentiko.

bil dal isto gladko barvo kakor zvoniku. Najhuje pa je z obokom. Primerjajte ga z obokom na sliki 3 in opazujte, kako mirno in res samozavestno visi oni nad svojim prostorom. Ta tudi enotni obok je pa neroda razdelil nespretno na vse mogoče okvire in se v njihovih poljih poigral z malenkostno, neučinkovito ornamentiko. Pravi arhitektonski smisel oboka je s to slikarijo čisto ubil. Namesto enotnega ozadja za gmoto lepe orgelske omare, ki nam jo kaže slika, pa je dosegel razkosano, nemogoče ozadje, obenem pa povzročil pri tej arhitekturi tako nejasnost, da ji je težko najti primere.

Slika 5 nam kaže del prezbitarija lepe gotske cerkve na Suhi pri škofji Loki. Slike, ki jih vidimo na tem svodu, so nastale sredi XV. stoletja in nam kažejo prav uspeli primer srednjeveške slikarske cerkvene dekoracije. Kljub skrajni pestrosti gledavec takoj spozna in loči aktivni gradbeni sostav arhitekture od pasivnega, ki se javlja v šilastih vrhah sten in poljih in kapah, ki so razpete med mrežo gotskih reber. Takoj opazi sklep-nike, ki so posebej samostojno poslikani, in sledi

potezam reber, ki rastejo iz konzol, se pnejo nad prostor, se delijo pa zopet križajo. Ker sploh niso poslikana, ampak samo v enotnih barvah barvana in le na ozki prednji ploskvi posejana z neskončno vrsto zvezdic, se po načelu nasprotja popolnoma jasno ločijo iz barvnega svitka celote. Vsako svodno polje je poslikano kot posebna enota; vsako je obrobjeno z vzajemno se ujemajočim (recipročnim) vzorcem temnih in belih sulic. Notranje polje pa je poslikano s figurami. Enako je nasičeno poslikana tudi stena prav do svojega stika z obokom. Kljub natrpni pestrosti motivov je jasnost popolna, celotni učinek pa prav radi te stroge podrejenosti enotnemu načelu kljub okornostim v posameznostih odličen in po svoje skoraj nenadkriljiv.

Kako medla je v primeri s to že na prvi pogled slika 6! Kaže nam del obokov in sten prezbitarija in ladje župne cerkve pri Sv. Urbanu v Slovenskih goricah. Prezrimo neumetniško kakovost figuralnih delov te slikarije, ki smo jo že zadnjič omenjali, in ostanimo samo pri njeni dekorativni strani. Pri splošni razdelitvi je slikar sicer upošteval resnični tektonski okvir sostava stenskih in svodnih ploskev, lokov in polj, ni pa ostal zvest temu načelu, ampak je poskusil vse, da bi ga obogatil; toda vse, kar je poskusil, je naredil proti smislu podanega položaja. Vzemimo na primer takoj na desni trikotno svodno kapo s sliko sv. Ambroža. Naravni okvir tega arhitektonskega člena je uničil s tem, da ga je razdelil na toliko izrezkov in odrezkov, da je nazadnje dobil v sredi zaželeno obliko, v katero si je upal naslikati podano predlogo. Kako spretno je slikar na Suhi v neprikladni okvir vstavil znake (simbole) evangelistov ali angele z razpetimi perotnicami! Slikar pri Sv. Urbanu pa takemu zmago-slavnemu razmerju do danega položaja ni bil kos. Oba sta delala figure po predlogah, toda gotski dekorater je ustvaril umetnino, sodobni pa skrupulo. Pač pa je dobro uspel v enakem položaju sodobni akademski slikar Miha Maleš v Cirkveni, kakor boste videli na sliki 7. Opozarjam vas dalje, da pogledate, kaj je naredil slikar pri Sv. Urbanu iz loka, ki loči ladjo in prezbitarij (na sliki nad angelom na prižnici). Podoben prezbitarij je zgledno rešil Vurnik na sliki 3. Če bi ne bilo močne sence, ki jo ta lok meče na stran proti sv. Ambrožu, bi ga iz nejasnega vrveža okraskov in okvirov sploh ne spoznali. V prezbitariju je imel ta slikar podoben položaj kakor slikar na Suhi. Toda kaka razlika pri izvršenem delu! Po-udaril je sicer pravilno meje med kapami, polja so mu bila pa očitno prevelika, zato je poskusil

vse, da bi jih zmanjšal. Vzel jim je ogle in ustvaril v sredi za sliko — nov okvir; toda vendar še plavajo ti angeli kakor nekam zgubljeni v prevelikih ploskvah. Gradbeni sostav svoda pa je zaradi tega načina, s katerim si slikar ni prav nič olajšal svojega dela, sedaj popolnoma nejasen.

Slika 7 s sv. evangelistom Markom in njegovim simbolom — levom, ki jo je naslikal Miha Maleš v župni cerkvi v Cirkveni, pa nam v podobnem položaju, ko je šlo za poslikanje križnatega obokov, kaže, kako slikar iz doraščajočega rodú brezhibno komponira stoječo postavo z živaljo v svodni trikot. Dalje ga vidimo tudi, kako spretno uporabljaja skromno, po narodni prikrojeno lastno ornamentiko na tektonsko resničnih mejah svodnih polj.

Za primerjavo naj nam služi Sepp Grasmück, ki je lani poslikal gotško župno cerkev na Mirni na Dolenjskem (slika 8). Tudi pri njem zaenkrat sploh ne upoštevamo njegove figuralike, ampak samo način, kako se je lotil poslikanja križnatega svoda. Namesto da bi bil vzel po arhitekturi ustvarjene trikotne ploskve, kakor so, in vanje komponiral svoje figure, je tudi on kakor vsi slikarski neumetniki — diletantje najprej »popravit« dano ploskev, da bi njemu bolje ustrezala. S tem se je namreč izognil nalogi, da bi pokazal, kako zna naslikati zahtevano podobo v p o d a n o , ne v nalašč prirejeno ploskev ali okvir. Samovoljno si je torej zožil dano ploskev in, da bi dokazal znanje s sodobnim slikarstvom, se pri tem spakoval z nekakšnim kubizmom, o katerem je slišal zvoniti v Nemčiji. Tako nastale nenaravne obmejne pasove med svodnimi polji je poslikal s prav tako kubistično prikrojeno ornamentiko, ki kaže vse drugo prej kakor vsaj nekaj gibčne domišljije.

Kdor pa se hoče prepričati, kaj se dá na lepoti prostorov, ki so že sami po sebi arhitektonsko lepi, doseči brez ornamentike, s samim gladkim barvanjem sten in arhitektonskih členov, tega vabim, da si ogleda po vojni restavrirano prijazno župno in samostansko cerkev v Stični, samostansko cerkev oo. minoritov v Ptuj ali pa monumentalno križevniško cerkev v Ljubljani. Kaj vse se dá po tem načinu napraviti iz poprej neokusno poslikanih, a arhitektonsko bogatih gotških stavb, o tem se vsak lahko prepriča v Gradcu, kjer so po pobudi za umetnost vnetega graškega škofa v gladkih, deloma naravnih tonih kamena restavrirali stolno in frančiškansko cerkev.

(Dalje prihodnjič.)

Sl. 8. Svod kapele v župni cerkvi na Mirni (Dolenjsko). — Sepp Grasmück l. 1952 ni uspel s poslikanjem tega križnatega svoda. Meje med svodnim poljem je svojevoljno razširil in jih nespretno dekoriral. Uničil je tektonski okvir svoda, ni si pa olajšal položaja s figurami, ki so svojevoljno postavljene v podana polja.

SLOVANSKE PRESTOLNICE

J. Šedivý

2. Srbski Beograd.

Popolnoma nova doba se začne za Beograd in za ves srbski narod leta 1830, ko je moral sultan po petnajstih letih priznati uspehe druge vstaje s proglasitvijo Srbije za avtonomno kneževino. Po sultanovi naredbi so smeli odslej Turki živeti samo po mestih, po deželi pa so morali v teku leta prodati svoja posestva in se izseliti. Tudi v Beogradu so začele prehajati hiše in stavbišča v srbske roke, še bolj pa v okolici. Knez Miloš se je preselil iz Kragujevca v Beograd, kamor so mu sledile upravne, policijske in sodne oblasti. Beograd je postal po dolgih stoletjih zopet srbska prestolica in se začel prerajati iz turškega v srbsko mesto. Stare turške podrtine so se morale vedno bolj naglo umikati zidanim srbskim zgradbam. Vendar pa tudi srbske hiše ne morejo zatajiti turških vplivov. Čeprav so okna ožje stene obrnjena na ulico, vendar je težišče bivališča še vedno na dvorišču; tjakaj gleda večina oken in na dvorišču so tudi vežna vrata. Kakor pri Turkih je mogoče priti v hišo edino preko dvorišča, ki ga omejujejo proti ulici lesena vrata in plot, od sosedov pa ga ločijo visoki zidovi ali pa plotovi iz desk. Skoraj vse stavbe v mestih so bile pritlične in jih je pokrivala slaba, vegasta opeka. Večina hiš je imela posebne kuhinje za vroče poletje.

Prave turške razmere so vladale tudi na kneževem dvoru. Ta tako zvani Novi ali Ljubičin konak si je zgradil knez Miloš leta 1831 v bližini sedanje Saborne cerkve. V njem je zdaj muzej princa Pavla. Notranjost dvora se ni mnogo razlikovala od ostalih srbskih hiš. Dolgo časa so bile

vse sobe urejene na turški način brez miz, stolov in postelj. Med šestimi glavnimi prostori je bila najlepša »pisana soba«, kjer je knez sprejemal goste. Na eni steni je bila slika kneza Miloša, na drugi njegove matere Savke, v sredi pa ogledalo, velika redkost za tedanji Beograd. Za goste je bilo pripravljenih 17 zglavnikov in minderluk (nekaka zofa). V veliki zadregi so bili na dvoru, če je prišlo hkrati več gostov. Knez Miloš si je moral potem izposoditi pri bogatih Beograjčanih razen žlic, vilic in nožev tudi posteljnino. Večkrat je kljub temu česa zmanjkalo. Na svatbi Miloševe hčere Petrije ni bilo dovolj čaš. Sam metropolit in poznejši carigradski pravoslavni patriarh Agatan-gel je moral piti s svojim levim sosedom Naumom lčkim iz istega kozarca.

Pri pojedinah so pomagali v kuhinji in pri-našali jedila — najvišji uradniki, ki so po večini imeli na dvoru stanovanje in hrano. Knez Miloš jih je namreč smatral za svoje služabnike. Ni gledal na njih izobrazbo ali sposobnost. Kdor mu je bolj ugajal, tega je postavil za višjega urad-nika. Če se mu je kdo zameril samo z malen-kostjo, ga je pretepel ali celó takoj odpustil.

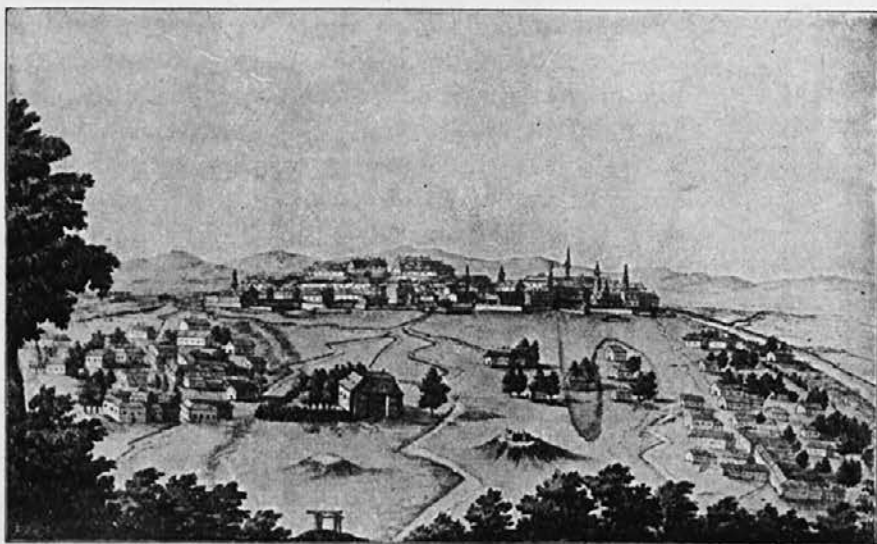
Turški vpliv se ni dal lahko odstraniti, zlasti ne iz družinskega življenja. Pravoslavna cerkev se je izkazala v tem oziru zelo slabotno. Pod vpli-vom carske Rusije, ki je gradila svoje imperiali-stične sanje na mržnjo proti katoličanstvu, je tudi srbska cerkev posvečala več pozornosti obrambi pravoslavja kot poglobitvi verskega življenja. Zato ni nastopila proti pohujšljivemu življenju srbskih veljakov. Znani junak prve vstaje Hajduk Veljko se je cerkveno poročil še z drugo ženo in živel z obema. Milenko Stojković, ki ga je knez Miloš radi njegovih zaslug v bojih zoper Turke

imenoval za okrajnega glavarja, je imel cel ha-rem. Tudi knez Miloš je imel v zadevi zakonske zvestobe zelo kosmato vest. Poleg svoje prave žene je imel še celo vrsto drugih, ki so živele skupaj z njegovo zakonito ženo. Čeprav mu je njegova žena Ljubica umorila Petrijo, katero je posebno ljubil, si je l. 1835 kupil v Carigradu dve Čerkezinji. Dal ju je krstiti in ju nato privedel v svoj dvor, kmalu nato pa je vzel za ljubavnico še Jelenko, Turkinjo po rodu.

V prvih letih po premestitvi srbske prestolice v Beograd so glede žene v splošnem prevladovali med Srbi turški nazori. Zato so nosile Srbkinje enako kakor Turkinje na ulici zakrite obraze. Svojim možem so izkazovale posebno čast. Pri vstopu v sobo so jih morale pozdravljati stojé in vsak večer so jim umivale noge v topli vodi. Sploh vsakega moškega so morale priznavati za večvredno bitje. Če jih je n. pr. pozdravil moški, ko so se v poletnih večerih hladile pred hišo, ni smela niti najbolj priletna starka odzdraviti sedé, ampak so morale vse vstati.

Kakor v turški tako je bilo tudi v srbski dobi središče Beograda v trgovskem delu v glavni ulici ali čaršiji. Trgovine so imele dolge napušče pri strehah, da so tudi ob dežju lahko razkazovale blago na ulici. Stara čaršija je bila zelo živahna. Trgovina je na vzhodu mnogo bolj podobna ži-vahnemu in jeznemu prepiru z zadovoljivim kon-cem za obe stranki ko pa mirnemu razgovoru. Razen tega so prodajavci ves dan vpili in vsilje-vali svoje blago. Srbi in Turki so tedaj zelo spo-štovali tujo lastnino. Ko so odšli opoldne trgovci na kosilo, so pustili trgovine odprte, le na vrata so prislonili palico v znamenje, da je trgovec od-šel, a nihče ni ničesar ukradel.

Mesarij pred sto leti v Beogradu ni bilo dosti. Svinjsko in goveje meso je bilo redko na prodaj, pač pa je bilo ovčje meso poleg peru-tnine skoraj vsakdanja hrana. Naj-boljše družine so si včasih nabavile v Zemunu teletino; zakaj v Srbiji niso klali telet, ker so smatrali to za greh. Če so hoteli komu dobro po-streči, so mu razen drugih jedil po-nudili na ražnju pečeno prase ali jagnje. Odličnim in posebno ljubim gostom so Srbi izkazovali čast na ta način, da so jim razkazali svojo pe-rutnino in jih pozivali, naj sami iz-beró in z lastno roko ubijejo tisto žival, ki jim najbolj ugaja. Pri po-jedinah so pili slabo žganje, v naj-

Beograd leta 1738.

imenitnejših hišah tudi vino. Pivo so poznali samo tisti, ki so bili kedaj v Avstriji, a v Beogradu so ga začeli točiti šele leta 1834.

Politična svoboda je prinesla Srbom tudi versko. Tako so se 16. februarja 1831 zopet oglasili zvonovi. Beograjčani so smatrali ta dogodek za tako važen, da so priredili svečanosti, kakršnih še Beograd ni videl. Vse je vriskalo in plesalo. Na mestu nekdanje stare cerkve, ki je Turki niso pustili pošteno popraviti, so sezidali leta 1836 sedanjo Saborno cerkev. Duhovščina je sicer znala na pamet obredne molitve in večina tudi za silo čitati, le redki pa so znali tudi pisati. Pred sto leti so bili še sploh skoraj vsi Beograjčani nepismeni. Edino večji trgovci so imeli človeka, ki je dopisoval s tujimi tvrdkami. Za šole še ni bilo mnogo smisla. Ko je Isailović l. 1830 osnoval v Beogradu prvo srednjo šolo v srbski kneževini, ni imel dovolj dijakov, ker so se starši bali, da bi jim postali otroci preučeni in da bi se radi tega izpridili. Tudi osnovne šole so bile redke, a še tem je primanjkovalo učbenikov in sposobnih učiteljev. Če je kdo znal čitati in pisati, a ni imel boljšega posla, je postal učitelj. Tako je n. pr. učitelj Peter Radosavljević imel prej mesarijo v beograjski čaršiji, a učitelj Tomaž Solar, po rodu Grk, je bil propalica, ki je pred svojim učiteljevanjem prebil nekaj let v ječi. Osnovno šolstvo se je moglo razvijati šele od leta 1857, ko je začela nastavljati in plačevati učitelje država. Neke vrste visoko šolo je dobil Beograd leta 1858, iz katere je nastala sedanja univerza. Z znanstvenim raziskovanjem se v začetku ni bavila, ker je bil tedaj njen glavni namen, da izobrazuje domače uradnike. Kdor pozna žalostno zgodovino Srbov pod turškim jarmom, se temu počasnemu, a žilavemu napredku v izobrazbi ne bo prav nič čudil.

Kljub prvim predsodkom proti šolam pa je bilo v Beogradu in v Srbiji vedno dovolj ljudi, ki so hrepeneli po višji prosveti. Zelo izobražen je bil celo knez Miloš, čeprav je bil nepismen. Dnevno so mu morali čitati nemške, avstrijske, ruske, grške, francoske in turške vodilne časnike, a tudi dela v raznih jezikih zgodovinske, pravne ali narodno-gospodarske vsebine, ki so bila v njegovi knjižnici.

Izredno zaslužen in skromen prosvetni delavec je bil Gligorije Vozarović, prvi beograjski srbski knjigar. V Zemunu in na Dunaju se je izučil knjigovezništva ter postal velik prijatelj knjige. Da bi se začele tudi v Beogradu in v Srbiji širiti dobre knjige, je osnoval blizu Saborne cerkve knjigarno. Uredil jo je najmoderneje. Med vsemi beograjskimi trgovinami je imela edino

ona steklene izložbe. Večkrat so prišli vanjo tudi Turki, misleč, da je brivnica, ker so razen dvora samo brivci imeli na svojih delavnicah steklene šipe, povsod drugod pa so okna zastirali s prozornim papirjem. Vozarović je imel na prodaj vse srbske knjige, ki so se tiskale po večini v Avstriji, a tudi francoske in nemške. V njegovi knjigarni so bili stalni gostje Vuk Karadžić, patriarh srbske književnosti, ter Dimitrije Davidović, ustanovitelj »Srpskih novin« in prvega srbskega časopisa »Zabavnik«, in pa Dimitrije Tirol, ki je ustanovil »Srpsko učeno društvo«, prednico sedanje srbske znanstvene akademije.

Ena izmed najznačilnejših oseb, ki so se zbirale v Vozarovićevo knjigarno, je bil slepi Đure Milutinović. V Beogradu ni bilo človeka, ki ne bi poznal »čiča Đuro«, kakor so ga nazivali. Vozarović ali kdo izmed šolanih ljudi, ki so se zbirali v knjigarni, je moral prečitati Đuru Milutinoviću vsako novo srbsko knjigo. Đure je nato šel po ulicah, pripovedoval vsebino knjig in vse, kar je o njih slišal pri razgovorih o srbski književnosti v Vozarovićevo knjigarno. Povsod je nagovarjal ljudi, naj kupijo knjige, ki jih je nosil na prodaj iz Vozarovićevega skladišča. Če kakega bogatega Srba niso omehčale njegove besede, ga je prisilil k nakupu s svojo palico. Ko je ta siromašni in slepi Đura umrl, je zapustil vse svoje skromne prihranke in lepo število srbskih knjig Narodni biblioteki (knjižnici), ki ji je s svojim zaslužkom položil temelje Gligorije Vozarović.

Tako skromno in požrtvovalno prosvetno delovanje najboljših mož in pa vedno večji politični vpliv kneževine sta omogočila, da je postal Beograd v drugi polovici 19. stoletja kulturno središče srbskega naroda. Iz smešno skromnih začetkov se je dvigala na razvalinah turške nadoblasti stavba srbske kulture. (Dalje prihodnjic.)

Skadarlija, starinska beograjska ulica.

O ZAKESNELIH ŽENINIH

Priobčil Bogdan Kazak

Ni je bolj neumne od tiste puhlice o neumnem kmetu, ki kroži po ustih polizobražencev in lahkoživcev. Kdor pozna kmeta in kmetovo življenje, se čudi, koliko znanja treba kmetu, ne tistega znanja iz knjig ali časopisov ali celó kulturnih filmov, marveč klenega poznanja žive in mrtve prirode, kemije in fizike, rastlinstva in živalstva, vremenskih zadev in še nešteto drugih stvari; koliko telesnih spretnosti tiči v navidez nerodnem kmetu, ki mora opravljati toliko različnih del! Kmet je in mora biti pameten. Morda ga prav neposredni stik s naravo in njenim vrvenjem ohranja svežega in pametnega. Tako ve kmet, kdaj naj seje žito, kdaj sme saditi krompir, kdaj naj se mu plemeni živina, ve pa tudi, kdaj naj se oženi. Kmetske družine so zdrave in trdne, ker so poleg drugih potrebnih pogojev osnovane po pameti, zato je kmetski stan zakladnica drugim stanovom glede ohranjanja in pomlajevanja. Kmet se ženi po pameti o pravem času, rajši bolj pozno ko prezgodaj, a prepozno po navadi ne; če pa nanese kmetu potreba, da se ženi v poznih letih, napravi tudi to po pameti in ne išče družice med najmlajšimi dekletimi.

Kako vse drugače ravnajo v tem pogledu ljudje, ki niso več v neposrednem stiku z materjo naravo! Navadno se jim strašno mudi, zato skle-pajo zveze in zakone prezgodaj, brez zdravih in trdnih temeljev, kar povzroča morje družabnega gorjá. Pa so tudi taki, posebno med izobraženimi in imovitimi sloji, ki se v čvrstih letih otepajo »zakonskega jarma«, v poznih letih pa zlezejo ali padejo v ta življenski zaton, kjer jih čaka klavrna usoda. Poznam več primerov, ko so zakesnelim ženinom v zakonu »zrasli rogovi«, kakor pravijo izprijenim oblikam tega najbolj prirodnega občestva; saj je navadno ali največkrat človek pokorjen in kaznovan prav z istim ali enakim bičem, ki je z njim tepel druge. To so tiste zgodbe, ki jih premlevajo polteni pisci vseh narodov do ogabnosti. V spominu mi je ostalo nekaj drugačnih dogodivščin.

Ko sem se naselil v mestu, je v naših krogih najbolj slovela gostilna »Pri zvezdi«. Vozniki in kmetje so se pulili za prostore v obsežnih hlevih za živino in na prostornem dvorišču za vozove; kuhinja in sosedna soba sta bili dobro obiskani tudi izven tržnih dni; v posebni sobi pa, kjer so se zbirali »narodni izbranci«, je bilo vedno tesno za prostor. Kajpada so se gostje večkrat na dan izmenjali, ob obedu so posebno sobo polnili gostje

s kmetov in domačini, ki so bili prijatelji dobre kuhnje, ob drugih urah so se zbirali pristaši zanesljive kapljice, naj bo ta z Brd, iz Vipavske doline ali s Krasa, vsak je dobil po volji. Proti večeru so se zbirali veljaki v javnem življenju in tihi prosvetni delavci, po večerji pa se je napolnilo omizje, pridržano »načelnim fantom«. V to bratovščino si bil sprejet kot polnovreden drug po večletni preskušnji le, če si se izkazal z najmanj štirimi življenskimi križi, če si dokazal vztrajno odpornost proti vsem ženskim čarom in zvijačam, da se nisi nikdar zaljubil, še manj zaročil in če si ob sprejemu svečano obljubil dosledno preziranje »vsega žensčavega«. Ni bila pohlevna ta bratovščina »načelnih babečrtov, -mrzov in -srdov«, kakor so se imenovalе posamične zvrsti med njimi, pač pa zelo objestna in zabavljiva; med sosednimi omizji in njimi so se vrstili spopadi vsak večer, krvavih glav ali višnjevih bunk ni bilo, pač pa obilo ne prav nežnih dovtipov in prešernega smeha.

Glavar teh nepobožnih bratov je bil gospod Franjo, zavaljen mladenič, ki je junaško nosil svoj šesti križ. Točno ob pol devetih se je prizibal z viržinko v ustih in nageljnomo v gumbnici. Kratko je pozdravil svoje »podložnike« in si dal poročati o dogodivščinah. Ko je medtem še povečerjal, je naslonil glavo na steno in redno zadremal. Točno ob devetih je zaključil svoj »pokosilni posladek«, prižgal si viržinko in začel »živeti«. S samoniklo šegavostjo in objestnostjo je zabaval svoje omizje in vso sobo, dokler niso prišli redarji konca zahtevati. Časih se je umeknila vsa razigrana družčina iz gostilniške sobe v kuhinjo, kjer je raztegnila svojo zabavo do jutrnjih ur, časih so jo udarili skupaj v kavarno in ostajali v njej prav do konca. Ko so se vsi drugi razlezli domov, jo je mahnil gospod Franjo na sprehod po mestu in okolici, češ da je takrat najbolj čist zrak, ko so vse babnice pod odejami. Z jutrnjo zoro je gospod Franjo tonil v zasebno življenje.

Zgodilo pa se je neko poletje, ko je bil gospod Franjo na običajnem dopustu, da so se o njem raznesle neverjetne novice. Svojo sestro, vdovo z dvema odraslima hčerama, ki so mu gospodinjile, je odslovil in šel neveste iskat v svoj domači kraj. Dejansko se je vrnil gospod Franjo jeseni poročen. Zaman ga je čakala njegova zapuščena in osramočena bratovščina »načelnih fantov«, ni ga bilo več na spregled. Pač pa smo ga videli časih, ko je vodil svojo gospo na sprehod; držal se je dostojanstveno in, kadar je le mogel, je prezrl mimogredočega prijatelja in znanca. Šušljali so to

in ono o nenadni spreobrnitvi »večnega« fanta, a pravega ni vedel povedati nihče.

Drugo leto sem imel opravke pri njegovem sosedu. Pogledal sem na lepo urejeni vrt; gospod Franjo, dosti bolj vitek kakor v prejšnjih letih, je vozil otroški voziček in se nežno razgovarjal z otročičkom v njem. Prizor me je prevzel, da sem obstal. Srečni »mladi« oče me je opazil in v zadregi vprašal: »Smešno, kajne?«

»Narobe, gospod Franjo, zanimivo in poučno!« sem odvrnil.

»Naj bo kakorkoli!« se je odrezal malce razdražen. »Bog že ve, kateremu kozlu treba otolči roge, škoda, da jih ni meni že prej! Sicer pa vedite, da je v drenovem štoru več toplote ko v bukovem polenu!«

»Čestitam, gospod Franjo, in želim, naj ostane tako in prav dolgo!«

Pa ni ostalo dolgo tako; mladega zakonskega moža gospoda Franja je zadela kap, kakor zadeva stare zakonske može časih že dvajset let prej ko njega, ki je dosegel po svetem pismu podarjena leta. A njegova mlada vdova ni prav vedela, kaj naj počne tako sama v svetu. Sina ni znala in mogla sama krotiti niti v deških letih, v mladeniških letih pa je pretočila zavoljo njega več solz kakor je pojedla kruha.

*

Ko je bila gospoda Franja bratovščina še na višku moči in slave, sem se pobljže seznanil z odličnim članom tega kroga, ki smo mu pravili dobri Fran, Fran zato, ker je sam tako hotel, dober pa zategadelj, ker je bil kakor pogača iz mlade turščice. Prihajal je nekaj časa k meni, da sem mu popravljal, čistil in krpal meh, ki je bil tako razdrapan, da je cvilil in hreščal po več mesecev na leto. Rad sem imel tega bolnika, ki je vestno in točno izvrševal moja naročila, on je bil zadovoljen z menoj, jaz še bolj z njim. Kmalu sva si bila dobra kakor prijatelja, dasi je on nosil dva križa več ko jaz.

Prijatelja Frana je Franjev čin globoko presunil, dasi ni tega priznal; minila ga je živahnost in dovtipnost. Prijatelji so se že bali, da ga gloje kaka resna bolezen.

Prišel je k meni z vprašanjem: »Koliko let življenja mi še prisodiš?«

»Nisem ne prerok ne prerokov sin! Po naših pratikah ti pritičeta še dva, če ne trije križi.«

»Nemogoče! Saj so mi prsi vse piškave!« se je zavzel očitno vesel.

»Tista piškavost te že mineva in ti ne skrajša življenja. Drugače si pa čvrst, srce je zdravo,

jetra in obisti so zdrave, želodec in črevo sta v redu, s tem velikim premoženjem in zobovjem, ki odtehta vse zlate zobe v vsej deželi, boš živel najmanj toliko, kakor sem rekel!«

»To praviš seve tako iz prijaznosti?« je pozvedoval naprej.

»Daj se zavarovati za življenje! Iz sprejemnih pogojev razvidiš, kako presodijo verjetno življensko dolgost ne iz prijaznosti, ampak samo po preizkušnem ključu za tako dobičkarstvo tveganje. Pa primerjaj moje mnenje z njihovim!«

Rad je poslušal moje govorjenje, a brž se mu je premenil izraz. V očitni zadregi me je vprašal: »Kaj deš, če bi se poročil?«

»Poročil, dobri Franek?« sem se zavzel iz večje zadrege, kakor je bil v njej prijatelj. »Kaj mora imeti samomorilec Franjo tako brž posnemovavca in naslednika?«

»Že, že, Franjo je vplival name, morda celó porazno,« se je izpovedal dobri Fran. »A že prej sem se naveličal samskega in samotarskega življenja. Stožilo se mi je po domačnosti in družinskem življenju. Ali sem še zato? Kaj praviš kot zdravnik in prijatelj?«

»Kajpada si za tako združbo sposoben, popolnoma sposoben! Za tako občestvo treba vsaj dveh. Druga plat ali polovica mora biti tudi sposobna kakor prva. A v tem primeru treba še kaj več, obe polovici ali plati se morata prilegati druga drugi, sicer nastane življenje nesposoben nestvor.«

»Čisto v redu!« je pritrdil prijatelj. »Jutri ali pojutrnjem dobiš na vpogled in v presojo drugo polovico bodoče dvojice!«

Ljubi Bog, kako naj zmorem toliko nalogo? Mati medicina me je zares izdatno krmila z obilnim znanjem, ki ga nisem mogel sproti prebavljati, a vedeževati me ni učila, najmanj v tako tveganih zadevah. Zato sem se otepal te kočljive

Vitanjske bajte. (Fot. J. Kovačič.)

in odgovorne naloge, proseč prijatelja Frana, naj izroči tako važno presojo kakšnemu drugemu starejšemu in bolj izkušenemu zdravniku, kakor sem jaz.

»Ko pa ti zaupava oba, nama ne odrečeš usluge!« je rekel in odšel.

Še danes mi je žal, da se nisem otresel tako odgovornega posla. Kmalu zatem se je oglasila pri meni dobro mi znana gospodična, ki je prihajala k meni že nekaj mesecev radi — živcev. Z zmago-slavno kretnjo mi je izročila prijatelja Frana posetnico kot izkaznico in pričakovala od mene ploho čestitk, češ, da se je v poletju izredno popravila in da se ne boji več zavoljo svojih živcev, ko ji ne bo treba več v sitno službo. Ne spominjam se več, kako sem jo odpravil, ker sem bil kar zmeden; prijatelj Fran se mi je zasmilil. On, ki je že srečal Abrahama in veliko prestal v tridesetletni službi, on, ki si je zaželel miru in ugodja urejene domačnosti, naj naveže svoje življenje na dekle, ki bi mu moglo biti glede starosti hči, a je izgubivši oba roditelja v zgodnji mladosti doseglo samostojen poklic navzlic hudim oviram in trajni bedi. Nisem se čudil, da so ji, dospevši na smoter, odpovedali živci, nisem se čudil, da je zdaj bilo nakrat, ko sta se s Franom našla, vse dobro in lepo, kakor še nikdar v življenju.

Bal sem se srečanja s Franom in nekaj dni sem se mu namenoma izmikal. A poiskal me je in prijel za vrat: »No, kaj praviš, bo ali ne bo?«

»Bog daj srečo!« sem odgovoril.

»Zdrava je, kaj ne?«

»Živela bo, če Bog hoče, še dolgo, dalje ko ti, Franek!«

»To želim njej in sebi!« je zadovoljno pritrdil. »Sicer vse v redu?« je vprašal menda radi lepšega.

»Vse razen živčevja, ki je že zelo izčrpano in kolebavo!«

»Tisto ni nič, tisto se popravi brž in samo po sebi, ko pride uboga sirota v redne razmere!« je hitel prijatelj Fran, ki ni mogel prikrivati, da je zaljubljen preko ušes.

»Bog daj, Bog daj!«

Tako klavrno se je končalo moje izvedeništvo. Nisem zmogel tiste bridke brezobzirnosti, da bi mu mogel reči: nikar, ne kaže, že radi let ne; poišči si katero zrelejšo dobo, pa tudi radi živcev ne; tebi treba umirjene družice! Sicer pa še danes dvomim, če bi bilo moje svarilo kaj zaleglo, bržkone prav nič, ker pri pravi in pristni zaljubljenosti umski razlogi ne veljajo dosti več ko nič.

Dobri Fran se je poročil. Omizje »načelnih fantov« se je obupno skrčilo, trajno in dosledno

se je držal izročila samo dosluženi vzgojevavec dveh rodov našega razumništva, ki je proglašal načelo, da se človek pričinja šele pri onem, ki zna na pamet ali Ilijado ali Odisejo ali Eneido. Taki pa so že zdavnaj izumrli.

V začetku tiste zime po Franovi jesenski poroki je zapel zvonec, ko sem komaj zaspal. Na cesti je stal prijatelj Fran in me pozval k soprogi, ki da se bori s smrtjo; trepetal je v mrzli burji in težko hropel.

Kmalu sem bil pri obeh bolnikih, prijatelj Fran je bil očitno bolj bolan, stara, že skoraj pozabljena dušica se mu je povrnila in ga pošteno dušila, mladi gospe pa je srce poprej nekaj ponagajalo, jaz nisem mogel več ugotoviti nič posebnega, še manj nevarnega.

V malo premenjeni obliki se je ponovil dogodek sredi zime in na pomlad v tretje. Prijatelja Frana nisem mogel preveriti, da so tisti srčni napadi pri soprogi morda sitni, a brez resne nevarnosti in da se dajo ublažiti s sredstvi, ki jih ima soproga doma za take primere. Tako milo me je prosil, naj grem vendar z njim pregledat ubogo revico, da se ji ne zgodi kaj hudega. Nerad sem se vdal. Ko sva dospela v stanovanje, je mlada gospa sladko spala, da je nisva niti budila. Napovedal sem mu obisk za tisto popoldne. Gospo sem vnovič pregledal, ugotovil, da so vsi za življenje važni in potrebni organi zanesljivo neoporečni, razložil, kako je samo njeno živčno stanje kolebavo, in naposled predlagal smotrno zdravljenje po načrtu; gospa naj prihaja redno enkrat na teden k meni, če le možno v spremstvu soproga, da bo on nadzoroval izvrševanje mojih naročil, jaz pa ne pridem več k njej na dom radi živčnih obratov, najmanj seve ponoči.

Hudo sem se moral zameriti obema, gospe ni bilo več blizu, tudi prijatelj Fran se me je ogibal. Časih sva se srečala na poti; ko sem hodil v bolnico, se je on vračal s trga, noseč zelenjavo, sadje, ribe, jajca in drugo šaro. Gospa je menda takrat še spančkala. Opažal sem, da prijatelj očitno mršavi, z upalih lic mu je zginil prijazni odraz, gladko čelo se je gubilo, lasje so naglo siveli. Pozdravljala sva se in časih katero rekla o vremenu in politiki. Doslej sem menil, da uganja srce pamet v kozji rog samo pri mladih, ki se še niso s pametjo prav srečali in seznanili, nisem pa vedel, da se to dogaja in celó v hujši meri pri možeh, ki so preko tirolskih let. Časih sem videl tudi gospo, ki se je lepo okrogčila navzlic boleznim, ki jo je nosila kazat zdravnikom tudi v druga mesta in spoznavala bližnja in daljna zdravilišča, kopaljšča in letovišča kar po vrsti.

Bilo je o prevratu. Soproga mojega nekdanjega prijatelja Frana je pridrevila k meni, ko se je danilo, češ, da se je sprog pri vstajanju onesvestil in zgrudil. Zadelo ga je v resnici možganska kap, hvala Bogu tiste vrste, ki ji pravijo šegavi Dunajčani »mrtvoudček«. Ni namreč predolgo trajalo, da se je moj prijatelj popolnoma opomogel, brez opazne okvare v duševnem in telesnem pogledu. Obilo zaslug za hitro in popolno ozdravljenje je imela mlada gospa, ki je bila iz prva noč in dan pri bolniku in mu ves čas stregla požrtvovalno in spretno kakor izvežbana bolniška strežnica.

Prijatelj Fran se je med svojim okrevanjem kar pomlajal, ne toliko iz veselja zavoljo lastnega uspevanja kolikor zavoljo sprogine izpremembe. Vsa leta, ki sta jih skupaj preživljala, je bolehalo z živci, odkar pa je zbolel on, je zdrava kakor nikdar poprej; ne glava ne srce ne želodec in sploh nič je ne opominja starih nadležnosti. »Preobrnilo se je, hvala Bogu; moja bolezen jo je ozdravila,« se je veselil dobri Fran.

»Naj bi to vreme držalo do konca!« sem pristavil.

Ni dolgo držalo, moj prijatelj je lepo okreval, žena pa je začela znova bolehati kakor prej. Če se je srce kako pomirilo, jo je nadlegovala glava na neznanske načine, če se je posrečilo spraviti v red glavo in spanje, pa se je skujal želodec ali kaj drugega.

Usoda me je pregnala iz ožje domovine in ljubega mi torišča. Več let kesneje smo se srečali, komaj sem ju spoznal, prijatelja Frana in soprogo. Dobri Fran se mi je zdel kakor mumija iz egiptovskega grobišča, izsušen, vel, z usnju podobno kožo, sključen in celo skrčen starček, a zdrav in veder, gospa pa na videz kipečega zdravja, s polnimi oblikami in sveže polti, kakor da je njegova hči ali celó vnukinja, a bolna, vedno bolj bolna. Na poti sta bila z letovišča in ugibala, katero zdravilišče bi bilo primerno zanjo v jeseni.

Srečanje je pustilo v meni nad vse žalosten vtis. Dobri Fran je pričakoval v zakonu mirnega, toplega zatočišča, a dosegel je čisto nasprotno. Ko sem premišljeval njegove klavrne razmere, se mi je zazdelo, da vidim na hudo razburkanem valovju čoln z raztrganim jadrom in polomljenim krmilom, v njem čolnarja, ki si prizadeva samo okoli zmedene potnice, da mu ne pade v globino, vetrovi gonijo čoln v neznano smer, valovi pljuskaajo vanj...

Na večer tistega srečanja me je poiskal dobri Fran. Ustrašil sem se ga, zakaj zdelo se mi je, da me je prišel oštevati in zmerjati zavoljo svoječas-

nega izvedeniškega mnenja. Kakršen je nepridiprav sam, tako misli o drugih! Dobri Fran me je osramotil, ko se mi je zahvaljeval za dotedanje dobre nasvete in želel nadaljnjih, kako naj pomaga bolni družici do znosnega stanja.

Ostrmel sem in priznal, kako se sramujem in kesam, da ga nisem takrat obvaroval malo srečne zakonske zveze.

»Ti si mi prav svetoval, a jaz te takrat nisem maral poslušati! Vse bi bilo prav, če bi bilo, kakor si rekel čisto pravilno, med nama tako razmerje, da dajeta drug drugemu, kar vsakdo od njiju potrebuje. Jaz revi nisem mogel dati, kar je želela, zato nisem dobil od nje, kar sem pričakoval poprej. Ona je hotela moža, jaz sem jo vzel za tovarišico. Ko bi imela otroke, bi bila zdrava in zadovoljna; tako pa je križ, velik križ za oba! Jaz hvalim Boga za ta svoj križ, ki me drži pokonci v teh poznih letih! A ona še ječi pod svojim križem in se opoteka, kaj čem z njo?«

»Potrpita, nagajiva leta se ji bližajo h koncu, in čas, veliki vsezdravnik, zaceli potrpežljivemu človeku vse rane in omili vsako gorje!«

Odšel je dobri Fran, taka in tolika dobričina sredi pustega in sebičnega sveta.

I Z A N A T O M I J E

Dr. Janez Plečnik

O vsiljeni prebavi.

Smeh II.

Govorimo o tistih, ki nimajo niti za potrebo. Govorimo o tistih, ki stradajo. In govorimo o tistih, ki so neprestojno najedeni. Govorimo o vseh teh in trdimo, da prav delamo, ko preudarjamo »socialna« vprašanja tudi z naravarske plati. Še trdimo, da naj »gledanja« čistih npravstvenikov in pravnikov sledé »gledanju« z naravarske plati.

Misel nam sedajle uhaja med »brezposelne« — tudi brezposelni nimajo niti za potrebo. Pa — kaj pomeni: imeti za potrebo? Kaj pove: brezposelni? Prav bo, če se zamislimo v to.

Stópimo v svet kot nekaka glavniča (Kapital): imamo neko težo, neko mero sil, imamo čuteže. Še enkrat opozorimo, da čuteži so, ki nas vežejo z okolíjo, ki stvarjajo »razmerje« med »nami« in »zunanjim« svetom. Vemo, da mi (glavniča), ki smo stopili v svet — ali koj propademo (umremo, koj ko smo stopili v svet) — ali pa mi rastemo in šele po neki dobi propademo. Mi rastemo: naša teža raste, naše sile rastó, naši čuteži postajajo bolj in bolj sprejemljivi za vtise iz zunanjega sveta. Vse to do nam prisojene časovne meje. Ne-

izogibno pride čas, ko prekoračimo to mejo, in na to: naša teža pada, naše sile slabé, naši čuteži odpovedujejo. Smrt je, ki sledi.

Rastemo torej po silah, ki jih imamo prirojene, ki so v nas — in rastemo po silah, ki so v zunanjem svetu. Mi jemo — jed je z u n a n j i vpliv, je sila v zunanjem svetu. Jed nam pa gre le takrat v slast, jed nam gre le takrat v prid, ko imamo in dokler imamo primerne čuteže in primerna prebavila — čuteži in prebavila so nam prirojena (in so naše prirojene sile). Tako je tudi pri drugih (zunanjih) vplivih: mi slišimo hrup — pa se izognemo nevarnosti; mi vidimo ogenj — pa se mu umaknemo; mi vohamo mrlino — pa jo zagrebemo; mi začutimo trn — pa se uklonimo; mi slajamo njega žarkoto — pa izpljunemo maslo.

Tudi takole je: mi slišimo žubòr studenca — in pijemo vodo in rastemo in močnimo ob tem; mi vidimo grozdje in ga zobljemo — in mi rastemo in močnimo ob tem; mi slajamo med in ga v velikem srkamo in ližemo — in mi rastemo in močnimo ob medu; mi tipljemo mehko mahú in se uležemo na mah, počivamo, prihranjamo s tem (telesno) kurivo — in rastemo in močnimo ob počitku; mi vohamo svežoto zraka in z globokimi dihi uživamo zrak — in rastemo in močnimo ob zraku. Še enkrat poudarimo: mi imamo čuteže, priroda vpliva na naše čuteže. Porečemo torej: mi imamo čuteže in priroda vpliva na naše čuteže ter naši čuteži nas ali varujejo pred vplivi prirode — ali pa priroda prehaja v nas, postaja »jaz« po posredovanju čutežev. Še sledimo to misel.

Mati, ki doji otroka, je tudi prirodni vpliv na otroka. Materine besede in materini nauki so tudi (prirodni) zunanji vpliv. Materino mleko nas redi in močni. Materine besede nas pa tudi spreminjajo (primerjali smo vpliv besede s kvasniki) — na p r a v p o s e b e n način, in torej pravimo: poleg »telesne« teže, »telesnih« sil in »telesnih« čutežev imamo še nekaj v sebi, kar povezujemo z besedo »duševne« sile. S srcem sledimo materi, ko nam vroči kos kruha, da ga ponese mo stradavcu. S strahom sledimo materinemu pozivu, da stopimo k breznu. Z grozo gledamo na mater, ko nas pozivlje z miloglasno materino besedo, da skočimo v brezno. Naše srce se oklene učenika dobre besede; naše srce se izmika učeniku umazane besede. Res: vse to tudi le do neke mere. Naši čuteži so rahločutilni le do neke mere — in naše duševne sile so tenkočuvne le do neke mere. Vemo, da so naše telesne (čutežne) sile in naše duševne sile močno omejene. Mi ne ločimo nam

pridnega od nam nepridnega, če so zunanji vplivi preneznatni. Temna gozdna noč brez zvezdâ pa temna gozdna noč z e n o zvezdo: oboje je le temâ za nas. Zgodi se tudi, da postanejo naši čuteži vâravi; pripeti se, da naši čuteži okrnejo, da otopé. Pa tudi: ob (trajnem) vplivu zanikarne matere se otrok zmuzne do kar neverjetnega početja; ob (trajnem) vplivu dobre matere se otrok povzpne do nepričakovanega velikodušja. Vse to res le do nekih mejâ in vse to je v p o d r o b n o s t i h vsakteremu nepregledno.

Do tod je bravec še nekam voljno sledil. Upi-ralo se pa bo bravcu v sledečem. Potek našega življenja namreč — tako dalje razpredamo — močno sliči usodi kamna, ki ga je led zrahlil od skalja in ga je plaz odnesel v dolino. Sovekarski človek, sovekarsko »vzgojeni« človek, sovekarsko vzgojeni »odrasli« človek, torej 20, 24 let star človek — mož ali žena — je kakorkoli »diplomiran«. Teško boš dobil — pa magari misli na močno trdnega in brihtnega kmeta —, ki ne bi bil ponosen na to, da je njegov sin »diplomiran absolvent«. Poslušaj siròtno vdovico — ponosna je na sina, ki »ima že dva kurza in diplomo, da je posečal teoretični tečaj o ...«. Hočemo le reči: mi — vsi kar nas je — ne mirujemo, dokler naš »otrok« ni obrušen, dokler ni tak, kot »naj bo«, torej dokler naš otrok ni več »svojih«, temveč je »naših« lastnosti, nazorov. Mi ne vprašamo, ali je brušnja otroka prava, ali je brušnja primerna otrokovi prirodi. Mi vprašamo le: ali je brušnja taka, kot jo mi (torej človeška tolpa) hočemo. Mi vsi — izjeme so tako redke, da ne štejejo — smo ptiči, ki so nas ujeli, so nam populili perje in so nas nato spustili »medse«, torej »na svoje dvorišče« — in po tem dvorišču hodimo »povsem prosto«. Perje nam je pa popukano takó, da znova požene šele v letih, ko nas frčanje več ne vleče, ko se svojega svojitnega frčanja ne moremo več priučiti. Led, voda, viharji so premknili kamen iz škrvante v dolino, obdelali so svržasti, grčasti kamen v gladko kamenasto pogačo, ki se ne pri-lega in ne podaja več v škrvante, iz katere se je odtrgal. — Še takole!

Jaz, ti, on (torej človeštvo) povzgoji in porazredi otroke v — s t a n o v e. Tako nekako torej, kot je pri mravljah, pri bčelah. V panju vzredijo neke bčele tako, da p o s t a n e j o matice (kraljice); v panju poredijo neke bčele tako, da p o s t a n e j o delavke, in poredijo neke bčele tako, da p o s t a n e j o troti. Vemo, da nastanejo matice tudi iz delavk, to pa le, če o pravem času, če prav zgodaj vplivamo na ličinke. Pomislimo. Troti so troti in ostanejo troti; troti so tako

v z g o j e n i, da ne znajo delati, da niso za delo. Bče pa potrebujejo trote in bčele so jih vzredile v trote. Pa prav bčele same so, ki izstradajo, ki pokoljejo trote ob neugodnih dobah. Podobno tudi človeki pritisnejo duše svojih otrok na »stanovske« kalupe. Ob dovolj trajnem pritisku pride čas, ko je stisnjena duša za vselej zvežena, ko ne more več nazaj. — Govorili smo o materi. Pa mi vsi, vsak od nas vpliva na vsakega od nas — posredno, neposredno.

Človek, ko enkrat vzredi in »skalupari« otroke, gre in jih prodá — denarnemu mogotstvu: neke prodá kot oštirje, neke kot zdravnike, neke kot delavce, neke kot uradnike, neke... Človek (jaz, ti, on) pleše po piskih denarnega mogotstva in izroči denarnemu mogotstvu svoje otroke, da jim »preskrbi« s tem »bodočnost«.

Denarno mogotstvo živi temno, nevidno življenje. Čutiš denarno mogotstvo le kot naredkarstvo (industrijo). Naredkarstvo pa pravi 14. avgusta: od 15. avgusta dalje ne potrebujem več takih in takih delavcev, uradnikov, diplomirancev... Pa stojé otroci človekov, ki so »preskrbeli« otrokom bodočnost, na cesti. Stojé ti preskrbljeni otroci tako na cesti, kot ležé kamni v strugi Save: obrušeni in gladki so, uporabni kar zgolj za strugo Save.

Rekli bodo, da je vse to črnogledo in neresnično. Podprli bomo našo trditev z dvema dokazoma. Prvi dokaz je »sholastično-logičen« in nekam dobrodušno šaljiv. Kar splošno navajajo in priznavajo rimljanski rek: hómo hómíni déus, homo homini lúpus — človek je za sočloveka ali volk ali pa Bog. Bog je le en sam — pa je torej (skoraj) vsak človek zate volk. Drugi dokaz je resen — zona objame bravca ob njem: »Tako ne gre več. (Bolniške) blagajne so potisnile zdravnika na nizko stopnjo poklica; zdravnik je kar le še zdravstveni uradnik (Heilbeamter), in to majhen, nesramno slabo plačani zdravstveni uradnik, v čigar posle se vsak pisarniški uradnik vtikati more in sme. Blagajne so zapredle dejavo zdravnika od nog do glave s trnki in odloki. Odloki so vzrasli ob zeleni mizi in sami ob sebi ubijajo vest zdravnika, da bi človek najrajši obupal, pa naj ima še toliko veselja nad svetostjo svojega poklica. Nikarte! Ne recite: saj so zdravniki sami bili posvetovavci v teh zadevah. Kdor pozna razmere, ta ve, kako je to vse, in ve, da so zdravniki pri takih posvetovanjih zmerom v manjšini.

Človek prav res nima več veselja pri opravljanju zdravniškega poklica. Zanesljivost zdravnika in čut odgovornosti zginjata seveda pri vsem tem. Žaluje zdravnik, žaluje pa tudi — in žalibog

predvsem — blagajniški bolnik. Treba je, da to javno priznamo. Da je tako daleč prišlo, tega smo krivi tudi mi zdravniki sami — slehern posamni zdravnik je kriv in — javno pribijem še enkrat — naša zdravniška zastopstva so kriva. Prav le-ta so le prečesto odpovedala. Dokažimo vendar, da imamo še hrbtenico in ne rekajmo vedno in na vse da in amen. Samo to nas bo rešilo iz npravstvene in gmotne stiske.« (Medizinische Klinik 1932, št. 47, str. 1661; Dr. W. Kampe.) — Zadeva med denarnim mogotstvom in človeštvom mora biti zelo zla, če zdravniki tako tožijo.

Vsi ti človeki na cesti so res brezposelni, ker nimajo posla, ki smo jih mi nanj priučili. Kaj res kdo misli, da 30 let stari, »reducirani«, v uradniško mravljo vzrejeni človek čuti, da ima posel (!), če naj drva seka, danes tukaj, jutri tam? Vrgli so tega človeka iz »posla« in je postal brezposeln, pa naj je drugega dela zanj kolikor hočeš. Zdi se, da je prav, če pokažemo na mogočnega sókrivca brezposelnosti — na nas same.

Spregovoriti nam je še o tem, kaj nam je potrebno? Kar splošno namreč slišiš o brezposelnih: »dela naj — karkoli — jesti bo že dobil, leže naj pa na slamo«. Kar splošno čuješ to, pa bo nekaj besed o tem res prav. Vem pa, da me bravec ne bo rad sledil.

Bravec me bo z negodjem sledil, ker postavim stavek: »imam pravico do tega, kar mi je potrebno«. Naše potrebe so torej — to trdimo — naše p r a v i c e. Huda zadeva je to med Slovenci, ki so nas neprestojno vzgajali kar le k zavesti naših d o l ž n o s t i.

Naše (človeško) telo ima dvoje moči. Ena mu je moč ohranjati poedinca (individuum) — druga mu je moč ohranjati naš (človeški) rod (pleme). Kar splošno slabo cenijo samomor in ga obsojajo, češ: ohraniti se do usojenega mu prirodnega konca — je človeku d o l ž n o s t. Kar splošna je zahteva, da naj imajo družine otroke, češ: »ohraniti rod (pleme) — je družini (človeku) d o l ž n o s t«. Obrnem jadra po svojem vetru: Človek ima tudi p r a v i c o, da ohrani svoje telo, in človek ima tudi p r a v i c o, da ohrani človeški rod. Nežne in previdne besede je sedajle treba, da preveč ne zadenem ob pogačasto oglašeno srce Slovencev, ki so nevajeni zahtevati svojo pravico. Ne bo pa dvoma o tem, da ima tudi »brezposelni« pravico, da dobi vse obče dobrine za ohrano telesa, in da ima tudi »brezposelni« pravico, da sledi nagonu za ohranitev rodú. Znanje, kako pripraviti ogenj in kako vsak čas napraviti primerno t o p l o t o, je uvedlo prvo resno dobrino med človeštvo. Znanje, kako zajemati vode in ulavljati

vodine v vodovode, je uvedlo drugo resno dobrino med človeštvo. Ulavljanje vodin je privedlo tudi do angleških stranišč (stranišč na vodno zatulho). Temeljni dobrini ste to. Sovekarski človek ni le vajen na te dve resni dobrini — vzgoja mu jih je kar vsilila. Pomislimo, da jih brezposelni nima.

Posnamemo. Mi napravimo iz otrok človeke, ki imajo neko — recimo takó — »pogačasto obrušeno, mednarodno znanje in prepričanje«. »Mi« — pove »mi vsi, vsak od nas«: ta z govorom, ta s poukom, ta z ravnanjem, ta z oddajo glasú pri volitvah, ta kot sodnik, ta kot zdravnik... Nato postavimo mi vsi to »mednarodno znanje in prepričanje« s ceste v meglo in močvirje in ga pozovemo, da naj ravná po lastni (!) vednosti, kakor že hoče, in mi vsi smo vznejevoljeni, ko skuša taka »mednarodno in svetsko obrušena pogača« nazaj iz močvirja na cesto.

Pa je kar umevno, da odloki, ukrepi, odredbe ne bodo bogve kaj prida vplivale brezposelnim v korist, preden se mi vsi, vsak od nas ne premenimo, ne prekvasimo. Do predsedanja že ponavljajo, da je resnica samo ena. E. M a c h pravi: »Preiskovavec (Forscher) išče resnico. Ne vem, ali tudi resnica išče preiskovavca. Če pa je to tako, potem zgodovina znanosti močno spominja na skrivna sestajanja (Stelldichein), ki jih slikarji in pesniki radi vekom proslavljajo. Visok vrtni zid, fant na desni, dekle na levi. Fant zdihuje, dekle zdihuje. Oba čakata. Nobeden njiju ne slutí, kako sta si blizu.« Pa bo res tako. Govoril ne boš z resnico, dokler je (s a m ne iščeš in) ne najdeš. Treba je torej dvigniti glavo pa pogledati, kaj je onkraj zidú. Močno se zdi, da so brezposelni na eni plati zidú, da so brezglavi na drugi plati. Saj če bi imeli glave, bi našli v glavah: »Ljubi bližnjega kot samega sebe — ne stori bližnjemu, kar sam ne želiš, da ti kdo stori.«

Trdimo torej, da že zavest brezposelnosti, da torej zavest, da sem brez rednega (!) posla, premeni človeka v protidružabnostno, za človeško občestvo manj prikladno bitje, in še trdimo, da je vsak od nas sokriv na vsakem, ki je brezposeln. Postavili smo, da brezposeln ni tisti, ki sploh ne najde posla. Postavili smo, da je brezposeln, ki primerne (1) in rednega (2) posla ne najde. Prav težko je govoriti o vsem tem ob času, ko le malo človekov more trditi, da ima »dom«, in ko se je večina nas zadovoljila s »stanovanjem«, torej s streho nad glavo. Človeki smo vzeli sočloveku najprej dom in človeki danes jemljemo sočloveku stanovanje. U č e n i k sam se je zgrozil ob misli,

da nima prostora, kamor bi mirno položil trudno glavo. Bravec naj na vse to še enkrat prebere, kar je napisano o malem Epiju (Mladika 1952, str. 64).

Slovenci smo močno točno porazdeljeni v »tabore«, pa je nevarnost precejšnja, da se duša vzburi temu ali onemu »komentaristu« in da pride do besed: »zagovarja brezposelne in njih početje«. Ni tako. Trdimo le, da smo zaposleni tudi sočinili pri nastajanju brezposelnih; še trdimo, da se dovolj jasno ne zavedamo človeških pravic, in še trdimo, da je presoja početja brezposelnih zadeva v podrobnostih močno zahomotana in težko dostopna presojanju.

*

J. H y r t l je sklenil, da preizkusi »grizečo in glodajočo« lakoto sam na sebi. (O dobri priliki še spregovorimo o tem.) Hyrtl je 14. novembra (1874) zajtrkoval in se je nato postil 14., 15., 16., 17. in 18. novembra, pil pa je sleherni dan nekaj vode. »Delal sem, kot sem bil vajen: predaval sem, ogledeval se po secirni dvorani, bavil sem se 2—3 ure z lastnimi raziskavanji, sprehajal sem se poldrugo uro na dan; dobro sem spal in sanjalo se mi ni nikdar. Nalašč sem lazil krog izložnic prodajalen za živila v želji, da bi v sebi vzbudil poželenje po hrani. Zaman. Lakota se ni oglasila.« Hyrtl je bil zagrizen tobakar. Ležal je v noči 18. novembra v postelji, žulil zadnjo pipo, motril je temo krog sebe in je razmišljal o tem: zakaj se lakota ne oglasi. Kar se zave, da leži v topli postelji, da stoji postelja v prostorni, udobni sobi, da je prenehal z jejo, ko je on sam hotel, da more pričeti z jejo in pijo, ko bo in kadarkoli bo on sam hotel — in razsmejal se je čez svoje storjene skušnje, da so mu solze stopile v oči. Močno in mučno kolcanje ga je ob smejanju popadlo. Vstal je in si skuhal čaj. Odtod dalje se je hranil kot navadno. Pri presoji stradavcev in brezposelnih se zdi opombe vreden le-ta Hyrtlov smeh.

Zimske sence. (Fot. J. Kovačič.)

LJUBEZEN IN DOLŽNOST

Paul Acker / Iz francoščine prevel J. Kotnik

II.

Vetrovnega in deževnega decembrskega jutra je zapustila Fani drevoredno cesto Viktorja Hugoja. Gospa Riverain se je topila v solzah, hčerko sama posadila v avto, obsipajoč jo s priporočili, prošnjami in očitki, nato pa je naglo odšla v svojo sobo, da se tam razjoče povsem samcata. Gospod Riverain, ki si je prizadeval, da ne bi kazal nikakršne razburjenosti, je poljubil hčerko kot vsak dan, potem pa jo je vprašal: »Kdaj odpotuješ?« Odgovorila je: »Ob enajstih, očka.« Želel ji je mnogo poguma, nato pa se je podal v svoj kabinet.

V vihri, ki je bičala šipe, je drevil avto po mastnem tlaku. Črn kovčeg, v katerem je bilo vse, kar je deklica vzela s seboj, je stal poleg šoferjevega sedeža. Ona pa se je pogreznila v kot, sklenila roke ter premišljevala. V njenem srcu ni bilo niti nemira niti strahu niti žalosti. Zelo jasno se je zavedala svoje naloge in moč je bila v njej. Že več let je razmišljala, se pripravljala in želela dospeti do te poti.

Ko se je v mislih poglobljala v svoje preteklo življenje, ni mogla odkriti nobenega drugega poklica, ki bi bil tako nasprotoval običajem njenih krogov. Brezdvomno je še kot majhna deklica sočuvstvovala z nesrečneži, a saj ima toliko mladih deklet mehko srce za reveže! Bila je tudi pobožna in nikoli spogledljiva. Dobro se je spominjala, kako je bila resna, resnejša od svojih prijateljic in da so ji jele že šestnajstletni predsedati vse te tisočere skrbi, ki so prav za prav življenje mladih deklet: obiski, čajanke, tekanje po trgovinah, plesi in sport. Vse to ničevo vrvenje jo je plašilo. Čakala jo je ista usoda kot starejši sestri; omožila se bo z možem, ki ga niti ne bo utegnila vzljubiti, ki pa bo imel lepo službo in sijajno bodočnost. Nakupovanja potratnih reči in čajanke si bodo sledile kar po vrsti, razen tega pa še pojedine v mestu in večeri v gledališču, torej vse to, kar je njena mati že toliko let vsak dan tako vestno, skoraj pobožno izvrševala. Vdala se je bila že v božjo voljo; hipoma pa se ji je oni dan, ko se je pripeljala v Plaisance, vžgala druga luč za življenje. Da, prava luč se ji je v tem trenutku zableščala pred očmi, odkrila ji revščino in ji je pokazala lepši namen življenja. Tedaj je tudi opazila, da ji je življenje sploh neznano. In česa so jo v resnici naučili? Slovstva, posebno francoskega, prav malo tujega, nekaj znanstvenih predmetov, angleščine, klavirja, slikanja akva-

relov in vezenja. Zнала je končno vse, kar naj nudi po splošnem mnenju ženski ugodje. In kaj je čitala? Ničesar, kar bi ji moglo le količkaj pojasniti življenje družbe, dežele in domovine, iz katere je izhajala, marveč je brala le izredno puste, romantične in lažnive romane, ki tvorijo čtivo mladih deklet. Ker je bila vajena, da so ji vedno stregli, ni poznala gospodinjskih skrbi, ki so jih v njenem okolišu imeli za nizke. Ko pa se je vzbujal v njej socialni čut, ki se je pojavljal v tisti dobi tudi pri drugih deklicah, je začela obiskovati kar na slepo razne tečaje in predavanja. Ko se je že nekaj naučila, je prešla od čistega, suhega pouka k praktičnemu delu s tem, da je prikrojevala in popravljala obleke ter kuhala. Mati in prijateljice so se ji rogale, ona pa se je le smehljala in se ni več dolgočasila. Vendar pa še ni bila zadovoljna. Žal ji je bilo požrtvovalnosti, ki jo je razsipala brez določene smeri in skoraj brezplodno, vsak dan je bolj in bolj dozoreval v njej sklep, da se popolnoma posveti revnemu ljudstvu. Toda obotavljala se je, ker se je bala hudega nasprotovanja svojcev. Mlado dekle, enakega družabnega kroga in iste starosti kot ona, se je naselilo v Plaisance — v istem kraju, ki ji je zapustil tako žalosten spomin, — z namenom, da poskusi izgnati odondod ne samo telesno, marveč tudi duševno smrt... Ta zgled je bil tudi za Fani odločilnega pomena. Iskala je predmestje, kjer bi živela in delovala; dekle iz Plaisance ji je označilo Charonne. Vsekakor pa Fani ni pričakovala, da bo imela tako kmalu priliko in tisto moč, da se odloči za ta veliki in smeli sen, in tako kmalu tudi ono srečo, da ga more uresničiti. Kaj le jo je tako naglo opogumilo, da se je odločila?

Avto jo je pripeljal v ulico Svetega Antona. Pomislila je na svojce. Dobro se je zavedala, zakaj ji je oče dovolil oditi. Gotovo je menil, da je to samo njena muha, da dela kar tjavendan, kar pa je bilo v resnici jedro njene duše in njenih misli. Skušal je prepričati gospo Riverain, da se ne vara. Kakšno razočaranje čaka njenega očeta, ki je bil, dasi manj odkritosrčen kot mati, do nje vedno tako dober, in zakaj je moralo njeno tako čisto veselje prizadevati toliko gorjá njima, ki jima je dolgovala svoje življenje? Res, da jih ni popolnoma zapustila, saj bo prebivala v istem mestu in vsak teden jih bo videla. Njena strastna požrtvovalnost nikakor ni neugodno vplivala na ljubezen, ki jo je gojila do svojcev. Saj ni bila zagrizena, ampak dekle, ki resno presoja življenje. Brezdvomno se bodo žalostili, kadar zvedó, da je njena odločitev nepreklicna, in zlasti zato, ker si je izbrala tak nenavaden poklic. Življenje

za preprosto ljudstvo je bilo zanje prav tako lahkomišelna moda kot moda klobuka ali obleke; in če ni bila moda, je bila vsaj neprikladna norost. A kaj je bilo na tem resnično pohujšljivega? Domišljevali so si pač, da bo to mlado dekle, ko bo živelo samo v predmestju, izpostavljeno vsakovrstnemu sumničanju, obrekovanju in nasilju. Fani si ni mogla kaj, da ne bi zmajala z glavo: dekle, ki se loti takšne naloge, je moralo vse pretehtati, je pripravljeno na vse ter se zaveda svojega treznega poguma. Starši pa vedno menijo, da so njihovi otroci še majhni, slabi in nevedni.

A čim bolj se je voz bližal cilju, tem bolj je rasla na dnu duše bojezen, ki jo je pa skušala zadušiti, neka tajna bojazen pred tem neznanim svetom, ki je šla vanj.

Končno je dospel avto v ulico de Charonne.

Naslanjaje se k oknu je motrila to neskončno, vzpenjajočo se ozko ulico, ki jo je prehodila prvič nekega pomladnega popoldneva. To jutro pa se ji je odkrivala ta ulica, blatna in bleščeča se od dežja pod sivim nebom in v žalostnem decembrskem mrazu v vsej grdoti svojega vsakdanjega vrvenja. Vinotočev je kar mrgolelo. Ženske, razoglave in v pošvedranih čevljih, z mrežico v rokah, so pred nakupovanjem hlastno zauživale kozarček žganja, druge pa so nosile težke svežnje, pod njihovo težo so se jim napenjale žile na vratu. Može so vlekli samotne vozičke, katerih jermenji so se jim globoko zažemali v hrbet. Rumena, natlačena poln tramvajski voz je piskaje vozil dol po ulici. Tu pa tam se je pojavila na pločniku ženska, ki je klicala svojega otroka. Otrok ne odgovarja, ženska pa kriči in grozi. Otrok se ji približa ali pa izusti žaljivko; mati ga lopne, da začne bevskati. Tovarne in delavnice z visokimi, mračnimi zidovi so rezale vrsto starih počrnelih hiš. Voz se je ustavil pred prečno ulico, obrobjeno z vegastimi, nizkimi in razvaljenimi hišami.

Oprezovaje je pristopila ženska iz tega okraja — njena bodoča postrežnica. Fani je plačala šoferju in postavila kovčeg na tla. Ker mož ni hotel pomagati, sta obe ženski zavlekli kovčeg v ozadje majhnega dvorišča, ki ga je lesen plot ločil od ozkega prehoda, v nekakšno mizarsko delavnico, kjer so tvorile lončena peč, tri klopi in velika hrastova miza vse pohištvo. Zraven sta bila še dva tlakovana prostora, prvi zelo majhen, tako rekoč le slabo razsvetljeni kotichek z majhnim okencem, ki je služil za kuhinjo, drugi svetlejši in nekaj večji, ki bi se dal izpremeniti v pisarno. Zgoraj je bila podstrešna sobica z razgledom na ulico in prikladna za spalnico. Onstran ulice je stala razpadajoča hiša, imenovana »hiša zločincev«, kamor

so se stekali zvečer vse propalice tega okraja. Tukaj bo torej bivala Fani odslej v bližini pokopališča Père-Lachaise in jetnišnice la Roquette; ni se ji posrečilo najti kaj boljšega. Brž je pregledala stanovanje. Zaman ji je mati prigovarjala, naj vzame nekaj udobnejšega pohištva s seboj. Fani je odklonila zato, da bi mogla prebivati res v pravem stanovanju preproste žene, in celó uga-jalo ji je, da je bilo to bivališče skromnejše od drugih. V njeni sobici je stala železna postelja, omara iz borovine, toaletna mizica iz belega lesa, prevlečena z bleščečo se svilo, in dva stola; v pisarni temno pobarvan pisalnik, trije stoli in budilka, v kuhinji nekaj posode, z majhnim štedilnikom; to je bilo vse, kar je imela. Ni ji bilo dosti do tega, ali bo stanovala dobro ali slabo. Predvsem ji je bilo težko radi velike steklene delavnice, ki jo je bila namenila otrokom. Le-ta je bila gola, žalostna, mrzla in le slabo zgrajena; ali ne bo nevarno kuriti peči v njej? Toda kako naj tukaj zbira otroke? Ali se ne bodo morda dolgočasili? Tla niso bila niti tlakovana, ampak samo trdo iz ilovice stolčena. Postrežnica jo je povsod spremljala; bila je suha, velika ženska, vdova brez otrok, ki je stanovala pri svoji materi.

»Torej tukaj misli gospodična čuvati otroke?« jo je vprašala.

»Da,« je odgovorila Fani.

»Lepo zabavo ste si pripravili, gospodična; ne poznate še teh paglavcev. Seme za jetnišnico — to bi bil pravi izraz zanje!«

»Prav to hočem preprečiti, da bi prišli kedaj v jetnišnico,« je živahno odvrnila.

»Ah, uboga gospodična, izgubili boste pri tem vso svojo potrpežljivost. Dolga leta jih že poslušam in opazujem... Ali človek poskusi kaj storiti zanje ali pa nič, vse je kot bi...«

»Bomo že videli!«

Umolknila je za trenotek, nato pa vprašala:

»Ali vedó v okraju, da danes pridem? Ali vedó, kaj me je privedlo sem? Vi ste z njimi o tem gotovo govorili. Kaj pravijo?«

»Pravijo... sicer pa različno govoré... Poznam neko, ki je zadovoljna, poznam drugo, ki vam očita, da se bavite s stvarmi, ki vam niso nič mar; so še druge, ki si domišljujejo, da je to delo farjev. Slišali boste sami različna mnenja. Sicer pa, bolje rečeno, dozdam o tem še nič ne govoré.«

Skomizgnila je z rameni ter dodala:

»Gospodična, lahko se vsak čas vrnete domov, če ne bo šlo. Na vsak način vam bo doma bolje nego tu.«

Fani je prevzela hipna malodušnost: ko je poslušala to ženo, je nenadoma začutila osamelost

in slabost. Bojazen, ki jo je obšla že v vozu, jo je prevzela sedaj še silneje. Da, res je bila tu v predmestju, sredi preprostega ljudstva, kar si je sicer tako vroče želela, toda nič še ni bilo storjeno, nasprotno, vse je bilo treba še storiti. In kje naj začne? Kako, na primer, naj dopove ženam iz okraja o svojih načrtih? Ali naj gre osebno k njim, ali naj jim piše? In če bi jih obiskala na domu, ali jih ne bo njena tako preprosta obleka neugodno dirnila, češ, da je licemerka; kajti prav kmalu bodo zvedele, iz kakšnih krogov prihaja.

Fani je obedovala v pisarni, na oglu mize. Dež, ki je znova lil, je z enolično besnostjo udarjal po stekleni strehi delavnice. Delavci so napolnili ulico. Postrežnica Marija, ki je bila že domača, je jela izpraševati Fani: Bržkone je nesrečna ljubezen privedla gospodično do tega poklica? Ne! Tedaj se morda gospodična ni razumela s starši? Ko ji je dekle skušalo razložiti, jo je ženska gledala s hudomušnimi in nevernimi očmi. Po končanem obedu je Fani odprla kovčeg, razpostavila svoje stvari in pospravila perilo ter si s pometanjem in brisanjem skušala napraviti bivališče čistejše in prijaznejše. Ta zaposlenost ji je pregnala malodušnost.

Zvečer je velela Mariji, naj raznese v kakih trideset stanovanj lastnoročno napisano okrožnico, s katero je obvestila družine, da ji lahko že od naslednjega dne pošiljajo vsak dan od osmih do opoldne in od dveh do petih deklice od šestega do desetega leta. Kakšen uspeh bo dosegla? Zaupala je v božjo previdnost.

Večer se ji je zdel neskončno dolg. Ker je Marija takoj po večerji odšla, je odšla Fani v svojo podstrešno sobo. Veter je besno pihal ter majal slabo zidovje. Na drugi strani ulice so gorele za šipami blede luči. Dva stražnika, pokrita z oglavnico, sta se hladnokrvno sprehajala po tlaku, poslušala je njune enakomerne korake. Včasih so zaškripala sobna vrata, ki so se radi zastarele ključavnice slabo zapirala. Ležé in drhté je zaman skušala zaspiti. Svetilko je pustila goréti, kajti bilo jo je strah, dasi se je tega sramovala. Nenadoma pa pretrga glasen krik ozračje; planila je k oknu: po ulici je bežal mož, mahaje z rokami, drugi so ga zasledovali; hipoma počí strel in mož se zgrudi; stražnika začneta teči; nato pa je zavladala zopet strašna tišina.

Vstala je zelo zgodaj. Mlekar je postavil pred vrata kanglico mleka; na samovarju si je skuhal zajtrk. Malo pred osmo uro je prišla Marija.

»Gospodična, gospodična, šest mater čaka zunaj z otroki!«

»Ah, moj Bog,« je vzkliknila Fani srečna.

Zares je čakalo zunaj v prehodu z materami deset deklic s plavimi, rjavimi in rdečkastimi lasmi ter gologlave; črne predpasnike so imele čez obleko, obute so bile v velike čevlje, lasje so jim bili mastni ali presuhi, obrazi začudeni in celó malce sovražni; tri ali štiri izmed njih so se jokale.

Fani se jim je približala. Od tega prvega srečanja je zavisela vsa njena bodočnost. Bala se je, da ne bi bila videti boječa, a bala se je tudi, da ne bi bila preveč odločna.

»Ah, vi ste to!« je rekla ena izmed žen, »pa sem se bala, misleč, da ste morda kaka stara gospodična.«

Fani se je nasmehnila.

»Da, to sem jaz. Če želite, bom čuvala vaše malčke, dokler boste na delu.«

»Rade volje sprejmemo, vi pa nam izkažete veliko uslugo. Človek ne ve, kaj bi počel s to zalego doma. Lahko si štejete v srečo, če vas bodo hotele slušati.«

Fani je stala sredi deklic ter jih gledala in božala.

»Oh, gotovo me bodo slušale,« je rekla tiho.

»No, ne joči se,« je rekla ena izmed mater svoji hčerki ter jo sunila pod rebra; »saj je gospodična prav ljubka.«

»Kako ti je pa ime?« jo vpraša otrok.

»Gospodična Fani,« je odgovorilo dekle.

(Dalje prihodnjič.)

Medresa s sahat-kulo, v kateri je ura, ki določa čas molitve.

OB 400 LETNICI BEGOVE DŽAMIJE V SARAJEVU

K. Dobida

Kar je za Atene starodavna Akropola, za novi Rim bazilika sv. Petra, za Pariz cerkev Notre-Dame in za Ljubljano naš Grad, to je Sarajevu slovita Begova džamija. Pravi znak mesta, njegovo središče, skratka njegovo znamenje. Ni ga tujca, ki ga zanese pot v slikovito bosansko prestolico, da ga prva pot ne bi vodila k tej lepi stavbi, ki daje sijaj vsemu mestu, kjer se na tako pisan način preliva zapad v vzhod, kjer živi na tesnem toliko veroizpovedi, toliko narodnosti, druga poleg druge. Sarajevo ni bogato s posvetnimi stavbinskimi spomeniki iz prejšnjih stoletij. Razen nekaterih maloštevilnih poslopij dobredelnega značaja so se ohranile s posameznimi krščanskimi cerkvami iz davnine samo številne džamije, islamske molivnice. Mnoge izmed njih razpadajo, neizprosni čas je oglodal kamenje in lesovje in kmalu ne bo o njih več spomina. Druge spet muslimani skrbno čuvajo in vzdržujejo. Najlepša med vsemi pa je gotovo Begova džamija. Le malokateremu tujcu je znano, odkod to ime, kdaj je bila sezidana in kdo je njen zidar. In vendar so praznovali bosanski muslimani lansko jesen štiristoletnico ustanovitelja tega svojega najlepšega svetišča, velikega bosanskega vezirja Gazija Husrevbega.

Leta 1453 so zasedli Osmani staroslavni Bizanc, prestolico cesarjev Konstantina, Justinijana in drugih — Carigrad. S tem je dokončno propalo nekdanjo slavno vzhodno rimsko cesarstvo, Turkom je bil posledaj odprt ves Balkan; že deset let kasneje so podjarmili tudi vso Bosno. Tam, kjer je stalo v času samostojnega krščanskega bosanskega kraljestva na desnem bregu reke Miljačke malo mestce Vrhbosna, ki je padlo v turške roke že leta 1456, je turški vojvoda Isabeg Ishaković, zadnji vojvoda zapadnih dežel (1440—1470), ustanovil novo, večje mesto, današnje Sarajevo. Ime je dobila naselbina po begovem »saraju« — dvorcu, ki je bil, kakor veli izročilo, prelepa in prostrana stavba. Vendar je bilo Sarajevo prav do prihoda Husrevbega le še neznatno in zapuščeno mestce, brez posebnih stavbinskih znamenitosti, javnih zavodov in naprav. Pravo lepoto in razmah je dal mestu šele Gazi Husrevbeg, ki je leta 1521 postal prvič bosanski sandžak — sultanov namestnik. Kasneje se je še dvakrat vrnil v to visoko službo. In ko je leta 1541 v Sarajevu, ki je postalo pod njim živahno trgovsko središče, umrl, je bilo mesto kakor prenovljeno. Sredi čaršije, živahnega tržišča, katerega je ustanovil prav tako sam Husrevbeg, je stala poleg velike džamije, ki je dobila ime po svojem ustanovi-

telju, še znamenita medresa — islamska bogoslovnica, vrsta dobredelnih naprav, sirotišnic, ljudskih kuhinj, brezplačnih prenočišč, hanov, kopeli in šol. Tako ni čuda, da sarajevski muslimani vprav Husrevbega imenujejo pravega in resničnega ustanovitelja Šeher-Sarajeva — lepega Sarajeva.

*

Zgodovinski podatki iz tistih časov so redki in nezanesljivi, vendar je pa vsaj v glavnih obrisih življenje Husrevbega, velikega dobrotnika Bosne, znano. Rodil se je v Serezu v Rumeliji okoli leta 1480. Husrevbegov oče je bil po rodu iz Bosne, ime mu je bilo Ferhadbeg. Njegova mati Seldžuka je bila hči sultana Bajazida II. Očeta je izgubil, ko je bil še otrok. Preden je prišel v Bosno, je najbrž živel pri materi v Carigradu. Znano je, da je bil poslan s Krima, kjer je služil sultanovemu namestniku, princu Mehmedu, v Moskvo kot turški poslanik in da so ga kasneje poslali za namestnika v Skader. Pozneje je bil sultanov namestnik v Smederevu ob Donavi. Po osvojitvi Beograda ga je pa poslal sultan v Sarajevo.

V Bosni je bil z malimi presledki trikrat beg. Njegovo življenje je bilo izpolnjeno z neprestanimi krvavimi bojnimi pohodi v sosedne hrvatske, pa tudi slovenske dežele. Zavzel je v Dalmaciji znatne trdnjave Knin, Skradin in Obrovac, osvojil kraljevsko mesto Jajce, bojeval se je pri Mohaču in pomagal pri prvem obleganju Dunaja. Njegovi vojskovodje so zavzeli močno trdnjavo Klis nad Splitom, beneška mesta Trogir in Nadin, tudi Sinj. Zanimivo je za nas Slovence še posebej, da je dne 15. septembra 1550 prijazno sprejel na svojem posestvu v Glavogodini blizu Sarajeva odposlanca avstrijskega cesarja Ferdinanda I. O potovanju poslanca Josipa Lamberga in Nikole Jurišiča je njihov spremljevalec, Slovenec Benedikt Kuripečič, napisal natančno poročilo, ki je izšlo kot knjiga leta 1551. O zanimivem potopisu, v katerem je tudi slika sprejema pri Husrevbegu, je Mladika obširno poročala v letniku 1931. Leta 1541 je umrl in so ga pokopali v posebni grobnici poleg njegove džamije.

Begova džamija v Sarajevu.

V ljudskem izročilu se je med bosanskimi muslimani ohranilo o njem mnogo povesti, ki ga slavé kot pogumnega vojaka, zmagovitega osvajavca, pa tudi kot pospeševalca znanosti in umetnosti v miru, mimo tega pa kot velikega človekoljuba in pobožnega ter usmiljenega človeka. Tako se je spomin nanj ohranil živ do današnjih časov med bosanskim preprostim narodom, ki mu je hvaležen za velike dobrote, ki jih je izkazal zlasti Sarajevu in njegovemu prebivalstvu. Še zdaj govore o njem starci, da je rad dejal: »Kdor pride v opankah v Sarajevo, ga zapusti v čevljih.«

Husrevbeg je bil sultanov vezir, izkušen državnik in pogumen vojskovodja-zmagovavec, bil je pa hkrati tudi moder upravnik in plemenit človek. Ustno izročilo pripoveduje, da je bil — sicer veren musliman — do kristjanov dober in mil, sploh pa usmiljen in darežljiv proti vsem.

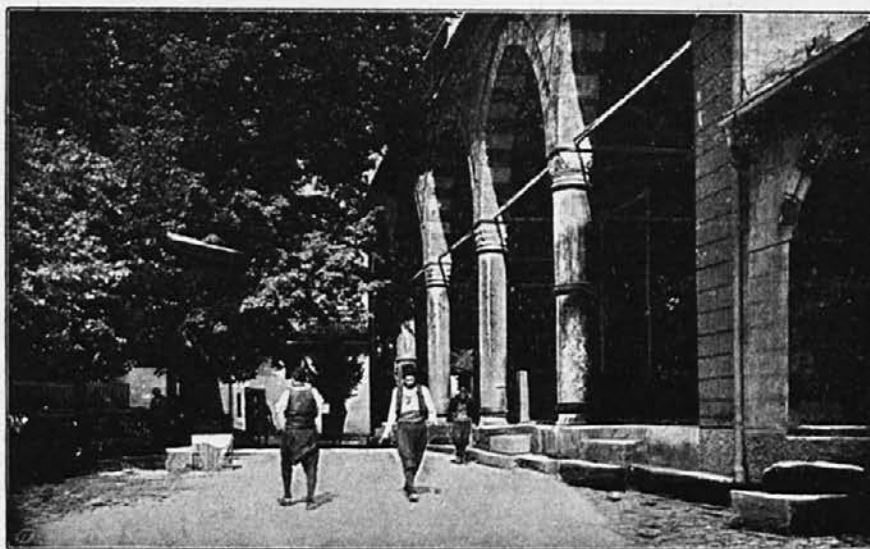
Vse svoje ogromno premoženje, kolikor ga že ni v življenju razdal za bogoljubne in dobrodelne namene, je zapustil za vzdrževanje svojih človekoljubnih in pobožnih ustanov. Še danes temelji domala vse sarajevsko muslimansko versko, prosvetno in dobrodelno delovanje na Husrevbegovem premoženju, katero je kot ustanovo (vakuf) zapustil v te namene.

*

Begova džamija je po mnenju strokovnjakov ena najlepših na Balkanu. Dasi ni posebno obsežna, so vendar njena razmerja tako modro in učinkovito izbrana, da kar najskladneje deluje na opazovavca. Zgradba sama, ki sicer ni velika, vzbuja zaradi srčne razdelitve prostora vtis silne mogočnosti. Ta vtis je za tujca tem večji, ker stoji džamija s pripadajočimi poslopji sredi nizkih stavb sarajevske čaršije, katere presega s svojo gmoto. Nekaj starih, košatih dreves, zlasti pa mogočni, visoki topoli prav izrazito in ugodno zaokrožajo za Evropca to nenavadno, skoraj kakor tujo vzhodno sliko.

Džamija stoji sredi harema (dvorišča), ki je krog in krog obzidan, po tleh pa popločan. Pred poslopjem džamije stoji šadrvan — marmornat vodnjak, ob katerem si verniki pred vstopom v molilnico umivajo noge. Džamija sama ima spredaj pokrito preddvorje, kjer štirje mogočni marmorni stebri z obema pobočnima zidovoma nosijo petero majhnih kupol. Tod, na tem, nekaj vzvišenem, pokritem, spredaj odprtem prostoru, ki tvori prijetno in naravno prédrje z dvorišča v notranjost mošeje, opravljajo verniki običajne molitve. Na desni je manjši, spredaj prav tako odprt prostor, nazvan mejtaš — mrtvaški kamen. Tod postavljajo krste z mrličji, preden jih odnesó na pokopališče.

Vse pročelje džamije je pestro poslikano, vrata, okna in podboji so izdelani iz bogato okrašenega in izrezljanega kamna. Nad razkošno pisanim in umetelno izdelanim kamenitim vhomom je marmorna ploča z napisom v zlatih arabskih črkah na modrem polju. Napis pove, da je džamijo sezidal Gazi Husrevbeg iz ljubezni do Alaha, da bi mogli ljudje v njej moliti Boga, sam da je opravljal dobra dela, pomagal ju-

Dvorišče in prédrje Begove džamije.

nakom, podpiral pobožne in se boril z nejeverniki. Napis se končuje z besedami: »To je hiša pravovernih in hvaležnih ljudi.«

Notranjost džamije preseneti, kar porazi obiskovavca. Dasi je kvadratična temeljna ploskev komaj 13 m široka, kupola pa le 26 m nad tlemi, se ti zdi, da si v mnogo večjem in višjem prostoru. Na treh straneh je molilnica nekoliko razširjena, da so dobili prostora za vernike. Kakor glavni prostor s kupolo, so tudi ti stranski podaljški pokriti s polovičnimi kupolami. Tla so vsa na debelo pokrita z velikanskimi in dragocenimi starimi perzijskimi preprogami, da se ti noga kar vdira v njih, stene pa pokrite z arabskimi in polne arabskih izrekov iz korana, slikanih z zlatom na sinji podlagi. Zgoraj teče naokoli ozka galerija. Stopnice do nje so skrite v mogočnem, dva metra debelem zidovju. Svetle barve sten, kjer prevladuje rahlo modra, rjava in zlata barva, pa marmorni okraski, kamenite stopnice, šiljasti loki, lepo izrezljane lesene ograjice in skozi visoka ošiljena okna lijoča sončna luč — vse to ustvarja iz tega zračnega prostora posebno odličnost, čisto nadzemsko mirnost in čudovito skladnost.

Morda še bolj od notranjosti džamije je njena zunanost nad vse smotrno in smiselno preračunjena. Težka gmota stavbe same se bori z vitkim minaretom, stolpom, raz katerega petkrat na dan turški duhovnik z glasnim klicanjem vabi Alahove vernike k molitvi. Do hodnika, v višini 34 m, s katerega kliče ta hodža, vodi 140 stopnic. Pokrit je minaret z ostro ošiljeno svinčeno streho, ki dosega višino 45 m. Končuje se z ostjo, na kateri je nasajenih po vrsti pet pozlačenih jabolok. Iznad nizkega okolja se silna, a preprosta kockasta gmota džamije z lahkotnejšo kupolo in slokim minaretom dviga kot glasen krik k nebu. Nepoznani stavbenik, ki je tako globokoumno znal izbrati razmerja za vso stavbo, je dokazal z njo, da more tudi mrtvi kamen delovati živo kot prirodna, navzgor kipeča sila.

O samem zidanju pripoveduje narod, da so živo apno gasili z mlekom, malto pa mešali z beljaki. Stebre je vleklo po sto parov volov z Lukavice, kjer so jih odlomili od gore. Če se je vol pri tem hudem

naporu ubil ali pretegnil, ga je beg plačal z 20 parami, čeprav so bili tiste čase voli v Sarajevu komaj po 14 par...

*

V pritličnem poslopju, pokritem s kupolo, postavljenem tesno ob sami džamiji, je grobnica Husrevbega. Tam leži njegovo truplo v kamenitem sarkofagu (dragoceni rakvi), nad katerim je postavljena lesena rakev, pokrita s črnim, prekrasno z zlatom pretkanim pregrinjalom. V manjšem sosednem poslopju, turbetu, je grob Gazi Muradbega Tardića, njegovega slovitega vojskovodje.

*

Onstran pota, točno nasproti vhoda v džamijo, stoji Husrevbegova medresa, manjša stavba, namenjena za muslimansko bogoslovnico, kjer pa niso poučevali samo islamskega nraoslovja in korana, temveč tudi modroslovje in druge znanosti. Zgrajena je bila po vzoru enakega poslopja v Carigradu, le v manjšem obsegu. Kar neverjetno se sliši, da je njen ustanovitelj zahteval v svoji ustanovni oporoki, da se mora njegova bogoslovnica razvijati »z duhom časa in razmer«, t. j. vzporedno z napredkom znanosti. Kakor je vtis Begove džamije tako mogočen, da se zdi večja, prostornejša nego je, tako učinkuje to, sicer res znatno manjše pritlično poslopje baš nasprotno. Zdi se človeku, da je celó manjše nego je zares. Namen stavbe ni veličastnost in lepota razmerij, temveč resnobna strogost in mirna preudarnost, kakor se spodobi za hram pobožnosti in prosvete.

Pred vhomom v to »Kuršumlijo medreso«, kakor imenujejo sarajevski muslimani poslopje, ker so številne kupole, ki se dvigajo nad obokanimi sobami in dvoriščnim hodnikom, pokrite s svincom (kuršumom), je majhno preddvorje. V poslopju samem je še notranje dvorišče, opasano z arkadami, iz katerih vodijo vrata v posamezne sobe. Vodomet sredi tega razmehroma ozkega dvorišča oživlja tišino in mir, ki vlada tod, komaj nekaj korakov stran od nikdar mirujočega vrvenja in živahnega šumenja na čaršiji, ki se razprostira vse naokoli. Čudno prijeten vtis popolne odmaknjenosti od sveta in zaključenosti v sebi navdaja popotnika, ki si pride ogledat starodavno poslopje.

V novembru lanskega leta so bosanski muslimani hrupno slavili štiristoletnico, odkar je bila dozidana Begova džamija, in hkrati njenega graditelja samega. To ni bilo samo vnanje puhlo praznovanje spomina na zgodovinsko obletnico, kakor po navadi, bila je oddolžitev hvaležnega ljudstva do velikega dobrotnika Sarajeva in bosanskih muslimanov sploh. Husrevbeg je zaslužil, da se ga njegovi soverniki po štirih stoletjih še hvaležno spominjajo. Saj je s svojim silnim premoženjem postavil sebi in vsemu islamskemu življu v Bosni trajen spomenik. Od njegove vojaške in državniške slave ni ostalo nič živega; kar je pa storil dobrega in plemenitega, se je ohranilo do danes in terja priznanje in hvaležnost. V časih, ko je po Evropi prevladovalo nasilje in je bila človekoljubnost in srčna plemenitost redko sejana, ko je resnična pobožnost in dejavna ljubezen do bližnjega marsikje bila malo v časteh, je ta musliman, sin turške sultanije in potomec hrvatskega plemiča, pokazal toliko za tiste čase kar nesodobnega družabnega smisla, da se nam mora njegova osebnost zdeti kakor svetel žarek v noči. Kot vernega človeka, ki je zidal bogoslužne

hrame, ustanavljal šole in sirotišnice, gradil zavetišča za uboge in popotne, jim dajal hrane, podpiral malega obrtnika in trgovca in skrbel za svečeniški naraščaj, se morejo Gazija Husrevbega mimo njegovih rojakov in sovernikov s spoštovanjem spominjati tudi vsi drugi ljudje, ki vedó ceniti odlike plemenite osebnosti, za katero ni ne časovnih ne krajevnih mejá.

NARODNO GLEDALIŠČE V LJUBLJANI

Voda. Vombergarjeva komedija, katere knjižno oceno bomo priobčili v prihodnji številki, je tretje izvorno domače delo na odru našega Narodnega gledališča. Ko gledaš to domačo, sodobno in ljudsko snov v hramu odrske umetnosti, imaš občutek, kakor da greš na oddih na deželo. Take predstave so nam potrebne, kajti kljub širokim razgledom po vsem kulturnem svetu ne smemo pozabljati svoje zemlje in svojega domačega duhá.

»Voda« je izrazito ljudska igra, namenjena v prvi vrsti ljudskim odrom. Poklicno gledališče mora pokazati v taki igri umetniško sliko našega ljudskega življenja. To je tudi storilo. Naravno je, da je precejšnja razlika med predstavo na deskah umetnosti in ono na podeželskem odru. Diletantje podajajo nekatere tipe bolj naravno, neposredno in pristno, gledališče pa kajpak umetniško bolj dovršeno, izdelano, zato pa včasih manj realistično. Umetnostno se pač predstave ljudskih odrov ne dajo primerjati z ljubljansko dramo, a prav tako ne drama s pristnostjo ljudskih predstav. Zato se mi zdi zmotno proglašati predstave Narodnega gledališča za vzor, pri katerem naj se učijo ljudski režiserji, kako naj to igro spravijo na oder. Diletantski oder ni le slab posnetek poklicnega — saj bi bilo to za odrsko umetnost poniževalno, v neukih rokah bi se lepota spremenila le prečesto v spako — ljudski oder ima pred očmi splošne ljudske potrebe po prosveti, izobrazbi, lepotni vzgoji in tudi zabavi, Narodno gledališče pa naj goji umetnost. V teh različnih smotrih je v glavnem tudi že označeno razmerje obeh vrst odrov med seboj, o katerem smo govorili že v prvi številki letošnje Mladike in katerega naj bi se vedno zavedali, če hočemo res pravega napredovanja obeh.

Igra zahteva brezpogojno realistično inscenacijo, ki jo je g. Skrbinšek sicer rešil na običajni način, a jo zelo dobro pogodil. Vobče dandanes taka inscenacija ne zadovoljuje povsem, ker ne more biti nikdar dovolj verna slika resničnosti in povrh pri nekaterih, bolj duševnih dramah odvrta pozornost od dejanja samega in jo zaposluje le pri kulisah in glasovih; toda Vode drugače režirati sploh ni mogoče. Režija je hotela poudariti zlasti vrvenje vasi in je tako dobro pogodila razpoloženje in tempo vse igre, v prvem dejanju pa je poleg tega dobro zastrla dramatsko šibkost dejanja, ko je z zvonjenjem, lajanjem, pokanjem biča in drugimi glasovi ter s prehajanjem vaščanov čez ozadje spremljala hitro meno dogodkov na pozorišču.

Motila je pri prvi predstavi negotovost igranja, česar je kriva naglica, s katero so komedijo priredili, motijo dalje tudi dolnejščina in druga narečja, ki v

gorenjsko zgodbo ne spadajo. Kmečki očanci so bili izvrstno podani, želel bi le, da bi bil Kne bolj izrazit in Tinče spočetka večji tepček, da bi bila satira bolj očitna, podobno naj bi tajnik prazno frfavost bolj poudaril. — Mnenja smo pa, da reklame za igro Narodno gledališče ne potrebuje. Umetniško hotenje bodi vendar vedno popolnoma iskreno.

Druga poročila pridejo zaradi tesnega prostora prihodnjič na vrsto. J. P.

N O V E K N J I G E

Koledar Mohorjeve družbe. Mislim, da smemo in moramo koledar vsake naše družbe meriti s strogimi in visokimi merili. Koledar je knjiga, ki nam je vodnik skozi vse leto, zato mora biti sestavljena smotreno in izbrano. S tega vidika moramo vsekakor priznati Mohorjevemu koledarju, da daje prav odlično izpričevalo svojemu uredniku. Pravilno pojmovanje koledarja kot priročnika za vse leto razodeva že to, da letos ni v njem nikakih slučajnih pesmi in nikake leposlovne proze. V koledarju se vrste kratki članki, ki so pisani kratko, zgoščeno in krepko ter se nanašajo na čisto naša slovenska in sodobna vprašanja. Koledar moremo imenovati pravo slovensko čitanko za ljudstvo, ki je pisana iz sodobnosti za naš čas. Vendar pa nočem vse povprek kar pohvaliti. Hočem vse povprek celó pograjati. Vsi članki so veliko prekratki, preskopobesedni, da bi jih mogli biti brez pridržka veseli. Dotikajo se res skoraj vseh perčih vprašanj, so pa prekratko obdelani. Takó socialno vprašanje zasluži podrobnejšega razmotrivanja in jasnejše besede, kot jo dajeta »Koledovanje« in Oblakov članek. (Socialni prevrat veliko hitreje zori, kot si marsikdo misli.) »Slovensko izročilo« zajame le deloma naslov. Vem, da je urednik vezan na določeno število tiskovnih pol, vendar to Mohorjeve družbe nikakor ne odvezuje njene dolžnosti, odkrivati in reševati težka sodobna vprašanja, ki se tudi Slovencem stavlja na socialnem, političnem, kulturnem, religioznem polju. To sem povedal v opomin, ker verujem, da je Mohorjeva družba še vedno tista tribuna, s katere je mogoče govoriti vsemu slovenskemu ljudstvu. Naj še omenim, da ima koledar dostojno opremo, le zaglavja v pratiki s svetniškimi prizori niso prav posrečena, v tem ko so slike na desni strani zares lepe. (Opomba uredništva. Kritik ima prav in nima. Koledar, ki naj se spomni vseh mogočih vprašanj, ima nalogo, da ta vprašanja sproži, nakaže, nanja opozori. Več ne bo zlepa mogoče na takó omejenem prostoru. Mohorjeva skuša ustreči tem željam po temeljitejšem razmotrivanju o socialnem vprašanju drugače. Saj še to leto izda obsežno delo *Z a n o v d r u ž a b n i r e d*, kjer bo strokovnjak dr. Gosar temeljito razpravljal o sodobnih socialnih vprašanjih. Prav tako je »Slovensko izročilo« le košček »izročila«; lani je France Koblar opisal tega izročila drugo plat, dr. J. Glonar že prej spet drugo. Za vse in podrobneje izdelano bi bilo pa treba debele knjige.) S. V.

Beli menihi. Povest iz prve polovice XII. stoletja. Spisal I v a n Z o r e c. V zadnjih letih opažamo, da se pri nas prav množé leposlovna dela, ki jim je za snov domača zgodovina. Vendar vsa ta dela niso zgodovinske povesti ali romani v kakem naturalističnem smislu, temveč bolj sedanost, prestavljena v pre-

teklost, sodobne ideje, presajene v pretekle dni. Nekaj v osnovi istega je tudi Zorčeva povest, ki sicer podaja zgodovinsko verno podobo onega časa, vendar nas ne prepriča zadosti o vernosti naslikanih o se b. Zorec nam je ustvaril v povesti podobo onega časa, ne pa še duše. Imamo sicer pred seboj šele prvi del povesti: »Ustanovitev samostana«, in upamo, da se v naslednjem poglوبي v vzdušje tistega časa. V sedanji povesti se plete dvoje smerí, dvoje življenskih usod: tlačanska, ki jo predstavlja Hotimir, in plemiška, ki jo zastopajo višnjanski graščaki. Njih usode se slučajno prepletajo, a zapletajo le na videz. Nobena od strank ni osrednja. Da, središča nima povest. Dejanje se plete zelo spretno, neprisiljeno in živahno. Posamezne slike in poglavja so res izdelana in odlična, a ni še ustvarjena celota iz vseh teh posameznih slik, ni močne hrbtnice, ki bo dala delu pravo moč in povezanost. Ali je morda ta mozaičnost splošna bol sodobne povesti? Posebno plemiški so izdelani preveč na romantični način. Boljše je »zemljeljubje« Trlepovo ali Hotimirovo, dasi je morda tuintam nekoliko literarno. Toda visoka odlika knjige je jezik. To je zdravje, pristnost, slovenskost, kar naj je mnogim, ki maličijo naš jezik, šola. — O uspehu Večernic ne dvomimo. Kritika veljaj pisatelju, ki mu bodi ob gradnji nadaljnjih povesti iz bogate zgodovinske snovi le blagohotno opozorilo. V. S.

Peter Dörfler: Krivični vinar. Roman. Poslovenil Janez Pucelj. Naj takoj za slovensko ljudsko povestjo »Beli menihi« navedem in označim ljudsko povest »Krivični vinar«, ki jo je spisal nemški pisatelj P. Dörfler in preli v slovenščino J. Pucelj. Kljub povodnji prevedenih del že dolgo nisem bral tako lepega vaškega romana, tako sijajne kmečke povesti. Ob njej sem se moral vprašati, zakaj pri nas v zadnjih letih nismo dobili nobene lepe ljudske povesti (razen M. Kranjca »Življenje«). Ali nimamo nobenega ljudskega pripovednika (od njega zelo veliko zahtevamo), ali nimamo več kmečkega ljudstva? »Krivični vinar« je močna povest, ki te potegne za seboj in priklene nase, a ne radi napete vsebine, ampak radi notranjih, umetniških vrednot, to se pravi: radi življenske vernosti, duševnih globin, ki se nam tu odpirajo, radi čiste plemenitosti, ki preveča te zgodbe, radi usodnosti, ki sodi te ljudi, radi poezije. Niso to zgodbe, ki so napisane zgolj za zabavo in razvedrilo. Vsi tu naslikani ljudje so zato tu, da pred nami zaživé svojo težko usodo, izvojujejo svoje boje ter propadajo ali zmagajo s svojimi nazori vred. Zato je ta roman prava ljudska povest. Globina in širina, bolesi in šale, narava in človek, Bog in hudič: vse to se druži v skladno enoto. Zato nam mora biti samo žal, da tudi »Beli menihi« niso kaj podobnega. Dörflerjeva knjiga priča o pesniku in oblikovatelju. J. Pucelj je roman sijajno preli v slovenščino, da imamo tako brezhiben prevod umetniško visoko pomembnega ljudskega romana. Knjiga je izšla kot izredno izdanje. S. V.

Fran Šuklje: Sodobniki mali in veliki. Založba »Satura«, 1933. Str. 346 in 16 strani ilustracij na posebnih prilogah. — Fran Šuklje, znani naš politik, ki je s tremi knjigami svojih spominov pred leti prav zanimivo stopil pred javnost, nam je napisal spet novo knjigo spominov iz svojega, doživljajev in sprememb tako bogatega življenja. Stojčé sredi svojega devetega

desetletja se ozira nazaj in pripoveduje. Moremo reči, da je Šuklje stal ob rojstvu našega slovenskega političnega življenja, da je videl zaton nekdanjega starega in vidi sedaj vstajanje novega časa. Zgodovina bo pozneje nepristransko mogla presoditi Šukljetovo delo in njegov pomen, mi pa moremo sedaj ob njegovih »Spominih« in njegovih »Sodobnikih« gledati in spoznavati slovenske borbe in neborbe v nekdanji Avstriji, gledati pisano galerijo malih in velikih ljudi in iz teh na videz neznatnih malenkosti, ki pa so tako značilne, dobiti podobo onega časa, zlasti 70tih, 80tih in 90tih let, obenem pa v knjigah čutiti odločnega in resnega pisatelja. Nova knjiga spominov, ki je naslovljena »Sodobniki«, ima vse odlike dobrih memoarov in bo ostala knjiga trajne vrednosti. S. V.

N A Š E S L I K E

H. J. Haverman: **Materina radost.** Naše slike res ni treba razlagati, razumel in občutil jo bo vsakdo. Saj je tako preprosta in prirodna, kakor je preprosto in pračloveško čuvstvo, ki veže mater z otrokom in ki je prav zato tako mogočno, tako toplo in osvajajoče. Presrečna mlada mati uspava nebogljenoto dete, ki ji je zaspalo v objemu. In prepolna materinske sreče zapre mati oči, da ugiba v duhu, kako bo raslo in se razvijalo dete, njen otrok. Ta izraz najglobljega tihega veselja, to milino, ki izvira iz resničnega občutka sreče, je holandski slikar podal na dovršen način. Brez vseh nevažnih, nebitvenih dodatkov je upodobil samo dvoje oseb: ljubečo mater in slabotnega črvička, ki išče zavetja v materinem objemu. Prizor, kakršnega so gledali že rodovi in ga bodo še, pa podan na res prikupen, iskren način, toplo in po svoje, a vendar kakor posplošnjeno, vobče veljavno. To je tista skrivnost umetniškega ustvarjanja, da iz navidezne vsakdanjosti zna izluščiti trajno pomembno, splošno veljavno in najznačilnejše. — Slika visi v Mestnem muzeju v Amsterdamu na Nizozemskem in je delo iz predzadnje dobe.

K našim fotografijam. Mojstra-fotografa **F r a n a K r a š o v c a** poznajo naši bravci kot nežnega občudovavca tihih lirskih nastrojenj v naravi. Boj luči s temo, nejasnost obrisov v objemu megle, trepet zraka zgodaj zjutraj in zvečer pa prizori iz skritih kotičkov po poljih in gozdovih: to so predmeti, na katerih more najlaže pokazati svoj izbrušeni okus in tenki posluš za pokrajinske lepote in čare svetlobnih iger. Da mu zima nudi izredne prilike, da ustvari kakor začarane prizore na plošči, je jasno. Take so tudi današnje slike: ta živa, kar trepetajoča v soncu, ona vsa zavita v rahlo meglico. — Objavljamo tudi tri slike fotografa-amateja **Josipa Kovačiča** iz Maribora. Podajajo nam prav srečno izbrane in dobro podane, zelo zanimive pokrajinske motive z naše severne meje. Razcefrano drevo, ki ga lomi vihar visoko v hribu, pokojne pastirske kočice med tihimi smrekami, leso ob potu, ki vsa zasnežena meče dolge sence po bleščeči se odeji. Zima diha s teh prijaznih posnetkov, ki nam kažejo pester kos naše prelepe slovenske zemljice ob Dravi in Muri.

ZDRAVSTVENA VPRAŠANJA ZA DRUŽINO IN DOM

Dr. Malka Šimec

Uvodna beseda.

Mnogotere škodljivosti ogražajo naše zdravje. Od kar živi človeški rod, je skušal prodreti v tajne vzrokov, bistva in posledic bolezni; zdravniškemu poklicu je poverjena naloga, da s svojo strokovno usposobljenostjo čuva nad zdravjem. Vendar ni dovolj, da je samo zdravnik poučen o zdravju in bolezni, nekaj znanja je potrebno vsakemu posamezniku, zlasti v družini, ki je matica vse človeške družbe. Tam, kjer klijejo in rastejo novi rodovi, kjer se odrasli pehajo za vsakdanjim kruhom in preživljajo obnemogli člani družine svoje stare dni, je nujna potreba, da so na jasnem glede temeljnih zdravstvenih vprašanj. Poznati morajo škodljivosti, ki preté zdravju, in obrambo zoper nje, poznati morajo pa tudi dolžnost, ki jih prinaša bolezen družinskim članom.

Velikansko polje spoznanj in vprašanj je pred nami; skušati hočem, da izberem iz njih najvažnejše, tiste, ki jih srečujemo v družini najpogosteje. Vse bo prišlo na vrsto: hrana, obleka, stanovanje, delo in počitek, zdravje in bolezen, nega in prva pomoč — kolikor bo le mogoče. Ker pa je težko govoriti o nevarnostih, dokler ne poznamo pogojev za zdravje, zato bomo pregledali v temeljnih obrisih najprej najvažnejše organe človeškega telesa in njihovo delovanje, takoj nato pa priključili potrebna zdravstvena razmotrivanja.

I. Človeško okostje (skelet).

Človeško telo je najpopolnejši stroj, sestavljen tako zapleteno in obenem tako enostavno, da mu ga ni primera. Najraznovrstnejša dela opravlja v najlepšem soglasju in se ustavi šele v smrti; do tedaj pa se v njem vedno giblje, vedno presnavlja in miru zanj ni. Vsak njegov sestavni del skrbi za celoto. Vsem je na korist, kar pridobi najmanjši del, in vsi trpé, če je katerikoli od njih oškodovan. Znameniti učenjak-medicinec je rekel: Ta, ki trdi, da ni na svetu nič čudovitega, dokazuje samo, da se še nikdar ni zamislil v svoje lastno telo.

Milijonska družina neizmerno majhnih, živih celic sestavlja človeško telo. Posamezne so prostemu očesu nevidne; v telesu so strnjene v velike skupine, da z združenimi močmi laže in popolneje opravljajo svoje delo. Temu delu se prilagodé tudi po svoji obliki. Skupina celic, združena k skupnemu, istovrstnemu delu, tvori organ (ud telesa). V telesu imamo razne organe: okostje, mišice, dihalne, krvne in druge or-

gane. V tem pogledu je človeško telo podobno mestu, v katerem so razni stanovi; vsak stan ima svoje opredeljeno področje, v katerem je izvežban, vsi pa so splošnosti potrebni.

Okostje je organ, ki daje telesu obliko in oporo. Vseh kosti v telesu je preko 200, od teh jih je 28 v glavi, 58 v trupu in 120 v rokah in nogah. Precej veliko število, kajne? Gotovo večje, kakor bi se človeku zdelo na prvi pogled. Vzrok je v tem, ker ni naloga okostja samo ta, da daje telesu obliko in čvrstost, temveč tudi ta, da mu pri vsej čvrstosti vendarle omogoča zadostno gibljivost na vse strani. — Kaj bi pomenil človeku še tako čvrst hrbet, če pa se ne bi dal pripogniti? S tem, da je hrbtenica sestavljena iz 35 delov, hrbtnih vretenc, je telesu šele zagotovljena zadostna okretnost in gibljivost. Sâmo zapestje je zloženo iz 8 kosti — brez roke in podlakta —, zato pa je tudi svobodno gibljivo v vseh smereh. Kakšno korist bi imel človek od masivnega, koščenega oprsja, ko pa ne bi mogel dihati z njim? Saj se mora pri vsakem vdihu oprsje dvigniti in razširiti, pri vsakem izdihu pa zožiti. Le položimo roko na prsi in dihajmo globoko, pa se bomo prepričali, da je to res. Dvanajst parov reber, spojenih spredaj s prsno kostjo, zadaj s hrbtenico, daje zadosti trdno oprsje za varstvo pljuč in srea, obenem pa je gibljiv okvir dihalnim pljučem. Tako je dosežen smoter na najboljši in najenostavnejši način.

Nekatere kosti so ploščate, kakor n. pr. lopatice in lobanja, druge so dolge, močne, masivne. Da pa vendar ne postanejo pretežke, so v sredini votle. V odrasli dobi so napolnjene te votline z rumeno, mastno snovjo, ki jo poznamo pod imenom kostni mozeg. V rani mladosti mozeg ni ne masten ne rumen. V njem se tvori kri; odtod izvira v mladih kosteh tudi rdeča barva kostnega mozga.

Kosti so spojene med seboj na razne načine, največkrat s sklepom, kot n. pr. v komolcu, kolenu, rami ali v prstih. Vsi ti spoji so več ali manj gibljivi. Zelo slabo gibljiv spoj je med hrbtnimi vretenci; tu ni sklepov, gibljivost je majhna — toda ker jih je veliko število, je celotni učinek vendarle zadostna gibljivost. Kosti lobanje so negibljivo zvezane med seboj; z zobčastimi robovi sega kost v kost. To je važno zaradi boljšega varstva najobčutljivejšega našega organa, možganov. Če bi bila lobanja gibljiva, bi prišlo lahko zaradi pritiska, udarca in podobnega do možganskih poškodb; vsaka bi lahko imela usodne posledice. Samo v rani mladosti je med kostmi še mehko. V prvem letu življenja se namreč možgani zelo hitro razvijajo in zato njihova rast ne sme biti ovirana po čvrsto sklenjenih kosteh. Od začetka drugega leta dalje rastejo možgani in kosti enakomerno, zato izgine tedaj tudi mehko teme. Če ostane odprto še naprej, je navadno znak angleške bolezni.

Kosti dobé svojo trdoto od apnenčastih in drugih soli, ki se nabirajo v njih. Pri otroku vsebujejo še malo apnenca, zato so mehke in prožne; čim starejši postaja človek, tem več se nabere apnenca v kosteh, s tem sorazmerno pa se manjša njihova prožnost. Kosti starega človeka so zaradi tega veliko bolj suhe, trde in krhke kot pri mladem človeku. Iz istega vzroka zadošča pri njih že malenkosten padec ali spodrsnjenje za prelom kosti, ki se težko ali sploh ne zaraste več.

Pri otroku je treba večje sile. Večkrat se je zgodilo, da je priletel otrok z višine na trda tla, pa so ostale kosti cele.

Angleška bolezen otrok.

Znana bolezen majhnih otrok je angleška bolezen ali rahitis, znana tudi med narodom pod imenom: mehke kosti. Zaradi neprimerne hrane in pomanjkanja sonca kosti ne dobé zadosti apnenca; zato ostanejo čez mero mehke in upogljive. Gibanje in pritisk mišičevja spremeni njihovo obliko in jih pohabi. Zveržene noge, grba in razne druge nakaze ostanejo v težjih slučajih kot žalosten spomin na bolezen ranega detinstva. Otroci z angleško boleznijo dolgo ne shodijo. Seveda, saj ne morejo, ko jim pa mehko okostje ne dá zadostne opore! — Mislimo vedno, da utegne imeti otrok angleško bolezen, ako ne shodi kmalu po dovršenem prvem letu! Ne pozabimo tudi tega, da se angleška bolezen dá preprečiti v vsakem primeru, saj ni treba drugega, kakor primerne hrane in sonca. Od tretjega meseca dalje naj dobiva otrok sok nastrganega jabolka ali sok oranže; od šestega meseca dalje pa dnevno po en obrok sočivja: špinače ali korenja. Še bolj poceni je sonce. Ven z dojenčki na zrak! Nobenega izgovora ni; pretirana skrb in malomarnost sta si večkrat v učinkih zelo podobni. — Posledica angleške bolezni ni samo več ali manj pokaženo okostje, temveč tudi spremenjena lega notranjih organov in s tem njihovo otežkočeno delovanje. Pohabljenje hrbtenice in oprsja povzroča stisnjenje pljuč, ki so v svojem pravšnem delu ovirane; zaradi angleške bolezni sploščena medenica ima pri ženah za posledico težke, operativne porode. Skrivljene noge povzročajo nenaravno hojo in hitro utrudljivost. Kar dela pohabljenca še bolj nesrečne, je pa dejstvo, da trpi zaradi telesne napake njih duševnost. Čutijo se od narave zapostavljene in opazke brezsrčnih ljudi jih še bolj dražijo, da postanejo ujedljivi, mrki, maščevalni.

(Dalje prihodnjč.)

O ŽIVLJENJU V ZEMLJI

Vrtna dela opravljamo navadno mehanično. To se pravi: ne preišljujemo mnogo in ne preiskujemo, zakaj delamo to in ono, zakaj tako in ne drugače. Mnogo bolj pobudno pa bi bilo naše delo in tudi materialni užitek bi bil večkrat večji, ko bi delali s pravim umevanjem in bi globlje prodrli v prirodno snovanje in njene skrivnosti.

Že zemlja sama, v katero sejemo in sadimo, je v svojih zgornjih plasteh skrivnost, ki so jo odkrili šele v novejšem času. Ko jo pripravljamo za setev, ko jo gnojimo in ko jo pozneje med letom obdelujemo, vse premalo mislimo na to, da kulturna (obdelana, rodovitna) zemlja ni mrtva tvarina kakor kamen ali kos železa. Vse premalo upoštevamo, da je zgornja zemeljska plast vsa živa — polna najrazličnejših živih bitij. Tu pa ne mislimo toliko na krta, deževnico in razne druge gliste, na gosenice, hrošče, ličinke, bube in na neštete druge živali, ki živé v zemlji, kakor mnogo bolj na milijarde majhnih živih bitij, ki jih je moči videti le pod drobnogledom več stokrat, ali celó tisočkrat povečane. Vso nešteto družbo teh najmanjših bitij, ki oživljajo vso našo orno zemljo, imenuje veda zemeljske bakterije in jih pri-

števa po njihovem bistvu k rastlinam. Kako silno majhne so zemeljske bakterije (to velja seveda za vsa majhna živa bitja — mikroorganizme) in v kaki neverjetni množini se nahajajo v zemlji, nam kažejo preiskave mnogih učenjakov, ki so po mnogoletnem trudu in z raznimi pripomočki dognali celo njih število. V enem litru dobre vrtnje zemlje so n. pr. našli do 10.000 milijonov bakterij. Še bolj očitno se kaže neizmerna množina živih bitij v zemlji, ako je račun učenjaka Schomerusa pravilen. Trdi namreč, da kakor se na površju enega hektara zemlje lahko preživi živine, ki tehtajo 20 centov, prav toliko, torej 20 centov, prej omenjenih živih bitij živi na takem prostoru v zemlji.

Napačno pa bi bilo, ko bi mislili, da se nahajajo zemeljske bakterije v vsaki zemlji v enaki množini in poljubno na globoko. Čim bolj je zemlja pognojena in obdelana — zrahljana, tem več jih je v njej. Največ jih je ob površju, nekako 20—50 cm na globoko. Od te globine dalje se krči njihovo število bolj in bolj, čim globlje gremo v zemljo. Meter globoko pod površjem jih je še malo in v globini dveh metrov je zemlja navadno že popolnoma brez bakterij — torej m r t v a.

KUHARICA

Juha s smetano.

Zavri 1 $\frac{1}{4}$ l vode s kavno žličko kumne in soli. Posebej pa razmotaj v loncu $\frac{1}{4}$ l kisle smetane, 4 do 5 dkg moke in $\frac{1}{4}$ l vode in to vlij v zavrel krop ter kuhaj vse skupaj 20—30 minut; nato stresi dobro zmešano juho na opečene krušne rezine.

Zabeljena zelena.

Skuhaj zeleno, jo olup in še gorko zreži na listke, stresi na krožnik, potresi z drobtinami in zabeli s sirovim maslom.

Preprost petršiljev krompir.

Skuhaj v slani vodi $\frac{1}{2}$ kg olupljenega in na kose zrezanega krompirja (vode nalij toliko, da stoji dva prsta nad krompirjem). Razgrej v kozi za drobno jajce sirovega masla ali masti, potem stresi vanjo polno žlico drobno zrezanega zelenega petršilja in kuhani krompir z vodo vred. Ko še prevre, ga daj kot samostojno prikuho na mizo.

Pečeni priželjc.

Priželjc položi v mrzlo vodo in mu odstrani kožice. Operi in posoli ga ter položi v kozo, polij z vročo mastjo, prideni košček čebule in ga peci v pečici pol ure. Pečenega zreži in postavi s kako prikuho na mizo.

Svinjska pečenka s kožo.

Kos svinjskega mesa omij, posoli in položi v kozo tako, da je koža spodaj, prilij vode, da je meso skoraj pokrito, in kuhaj 20—30 minut, da postane koža mehka; nato kožo razreži navzkriž in položi pečenko v kozo tako, da bo koža zgoraj, polij jo z vročo mastjo in peci, da zarumeni. Med pečenjem prilivaj sok, v katerem se je prej kuhalo meso.

Razsoljeni goveji jezik.

Operi sveži jezik, primi ga za koničasti konec in ga ob desko potolci. Podrgni ga s soljo in žličico solitra. Stolci v možnarju pol žličice koriandra, 2 stroka če-

sna, nekaj brinovih jagod, košček limonine lupine, peresce rožmarina, vejico timeza in šcep sladkorja in še s tem odrgni jezik. Nato ga položi v lončeno skledo. Drugi dan ga obrni in obteži ter ga pusti tako 6—8 dni (obrne ga vsak dan). Nato jezik kuhaj 3 ure z vsem, kar se ga drži. Kuhanega olup, razreži na za prst debele kose, naloži na krožnik in obloži z nastrganim pirejem iz hrena, krompirja, fižola, graha ali leče, ali pa ga postavi na mizo s kislim zeljem, špinačo ali redkvično omako. Tudi mrzlega lahko postaviš na mizo in tedaj ga obložiš s kislimi kumarami ali gobami.

Svinjsko meso z gorčico.

Kilogram svežega svinjskega mesa preslanini, ga podrgni s soljo, kumno in papriko. Položi ga v kozo in speci. Ko je meso pečeno, mu prideni žličico gorčice in 2—3 žlice kisle smetane. Ko prevre, ga zreži, zloži na krožnik in oblij z omako. Zraven pa daj dušeni riž ali makarone, piré iz krompirja itd.

Gorčični krompir v solati.

Skuhaj kilogram krompirja, kuhanega olup in še gorkega zreži. Primešaj žlico gorčice, rumenjaka, nekoliko žlic olja in čez nekaj minut dodaj še kisa ali limonin sok. Krompir postavi takoj na mizo, dokler je še topel.

Hitra omeleta.

Napravi sneg 2 beljakov, polagoma primešaj 2 rumenjaka, žlico sladkorja, 2 žlici vode in 2 žlici moke. Testo razmaži na pekačo, ki si jo dobro namazala z maslom, in peci v precēj vroči pečici 10—15 minut. Pečeno pomazi z mezgo in čez polovico zapogni (za 1—2 osebi).

M. R.

ČARODEJEV KOTIČEK IN ZABAVNE IGRE

Korak naprej in dva koraka nazaj.

Reci, da boš prišel od enega konca sobe do drugega tako, da boš šel korak naprej in dva koraka nazaj. Najbrž bodo vsi trdili, da je to nemogoče. Ti pa stopi korak naprej, potem se obrni in stopi dva koraka nazad; nato se zopet obrni, stopi korak naprej, in ko si se vnovič obrnil, stopi zopet dva koraka nazad. In tako nadaljuj, dokler ne dospeš do cilja. Seveda bodo vsi trdili, da tako niso mislili; ti pa si vendarle spolnil svojo obljubo.

Prstan, ki ga ni mogoče prijati.

Obesi prstan sredi sobe tako, da bo prosto visel, a se ne bo vrtel. Nato daj komu iz družbe pol do tri četrti metra dolgo palico, ki ima na enem koncu pravokotno zakrivljeno žico, ter mu reci, naj zatisne eno oko ter kljukico na palici vtakne v viseči prstan ter

ga k sebi potegne. Le težko se mu bo to posrečilo, ali pa se mu sploh ne bo. Gledavci pa se bodo ob brezuspešnih poskusih prav srčno smejali.

Vrčka ne moreš ubiti s kladivom.

Stavi s kom v družbi, da ne bo mogel vrčka ubiti s kladivom. Ko je stava sklenjena, vtekni držaj kladiva skozi roč vrčka ter daj oboje nasprotniku tako v roko, da bo držal za držaj kladiva, vrček pa bo visel na kladivu. Sedaj pa naj udari s kladivom po vrčku, če more.

Štiri osebe ne morejo odnesti stola.

Štiri osebe se vstopijo poleg stola, s hrbtom proti njemu obrnjene. Vsaka oseba se skloni naprej ter stegne obe roki med kolena navzdol ter prime za svojo stolovo nogo. Če se kdo izmed teh štirih premakne, da bi odšel, potegne ostale tri za seboj, ki se v tistem hipu prekucnejo po tleh. Ta zabava povzroča mnogo smeha. Še zanimivejša pa je, če imamo namesto štiri-nožnega trinožni stol.

Denar na dlani.

Odpri roko ter položi na sredo dlani novca za 50 par. Nato daj komu izmed družbe ščet ter mu reci, naj ti drgne po dlani, kakor bi jo hotel osnažiti, pa vendar ne bo mogel odstraniti novca z dlani.

*

Naglo zbojanje.

Nasr-ed-dinu, turškemu Pavlihu, se je ponoči sanjalo, da mu našteva sosed devet grošev na roko. »Priloži še desetega,« prosi Nasr-ed-din.

Sosed pa se upira in začneta se prepirati.

Od razburjenosti se Nasr-ed-din zbudi — odpre oči in vidi, da je pest prazna.

Brž spet zamiži in pravi: »Je že dobro, sosed, saj sem zadovoljen tudi z devetimi.«

Varčnik.

On: »Ali poznaš razliko med tramvajem in avtomobilom?«

Ona: »Ne.«

On: »Dobro, potem se pa lahko s tramvajem peljeval.«

Preseljevanje duš.

»Ali verjameš, da se duše selijo iz živali v ljudi in narobe?«

»Seveda verjamem.«

»Kako, da verjameš tako budalost?«

»Pred tremi leti sem ti posodil tri jurje. Tedaj sem bil prav gotovo še osel.«

Uslužnost.

Upnik: »Lepo vas prosim, saj vendar ne morem vsak dan sem hoditi in vas opominjati!«

Dolžnik: »To je res. Pa pridite odslej vsako sredo, če vam je prav!«

Zob za zob.

»Ali mora biti vaš oče skop, ki je čevljar, pa hodiš v raztrganih čevljih!«

»Vaš šele, vaš, ki je zobozdravnik, pa ima vaš mali samo en zob!«

Osamljeni George Washington.

George Washington, ustanovitelj neodvisne Severne Amerike, velja vsakemu Američanu za vzor popolnosti.

Tako je jako čednostna vzgojiteljica učila svojega malega gojenca v New Yorku:

»Bobby, misli zmerom na to, da se George Washington ni nikoli lagal; zato je šel tudi naravnost v nebesa.«

Dečko si je vzel pouk k srcu, obenem pa začel natanko opazovati okolico. Pri tem je dognal, da se njegovi starši, strici, tete, bratrance, sestrične itd., dà, še celó njegova stroga vzgojiteljica prav nič ali pa le prav malo držijo resnice.

In neki dan začne pri pouku prebridko jokati.

»Kaj pa ti je, Bobby?« vpraša vzgojiteljica:

»Jaz ne maram biti z Georgem Washingtonom sam v nebesih!« je odgovoril bistroumni dečko.

Kakor se vzame.

Ljubljanačan: »Očka, ali je kaj dosti snega pri vas?«

Kmet: »I, tako je. Nekateri ga imajo več, nekateri pa manj.«

Ljubljanačan: »Kako to?«

Kmet: »Kdor ima več sveta, ga ima več, kdor ga ima pa manj, pa manj.«

Enak sprejem.

Nasr-ed-din, turški Pavliha, gre po poti in sreča prijatelja. »Pojd z mano,« mu pravi, »greva na svatbo.«

Prijatelj ugovarja, da ni povabljen...

»Nič ne de,« odgovori Nasr-ed-din, »gospodar me dobro pozna in sprejme tebe prav tako kakor mene.«

Stopita v slavnostno hišo — a že popade gospodar Nasr-ed-dina za vrat: »Nesramnež, kaj iščeš tu? Marš ven!« In Nasr-ed-din zleti na cesto.

Trenotek nato prileti za njim tudi njegov prijatelj.

»No,« pravi Nasr-ed-din, »ali sem ti kaj preveč obljubil? Zdaj vidiš, da me tu dobro poznajo, in ti si bil prav tako sprejet kakor jaz.«

Idiot.

Med predstavo v operi je neki gospod venomer brundal isto melodijo, ki jo je baš pel tenor na odru.

Sosed ni mogel tega nič več vzdržati in je rekel s pritajenim glasom:

»Prekleti idiot!«

Muzikalični gospod zardi in vpraša:

»Ste morda meni rekli to?«

»O, Bog varuj! Mislil sem onega na odru, ki tako glasno poje, da vas samo z največjo težavo lahko slišim.«

Uradna tajnost.

»Gospod ravnatelj, kako pa je prav za prav v vaši tovarni ogenj nastal?«

»Tega vam pa, žal, ne morem pojasniti!«

»O, saj razumem, uradna tajnost!«

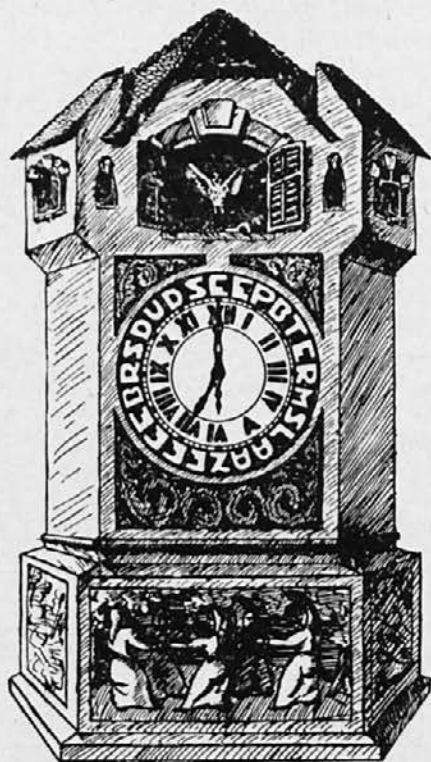
Novoporočca.

»No, kako vam kaj ugaja zakon?«

Slikarjeva žena: »Oh, sila je kratkočasno! Jaz kuham, on pa slika in nato ugibava, kaj naj kaka stvar pomeni.«

UGANKE

Vremenska hišica.
(Janez Ložar, Ljubljana.)

Izločevalnica.
(M—b, Ljubljana.)

Sliva, pletenina, Mentor, brinje, krikovkljun, sodnik, slikarstvo, napredek, pokrovitelj, slovnica, govedina, grenčica, pleskar, lipa, veslač, nihalo, mrak. — Izloči iz vsake besede po dve zaporedni črki (iz zadnje le eno). Dobljene črke povedo ime, priimek in naslov slavnega moža.

Besedna uganka.
(Janez Ložar, Ljubljana.)

Ovid, stas, svit, stan, tema, Lear, voha. Vzemi iz vsake besede dve črki (iz zadnje eno), pa dobiš naslov Tavčarjeve novele.

Uganke ureja višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. št. Vid nad Ljubljano. Na isti naslov naj se pošiljajo vsi rokopisi ugank, prav tako (do 20. vsakega meseca) tudi rešitve priobčenih ugank. Lepo risane uganke bomo tudi nagradili.

Rešitev ugank v januarski številki.

Kadilnica. Začni s srednjo črko v vsaki vrsti in nadaljuj z desno in levo od nje, da dobiš: Več daritev je srea, od kadila, mire in zlata.

Črkovnica. Mavrica, vladika, prakta, Mladika, plavica, klinika, Metlika.

Konjiček. Kaj pomeni, če imaš sovraže? To pomeni, da si jim na poti! In če si na poti jim, si nekaj! In čim bolj se večja broj sovragov, večji si in si močnejši, kajpak! Tolik si, da jeden sam sovražnik ni ti kos, pa se še več jih zbira, ki bi radi te na tla podrli. — Kjer ni nič, tam ni nasprotstva. Kdor ni nič, na poti ni nikomur. — Aškerc.

Mreža.
(M—b, Ljubljana.)

1	2	3	4
a	a	a	b c e d
d	d	e	e e
e	h	i	i i 5
6	i	k	l m n
n	n	n	o o
o	r	r	s t u v v
7	8	9	10

1—4 moško krstno ime, 1—7 slovenski pesnik, 2—6 števniki, 3—7 kovina, 4—8 bivši slov. časopis, 4—10 bolezen, 5—9 drevo, 7—10 žuželka.

Društveni znak.
(R. K., Ljubljana.)

Premikalnica.
(France, Središče.)

Tovor, škrga, biser, golša, drvar, ponev, tarča, strop, steza, sršen, lišaj, zakon. — Napiši te besede drugo pod drugo ter jih premikaj tako dolgo, da boš dobil v navpični vrsti imeni dveh evropskih mest.

Konjiček.
(Edi, Dobovec.)

o	v	k	e	o	n	i
r	c	m	e	t	j	s
z	k	a	i	l	k	e
j	n	e	n	c	e	u
k	e	a	i	i	a	a
L	š	i	v	p	č	t

Številnica. Besede: Mlin, rman, Kosovo, čitanka, mentol, ločje, domovina, Belje, gosli, tele. Voščilo: Vsem naročnikom in čitateljem Mladike blagoslovljeno novo leto!

Številčna podobnica. Razdeli abecedo v 5krat po 5 črk. Nato vzemi 5. črko v 5. skupini, 5. črko v 2. skupini itd., da dobiš: življenje je trpljenje.

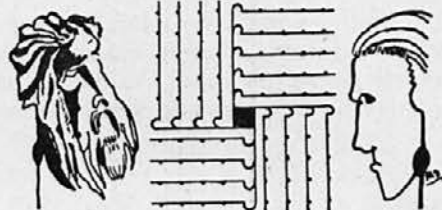
Vremenska uganka za januar. Začni pri črki v levem gornjem oglu, nato pa vzemi vsako peto črko najprej v večjem in nato v manjšem kvadratu. Dobiš: Če v prosincu ni snega, ga pa mali srpan dá. N. pr.

Posetnica. Naročnik »Mladike«.

Tihožitje.
(R. K., Ljubljana.)

Za pust.
(Al. Š., Ljubljana.)

O	A	R	G	N	J	E	D	E
S	Z	A	E	O	S	P	O	D
E	E	N	Z	O	D	N	A	.
J	B	E	L	S	P	O	D	I
E	O	J	O	S	D	N	A	.
M	O	J	L	K	T	K	J	R
G	A	B	A	B	A	O	A	P
L	P	E	J	N	R	R	K	A
E	V	D	P	E	A	E	O	R

Vremenska uganka za februar.
(Miroljub, Vižmarje.)

Ni...tin, ze...n., sk...ja, pu...a., svo...t, ko...ji..., so...a.a, v...a, .o.a, m...ev, p...ti.a, s...r.g, Ko...l, po...it...e, k...vec, ko...i.n.k.

Vstavi v gorenje besede manjkajoče črke. Vstavljene črke dadó vremenski pregovor.

Za novo leto. Najprej vzemi črke, nad katerimi so najkrajše črte, in sicer v tistem redu, kakor kažejo črte pod črkami; nato vzemi črke, nad katerimi so dva prostora dolge črte, ter jih spet uredi po dolgoti spodnjih črt itd., da dobiš: Novo leto naj prinese obilo dobrot.

Računska naloga. 1² pomeni drugo črko iz besede ena, t.j.n; prva črka iz besede osem je o, itd. — Noč ima svojo moč.

Glavniki. Metulj, jagnje, Verdun, Jagode, hophop, risalo, prelaz, Nelson, naloga. — Mej svojih hrepenenje ne pozna.

Marjana. Začetnik si. Izraz je ponekod premalo pesniški. Vsebinska bi še bila. Kar imaš pa močnejšega, kaže Zupančičev vpliv (Včasih se mi zahoče). Motivi niso izčrpani in obdelani.

J. U. Črtica »Svetilka v snegu« je popolnoma neverjetna zgodba. Zdravnik Damjan, praviš, se spametuje, ko otrokom pri jaseleah izgovori božje ime, prej ne veruje nič. Nemogoč ali vsaj romantično čudežni motiv. Tudi o zdravniku imajo naši ljudje drugačen pojem, kakor da bi ga pošiljali od bolniške postelje otroke varovat. Nerabno.

Stanko. Učiš se pisati. Literat pa nisi. To je dnevnik, zgodbe pa nič v teh črticah.

V. B. Črtica »Pričakovanje« je samo lirični izliv dekletovega čakanja na fanta, ki neč priti iz tujine. Dejanja ni, jezikovnih posebnosti tudi ne, za to pot je še preslabotno. Tudi proza mora gnesti in doganjati svoj motiv, da je lepa.

F. V. pesmi »Pozna jesen« praviš:

Meglà,
Ljudje mrki,
utrujeni.
V dušah misel minljivosti.
Zemlja je umrla,
sonca ni.

Dostavljam: V tem tudi pesmi ni. Saj pesem ni tako igrčkanje, kakor nekateri »najmlajši« mislijo. Vprašuješ pa: Bo katera? Tokrat že še ne, pravim. Daleč, daleč je še od prvega začetka do literarno kaj vredne pesmi. Ko bodo pesmi vsaj daljše ko štiri vrstice, bo mogoče kaj soditi o tebi.

Mara M. Pt. Misli so sicer pravilne, zelo pametne in etične, toda pesniti znaš slabo. Zelo si nerodna, v zadregi zaradi rime napišeš tudi neverjetne reči in gujaviš slovnico:

Tiho lega globoka, temna noč.
Duša moja sanja, daleč čez temine zroč.
Oči odprte, roke razprostrate (!) hitim preko planjav,
iščem lepote in obljub — ali svet je sanjav —
ni lepote, ne obljuje, ni ljubezni, le pogube
navdahneni svet pošilja in nudi tebi poljube.

Obljub, pogub in podobnega še najbolj drzni poet ni iskal po planjavah. Vidiš, kako človeka rima lahko zanese, da ga celo sram postane svojega junaškega verza. Ne zameri!

Francè A. Drobne, a zaokrožene, so najboljše, mnogo je slabih. Obliko precej obvladaš, tudi vsebino znaš najti in lepo zagrabit. le slog moraš brusiti. Beri novejšje pesnike! Črtica »Če ni človek zaspan« je za nič, to je preveč resnično vsakdanji strah! Tvoj sanjavi poet je čudak in — nadutež. Še enkrat: slog!

Bernard. Kar imaš najboljšega, pošlji! Znaš se lepo in občuteno približati narodni pesmi, kakor kaže »Žalost«:

Plovejo, plovejo	Jadrazo, jadrazo	Oj sonce, oj sonce,
žalostne ptice,	v prazno temino	kje si ostalo?
ptice brez petja	misli otožne:	Ozdravi nam dneve
v zimo gredó.	gredó po slovo.	in srce bolno.

Ne vem, če ti je dana možnost, da se razviješ. Nekaj sile, sodim, je v tebi. Tudi jezik ni slab. Pesem »Nocoj« prihaja res iz globine srca, je divje doživeta, vsebinsko pa nima pravega okvira in precej se ponavlja. Pozdravljen!

Povše. Velja, kar sem rekel. Slog imaš za silo že, a pili še dalje!

Vsem našim mladim. Zdi se mi fraza, če kdo pravi, da pesem izumira. Odveč je to pogrevati. Pač pa imamo res malo obetajočega naraščaja. Poskušate pač mnogi, včasih premnogi, toda dvomljivo ostane vse, malenkostno, negotovo. Pri mnogih se oglasi nekaj pesmi zato, ker pač dovolj berejo, pa mislijo, da so tudi sami za ta posel nadarjeni. Drugi se ne znajo sami nič soditi, vprav zato ne, ker si ob dobrih pesmih ne brusijo okusa. Taki so navadno veliki duševni

revčki, a hudo je, da se tega ne zavedajo in si domišljajo, da so res že nekaj. Vsakega prvenca ne pošiljajte takoj; kar smatrate za količkaj zrelo in dobro, to je za nas, ker to naše ljudi moro zanimati. O prvih studentovskih verzih navadno ni vredno zgubljeni besed v javnem listu. Po tem se bomo ravnali, drugo pa pošiljajte svojim listom, ki so nalašč takim poskusom namenjeni.

REŠIVCI UGANK V JANUARSKI ŠTEVILKI

Bufon Anica (10), Bulovec Ivo (7), Bezjak Martin (10), Bezjak Alojz (10), Benedičič Jakob (7), dr. Češarek Franc (5), Čampa Ivan (6), Frančiškanski kleriki, Maribor (8), Bobnar Janez (10), dr. Knific Ivan (10), Bobnar Marija (10), Kalan Minka (10), Kladenšek Jernej (9), Katol. prosvetno društvo, Sv. Lovrenc (10), Kmecl Edmund (10), Klopčič Josip (10), Kumar Marija (10), Kržišnik Tone (10), Lukovšek Ivanka (10), Mihelčič Franc (7), Modrinjak France (10), Malovrh Jožica (6), Novak Jožef (7), Papler Marija (10), Petelin M. (10), Rožanec Josip (10), fr. Rauber Jaka (8), Slodnjak Joža (10), Štukl Jakob (9), Šarec Franc (2), Šušteršič Franc (7), Tršinar Slavko (5), Vrhunec Janko (9), Cesar Anton (7), Debevec Krista (7), Eržen Anica (10), Grebenc M. (10), Izobr. društvo, Stična (10), Jeglič Stanko (10), Jere Anton (6), Lovšin Iva (5), Mlakar Jožef (7), Prisljan Janko (5), Sodja Franc (7), Trpin J. (10), Marin Anton (10), Moder Janko (10), Padar Jože (10), Perčič Stanko (10), Seljak Vojko (10), Rott Toni (5), Toman Marija (10), Pogačnik Kristelj (5), Demšar Viktor (10), Jug Franjo (10), Dobrovoljc Janez (10), Kocpek Alojzija (7), Gradišnik Josip (5), Kržišnik Pavel (10), Ložar Janez (10), Lipoglavšek Slava (8), Mohar Stefan (5), Planina France (9), Radoš Mart. (7), Rakovec Jos. (8), Sivec Žara (7), Sancin Anton (10), Tanjšek Franjo (5), Vovk Joža (10), Volk Slavko (10), Skalar Marija (10), Briški Vida (10), Kocjančič Anton (6), Pipan Jelica (10), Koželj Anton (6), Zagradišnik Franc (6), Sovinšek Jože (6), Jan Lovro (6), Imperl Peter (7), Mravlje Anton (9), Krečič Ladislav (9).

Veliko število rešivcev ugank nam dokazuje, da smo z letošnjim razpisom nagrad zadeli pravo. Večinoma vsi dosedanji reševalci so nam ostali zvesti; pridružilo pa se jim je še precejšnje število novih. Želimo pa, da bi se njihovo število še pomnožilo. Še je čas. Vsakdo še lahko do konca leta reši nad polovico vseh ugank, ki jih bomo priobčili med letom. Zato vsi ugankarji na plan!

KRATKA NAVODILA UGANKARJEM

Vsako uganko napiši ali nariši na poseben list! Piši in riši vedno le na eno stran! Najprej napiši naslov uganke, potem svoje ime ali pseudonim s krajem bivanja in nato uganko; vse tako, kakor vidiš natisnjene uganke v Mladiki. Rešitev s potrebnim pojasnilom napiši ali na dotičnem listu niže spodaj (nikdar pa ne na drugi strani lista!) ali pa — kar je še bolje — na posebnem listu.

Risane uganke morajo biti izdelane s tušcem. Vsaka risba naj bo vsaj 10 cm široka in rajši višja kakor pa nižja od 10 cm. Ravne črte riši z ravnilom, kroge s šestilom! Črke naj bodo razločne, enakomerne in lično izdelane. Marsikatere risane uganka roma v koš vprav zaradi prepovršno risanih črk. Saj res ne moremo dajati risb še drugim risarjem in zato plačevati!

Ne pošiljaj ugank, o katerih se ti zdi, da si jih tako skrivnostno sestavil, da jih ne bo nihče rešil. Vsaka uganka mora biti tako jasna, da jo vsaj povprečno izurjeni reševalci lahko rešijo.

Poslji več ugank obenem; ti prihraniš na poštnini in urednik ima večjo izbiro. Ne zahtevaj nikdar, v kateri številki Mladike naj bo priobčena tvoja uganka; to skrb prepusti uredniku.

Naročniki! Prosimo vas, pokažite Mladiko tudi prijateljskim družinam. Če sodite, da bi katere naročile Mladiko, blagovolite sporočiti naslove na dopisnici: **Upravi Mladike, Celje.** — Od prejšnjih letnikov Mladike se še dobijo letniki 1924, 1925 in 1926 broširani po 90 Din, vezani po 150 Din, letniki 1927, 1928, 1929, 1930, 1931 in 1932 broširani po 110 Din, vezani po 150 Din; z odpravnino stane letnik 10 Din več. Vezava Mladike stane z izvirnimi platnicami v platnu 40 Din, napol v platnu 30 Din; lahko pa se naročajo izvirne platnice tudi same ter stanejo v platnu 30 Din, napol v platnu 20 Din.

AURELII AUGUSTINI CONFESSIONES

Izpovedi Avrelija Avguština. Poslovenil A. Sovrè. (Velikost: 19 x 30 cm.)
To krasno knjigo, vezano v platno, lahko še naroči vsak član Mohorjeve.
Cena za člane ista kot v subskripciji: Din 75'—. Za nečlane knjigotržna
cena, to je Din 100'—. Ne zamudite te ugodne prilike! Naklada ni velika!